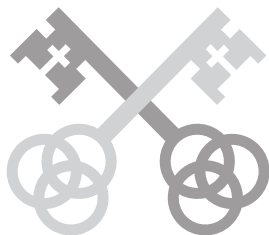
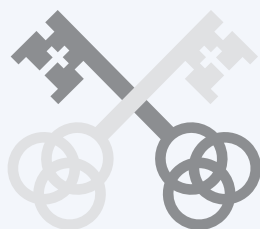

Mednarodna teološka komisija

VZAJEMNOST MED VERO IN ZAKRAMENTI V ZAKRAMENTALNI EKONOMIJI

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

(272-55)

VZAJEMNOST med vero in zakramenti v zakramentalni ekonomiji /
[pripravila] Mednarodna teološka komisija ; [prevod Marjan Turnšek]. -
1. izd. - Ljubljana : Družina, 2025. - (Cerkveni dokumenti ; 180)

Prevod dela: La reciprocidad entre fe y sacramentos
en la economía sacramental

ISBN 978-961-04-1174-1

COBISS.SI-ID 228728067

Mednarodna teološka komisija

**VZAJEMNOST MED
VERO IN ZAKRAMENTI
V ZAKRAMENTALNI
EKONOMIJI**

Ljubljana
2025

VSEBINA

Predhodna opomba	9
1. VERA IN ZAKRAMENTI:	
POMEN IN AKTUALNOST TEME	11
1.1 Božji dar odrešenja sloni na vzajemnem odnosu med vero in zakramenti.....	11
1.2 Sedanja kriza vzajemnosti med vero in zakramenti	13
a) <i>Vera in zakramenti: vzajemnost v krizi</i>	13
b) <i>Namen dokumenta</i>	18
2. DIALOŠKA NARAVA ZAKRAMENTALNE	
EKONOMIJE ODREŠENJA	23
2.1 Troedini Bog: izvir in vrh zakramentalne ekonomije	24
a) <i>Trinitarični temelj zakramentalnosti</i>	24
b) <i>Zakramentalnost stvarstva in zgodovine</i>	28
c) <i>Učlovečenje: središče, vrhunec in ključ zakramentalne ekonomije</i>	34
č) <i>Cerkev in zakramenti v zakramentalni ekonomiji</i>	37
d) <i>Koordinate zakramentalne odrešenjske ekonomije</i>	43
2.2 Vzajemnost vere in zakramentov vere	45
a) <i>Luči s poti vere učencev</i>	45

b) Različice vere.....	48
c) Vzajemnost med vero in zakramenti.....	57
č) Dialogska narava zakramentov.....	65
d) Zakramentalni organizem.....	69
e) Vzajemnost med vero in zakramenti v zakramentalni ekonomiji.....	73
2.3 Sklep: dinamizmi vere in zakramentalnosti.....	75
 3. VZAJEMNOST MED VERO IN ZAKRAMENTI	
UVAJANJA V KRŠČANSTVO	77
 3.1 Vzajemnost med vero in krstom	78
a) Svetopisemski temelj.....	78
b) Vera in krst odraslih.....	79
c) Pastoralni predlog: vera za krst odraslih	81
č) Vera in krst otrok.....	86
d) Pastoralni predlog: vera pri krstu otrok	87
 3.2 Vzajemnost med vero in birmo	89
a) Svetopisemska in zgodovinska podlaga.....	89
b) Vera in birma	90
c) Aktualna problematika.....	92
č) Pastoralni predlog: vera, potrebna za birmo	92
 3.3 Vzajemnost med vero in evharistijo	94
a) Svetopisemski temelj.....	94
b) Vera in evharistija	95
c) Aktualne težave	103
č) Osvetlitev iz izročila.....	105
d) Pastoralni predlog: vera, potrebna za evharistijo	108

4. VZAJEMNOST MED VERO IN ZAKONOM	113
4.1 Zakrament zakona.....	115
a) Svetopisemski temelj.....	115
b) Osvetlitev iz izročila	118
c) Zakon kot zakrament	120
č) Vera in dobrine zakona	122
4.2 <i>Quaestio dubia</i> : zakramentalna kakovost zakona	
»krščenih nevernih«	124
a) Postavitev vprašanja	124
b) Stanje razprave in pripadajoča stališča	126
4.3 Namen in vzpostavitev zakonske zveze pri	
odsotnosti vere	142
a) Namen je potreben za udejanjenje zakramenta	142
b) Prevladujoče dojetje zakonske zveze v današnji	
kulturi.....	144
c) Odsotnost vere lahko ogrozi namen skleniti naravni	
zakon	148
 5. SKLEP:	
VZAJEMNOST MED VERO IN ZAKRAMENTI	
V ZAKRAMENTALNI EKONOMIJI	155

PREDHODNA OPOMBA

Mednarodna teološka komisija (MTK) je mogla v svojem devetem petletju delovanja, ki je bilo izjemoma podaljšano za eno leto zaradi 50. obletnice njene ustanovitve, poglobiti študij odnosa med katoliško vero in zakramenti. To raziskavo je vodila posebna podkomisija, ki ji je predsedoval p. Gabino Uríbarri Bilbao, SJ, sestavljena iz naslednjih članov: msgr. Lajos Dolhai, p. Peter Dubovský, SJ, msgr. Krzysztof Gózdź, p. Thomas Kollampampil, CMI, prof. Marianne Schlosser, g. Oswaldo Martínez Mendoza, g. Karl-Heinz Menke, g. Terwase Henry Akaabiam in p. Thomas G. Weinandy, OFMCap. Razprave o temi, ki so privedle do nastanka tega dokumenta, so potekale tako na različnih sejah podkomisije kakor tudi na plenarnih zasedanjih same Komisije med leti 2014 in 2019. Dokument z naslovom *Vzajemnost med vero in zakramenti v zakramentalni ekonomiji* je na poseben način s pisnim glasovanjem potrdila večina članov MTK na plenarnem zasedanju leta 2019. Nato je bil dokument predložen v odobritev predsedniku, njegovi eminenci kardinalu Luisu F. Ladariji Ferreru, SJ, prefektu Kongregacije za nauk vere, ki je po tem, ko je 19. decembra 2019 prejel pozitivno mnenje svetega očeta Frančiška, odobril njegovo objavo.

1. VERA IN ZAKRAMENTI: POMEN IN AKTUALNOST TEME

1.1 BOŽJI DAR ODREŠENJA SLONI NA VZAJEMNEM ODNOSU MED VERO IN ZAKRAMENTI

1. [Svetopisemsko izhodišče]. »Hči, tvoja vera te je rešila. Pojdi v miru in bodi ozdravljena svoje nadloge« (Mr 5,34). Sredi množice, ki se je gnetla okoli Jezusa (prim. Mr 5,24.31), se je krvotočna žena z vero dotaknila Jezusa in je bila ozdravljena. Ta dogodek je simbolna predstavitev odrešenja, ki je za vse človeštvo sam Jezus.¹ Primer krvotočne žene kaže, kako se vera poraja iz »srečanja z nekim dogodkom, z neko osebo, ki daje življenju novo obzorje in s tem njegovo odločilno usmeritev«. ² Vera je zakoreninjena v medosebnih odnosih. Mnogi bolniki so se poskušali dotakniti Jezusa (prim. Mr 3,10; 6,56), »kajti iz njega je izhajala moč

¹ Prim. KKC 1116.

² Benedikt XVI. Okrožnica *Deus caritas est* (25. decembra 2005), 1: AAS 98 (2006) 217 [slovenski prevod: *Bog je ljubezen*. CD 112]. Navaja ga tudi Frančišek v Apostolski spodbudi *Evangelii gaudium* (24. november 2013), 7 [slovenski prevod: *Veselje evangelija*. CD 140].

in ozdravljala vse» (Lk 6,19). Vendar v Nazaretu ni mogel narediti veliko čudežev »zaradi njihove nevere« (Mt 13,58); in ni potešil Herodove radovednosti (prim. Lk 23,8). Človeška narava Jezusa Kristusa je učinkovit kanal Božjega odrešenja. Vendar ta učinkovitost ni samodejna; s strani naslovnika zahteva ponižnost, molitev in odprtost za milost.³ Kajti te drže pripravljajo pot veri, po kateri sprejmemo dar odrešenja. »Vera je najprej človekova osebna privrženost Bogu,«⁴ ki se je razodel v Jezusu Kristusu. Zakramenti Cerkve pa so nadaljevanje Kristusovega zemeljskega delovanja v zgodovini. V njih se udejanja zdravilna moč, ki izhaja iz Kristusovega telesa, ki je Cerkev, da zdravi rane, ki jih je povzročil greh, in podarja novo življenje v Kristusu.

2. [*In izhodišče izročila*]. V trinitarični zgodovini odrešenja se srečujemo z bogatim medsebojnim odnosom med vero in zakramenti:

»Vera in krst sta dva načina odrešenja; po naravi sta povezana in ju ni mogoče ločiti drugega od drugega. Vera doseže polnost s krstom, vendar ima krst svoj temelj v veri. Oboje izhaja iz istih imen. Kajti kakor verujemo v Očeta in Sina in Svetega Duha, tako smo tudi krščeni v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. In vsekakor je na prvem mestu izpoved vere, ki vodi k odrešenju, a ji sledi krst, ki zapečati našo privolitve.«⁵

³ Prim. Origen. *In leviticum hom.* IV,8: PG 12, 442–443.

⁴ KKC 150.

⁵ Bazilij Veliki. *De Spiritu Sancto*, XII, 28: SCh 17bis, 346.

Oseben odnos s Sveto Trojico se uresničuje po veri in zakramentih. Med vero in zakramenti obstaja medsebojno učinkovanje in kroženje, z eno besedo: bistvena vzajemnost. Vendar, kot pravi Bazilij v pravkar navedenem besedilu, je izpoved vere predhodna obhajanju zakramenta; medtem ko zakramentalno obhajanje vero varuje, zapečati, krepi in bogati. Danes je v pastoralni praksi to vzajemno delovanje pogosto zamegljeno ali celo prezrto.

1.2 SEDANJA KRIZA VZAJEMNOSTI MED VERO IN ZAKRAMENTI

a) Vera in zakramenti: vzajemnost v krizi

3. [Ugotovitev]. MTK je že leta 1977 pri obravnavanju zakramenta zakona opozorila na obstoj »krščenih nevernih«, ki prosijo za zakrament zakona. Zapisano je, da to dejstvo odpira »nova vprašanja« globokega pomena.⁶ Od takrat se ta resničnost ni zaježila in povzroča nelagodje pri obhajanju zakramentov. Poleg tega se ta problematika ne omejuje samo na zakrament zakona, ampak zajema celoten zakramentalni organizem. Zlasti pri krstu, kjer bi po naravi morala biti skrbno ohranjena vzajemnost vere in zakramentov, je precej pogosto zaznati zaskrbljenost in nelagodje.

⁶ MTK. *Katoliški nauk o zakonski zvezi* (1977), 2.3.

4. [Teološko-filozofski temelji]. Čeprav je razhajanje med vero in zakramenti posledica različnih dejavnikov, odvisnih od različnih družbenih in kulturnih kontekstov, se mora pogled, ki ne želi ostati površinski, vprašati o zadnjih koreninah tega preloma. Na prvem mestu naj omenimo, da poleg morebitnih pomanjkljivosti v katehezi in nekaterih kulturnih enostranskosti, ki nasprotujejo zakramentalnemu mišljenju, obstaja globoko zakoreninjen filozofski dejavnik, ki uničuje zakramentalno logiko. Razširjena miselna smer, ki se je začela v srednjem veku (nominalizem) in sega v modernost, je zaznamovana s protimetafizičnim dualizmom, ki loči mišljenje od biti in kategorično zavrača vse vrste mišljenja reprezentativne narave, kot se dogaja danes v postmoderni. Ta perspektiva zavrača Stvarnikov pečat na stvarstvu, kar pomeni, da je stvarstvo ogledalo (zakramentalna podoba) Stvarnikove lastne misli. Tako se svet ne kaže več kot od Boga izrecno urejena resničnost, ampak zgolj kot kaos dejstev, ki jih mora urediti človek s svojimi koncepti. Če torej človeški koncepti niso več nekakšni »zakramenti«⁷ božanskega Logosa, ampak le človeške konstrukcije, potem obstaja nadaljnje nesoglasje tudi med osebnim dejanjem vere (*fides qua*) in kakršno koli skupno pojmovno predstavnostjo vsebine vere (*fides quae*). Skratka, odločilno je: zanikanje sposobnosti, da razum lahko spozna resnico bivanja (metafizika), implicitno vključuje tudi zanikanje možnosti dostopa do spoznanja Božje resnice.⁷

⁷ Prim. Janez Pavel II. Okrožnica *Fides et Ratio* (14. septembra 1998), 84–85; AAS 91 (1999), str. 71–73 [slovenski prevod: *Vera in razum*. CD 80].

5. Na drugem mestu izpostavljamo, da znanstveno in tehnološko znanje, ki sta danes tako prestižna, težita k temu, da se uveljavita kot enoten model na vseh področjih znanja in za vse vrste predmetov. Njuna radikalna usmerjenost k empirični in naturalistični gotovosti nasprotuje ne le metafizičnemu, temveč tudi simbolnemu znanju. Čeprav znanstvena spoznanja poudarjajo sposobnost človeškega razuma, pa ne izčrpajo vseh razsežnosti razuma oziroma znanja niti ne zajamejo vseh potreb spoznavanja za polno človeško življenje. Simbolno mišljenje s svojim bogastvom in plastičnostjo na eni strani zbira in z refleksijo obdela etično in čustveno razsežnost izkušnje; po drugi strani pa se dotika in preoblikuje duhovno in spoznavno strukturo subjekta. Zato je skupno vsem verskim izročilom človeštva, da postavljajo posredovanje razodetja s spremljajočo spoznavno vsebino v simbolno, ne v empirično in naturalistično področje. Zakramentalno resničnost udeležbe pri skrivnosti milosti je mogoče razumeti le v enovitosti te dvojne razsežnosti simbolne izkušnje: spoznavne in performativne. Kjer vlada scientistična paradigma, ki je slepa za simbolno misel, naleti zakramentalna misel na ovire.⁸

6. Na tretjem mestu moramo izpostaviti pomembno kulturno spremembo, značilno za novo civilizacijo, ki jo določajo podobe, in postavlja nov problem za teološko raz-

⁸ J. Ratzinger. *Die sakramentale Begründung christlicher Existenz* (1965), v: *Gesammelte Schriften* 11. *Theologie der Liturgie*. Freiburg–Basel–Wien, 2008, str. 197–198.

jasnitev zakramentalnega vidika vere. Čeprav je res, da je racionalistično usmerjena modernost minimalizirala spoznavno vrednost simbola, pa sodobni postmodernizem z veliko intenzivnostjo povzdiguje performativno moč podob. Tako je nujno treba preseči racionalistični (moderni) predsodek do spoznavne vrednosti simbolnega, ne da bi zapadli v nasprotno skrajnost (postmoderno), ki učinkovitost simbola zoži na čustveno moč predstavnega, izvotljeno vsake resnične povezave z »notranjo« resničnostjo. Z drugimi besedami, krščansko razumevanje mora zavarovati izvirnost krščanskega zakramenta pred nevarnostjo dvojne izvotlitve: na eni strani zoženja dojemanja simbola-zakramenta na zgolj spoznavni znak, ki preprosto lažje zajame doktrinalne pomene vere, ne da bi pri tem prišlo do kakršne koli udejanjene spremembe (zapostavljanje performativne razsežnosti); na drugi strani pa zožitve simbola-zakramenta na čisto estetsko sugestijo, udejanjeno z izvajanjem obreda, v skladu z logiko gole predstavnosti, ki nadomešča notranjo vez s simbolizirano resničnostjo skrivnosti (zapostavljanje spoznavne razsežnosti).

7. [*Izkrivljanje vere*]. V današnjih družbah obstajajo še drugi pojavi, ki otežujejo verovanje, kot ga predlaga katoliška vera. Marsikje na svetu se širita ateizem in relativizacija vrednosti vseh religij. Sekularizacija razjeda vero, seje dvom, namesto da bi raslo veselje zaradi verovanja. Vzpon tehnokratske paradigme vzpostavlja logiko, nasprotno veri, ki je

utemeljena na osebnem odnosu.⁹ Zoženje vere na čustvenost privede do subjektivnega verovanja, ki ga določa subjekt sam, in se odmika od objektivne logike, ki zaznamuje vsebine krščanske vere. Že omenjena scientistična kultura se nagiba k zanikanju možnosti osebnega odnosa z Bogom in njegove sposobnosti poseganja v osebno življenje in zgodovino. Objektivnost veroizpovedi in določanje pogojev za obhajanje zakramentov se glede na naraščajočo kulturno občutljivost razume kot prisila svobode verovati po lastni vesti; in to na osnovi nezadostnega pojmovanja svobode, ki jo je treba braniti. Iz te vrste izhodišč izhaja tip ali način verovanja, ki ni v skladu s krščanskim pojmovanjem niti z zakramentalno prakso, ki jo ponuja Cerkev.

8. [*Pastoralni neuspehi*]. V času po drugem vatikanskem koncilu so se med verniki in pastirji razširile nekatere posplošene drže, ki so dejansko oslabile zdravo vzajemnost med vero in zakramenti. Tako je bila v pastoralni praksi evangelizacija včasih razumljena v smislu, da ne vključuje zakramentalne pastore, s čimer se je izgubilo ravnovesje med Božjo besedo, evangelizacijo in zakramenti. Drugi niso razumeli, da prednost ljubezni do bližnjega v krščanskem življenju ne pomeni zanemarjanja zakramentov. Nekateri pastirji so svoje služenje osredotočili na izgradnjo skupnosti, pri tem prizadevanju pa so zanemarili odločilno vlogo zakramentov za doseg tega cilja. Ponekod je manjkalo

⁹ Prim. Frančišek. Okrožnica *Laudato si'* (24. maja 2015), posebej 106–114: AAS 107 (2015), str. 889–893 [slovenski prevod: *Hvaljen, moj Gospod*. CD 149].

teološko ovrednotenje in pastoralno spremljanje katoliških ljudskih pobožnosti, kar bi vernikom pomagalo rasti v veri in tako doseči popolno uvajanje v krščanstvo ter pogosto udeležbo pri zakramentih. Končno so mnogi katoličani prišli do sklepa, da bistvo vere korenini v življenju po evangeliju, posledično pa so imeli obrednost za nekaj tujega srcu evangelija; pri tem so prezrli, da zakramenti spodbujajo in krepijo intenzivnost izkušnje življenja po evangeliju. To kaže na nujno potrebo po določitvi ustreznega razmerja med *martyría*, *leitourgia*, *diakonia* in *koinonia*.

9. [Posledica]. Neredko se pastoralni delavci znajdejo pred prošnjo za prejem zakramentov, pri tem pa čutijo velik dvom glede vere in namena prosilcev. Mnogi drugi so prepričani, da lahko svojo vero živijo v polnosti brez obhajanja zakramentov, saj jih imajo za nekaj fakultativnega in prepuščenega svobodni izbiri. Obstaja zelo razširjena nevarnost z različnimi poudarki: bodisi *obrednost* (*ritualizem*) brez vere zaradi pomanjkljivo oblikovane notranjosti ali zaradi družbenih navad in tradicije; bodisi *privatizacija* vere, zreducirane na notranji prostor lastne vesti in lastnih čustev. V obeh primerih je prizadeta vzajemnost med vero in zakramenti.

b) Namen dokumenta

10. [Namen dokumenta]. Poudariti želimo bistveno vzajemnost med vero in zakramenti ter pokazati vzajemno vključenost med vero in zakramenti v Božji ekonomiji. Upamo, da

bomo na ta način prispevali k preseganju preloma med vero in zakramenti, kjer koli se pojavi; in sicer z dvojnega vidika: tako z vidika vere, ki se ne zaveda svoje bistvene zakramentalnosti; ali pa z vidika zakramentalne prakse, izvajane brez vere. Enostranskost poraja resna vprašanja glede vere, ki jo obhajanje zakramentov zahteva. V obeh primerih sta zakramentalna praksa in logika, ki sta v srcu Cerkve, resno in zaskrbljujoče ranjeni.

11. [Struktura]. Naše izhodišče bo zakramentalna narava Božje ekonomije,¹⁰ v kateri so vsebovani tako vera kot zakramenti (2. poglavje). Oblikovali bomo dojemanje te ekonomije, ki hkrati vključuje: Božjo ekonomijo kot takšno v njeni trinitarični, kristološki, pnevmatološki, cerkvenostni in dialoški razsežnosti (vera); prostor, ki ga v tako dojeti Božji ekonomiji zavzemata vera in zakramenti; in učinkovito vzajemnost med vero in zakramenti, ki iz tega izhaja. Takšno dojemanje ustvarja teološko osnovo, na podlagi katere se bomo soočili s posebnim problemom medsebojnega odnosa med vero in zakramenti v vsakem posameznem zakramentu, ki ga bomo obravnavali v nadaljevanju. To poglavje osvetli, kako obhajanje zakramenta brez vere nima

¹⁰ Janez Pavel II. Okrožnica *Fides et ratio*, 13: govori o »zakramentalni perspektivi razodetja« (podčrtano v izvirniku). Benedikt XVI. Posinodalna apostolska spodbuda *Sacramentum caritatis* (22. februarja 2007), 45: AAS 99 (2007), str. 140 [slovenski prevod: *Evharistija – zakrament ljubezni*. CD 115]: prevzema osrednjo idejo in se sklicuje na »zakramentalno območje krščanskega razodetja«.

nobenega smisla, v kolikor nasprotuje zakramentalni logiki, ki je v osnovi Božje ekonomije, ki je temeljno dialoška.

12. V nadaljevanju bomo pokazali pojavnost vzajemnosti med vero in zakramenti v tistih zakramentih, ki so pastoralno najbolj na udaru krize te vzajemnosti, tako v dojemanju kakor v praksi, kot so zakramenti uvajanja v krščanstvo (3. poglavje). V luči doktrinarne razjasnitve glede posebne vloge vere za veljavnost in rodovitnost vsakega zakramenta bomo podali tudi nekatere kriterije za razločevanje, kakšna vera naj bi bila nujna za obhajanje vsakega izmed zakramentov uvajanja. V nadaljnjem koraku (4. poglavje) se bomo posvetili medsebojni zvezi vere in zakramentov v primeru zakramenta zakona. Že zaradi same narave tega zakramenta se bomo zaustavili pri vprašanju, pri katerem ne moremo zanemariti vzajemnosti med vero in zakramenti: razjasniti želimo, ali moramo imeti zakonsko zvezo med »krščenimi nevernimi« za zakrament. Gre za poseben primer, v katerem je realno vprašljiva izraženost vzajemnosti med vero in zakramenti v ekonomiji, kot je predvideno v 2. poglavju. Za konec sledi kratek sklep (5. poglavje), v katerem je na bolj splošen način povzeta medsebojna vzajemnost med vero in zakramenti v zakramentalni ekonomiji.

13. [*Doktrinalni značaj dokumenta*]. Namen dokumenta je očitno doktrinalen. Res se začne s pastoralno problematiko, ki je nekoliko drugačna pri vsakem zakramentu, ki bo obravnavan. Kljub temu pa nimamo namena predlagati konkretnih ali specifičnih pastoralnih poti za vsakega

izmed njih. Želimo vztrajati pri prepričanju, da ima vera temeljno mesto pri obhajanju vsakega zakramenta, in dati doktrinalno pojasnilo glede nujnosti vere za njegovo veljavnost. Iz tega lahko izpeljemo nekaj splošnih smernic za pastoralno delovanje, ki jih bomo ponudili ob koncu obravnave vsakega zakramenta, ki ga bomo predstavili, ne da bi se spuščali v podrobnosti; in še toliko manj, da bi vstopali v kazuistiko ali ponujali nujno razločevanje za vsak posamezen primer.

14. *[Izbor]*. Zavedamo se, da se tudi pastoralna situacija okoli ostalih zakramentov, kot sta zakramenta pokore in sprave ter bolniškega maziljenja, sooča s hudimi pomanjkljivostmi. Ne redko kdo želi polno udeležbo pri evharistiji, a se ne zaveda nujnosti predhodne sprave z Bogom in cerkveno skupnostjo, od katere se je ločil, kot tudi, da jo je s svojim grehom ranil v njeni resničnosti Kristusovega vidnega Telesa. S strani mnogih vernikov in celo nekaterih posvečenih služabnikov obstaja razkorak med evharističnim življenjem in pristopanjem k zakramentu sprave, saj se pri udejanjanju svoje krščanske vere ne menijo za skladno enost celotnega zakramentalnega organizma Cerkve, v katerem ni mogoča subjektivna izbira, katere zakramente bomo »sprejemali« in katere zavračali. Tudi obhajanje zakramenta bolniškega maziljenja obdamo kdaj z magičnimi elementi, kot da bi bil neke vrste urok, ki kliče čudežen Božji poseg ali poseg Božjega Duha brez osebnega odnosa s Kristusom, Odrešenikom človeka, tako njegovega telesa kot duše. Zaradi omejenega prostora smo se dolžni osredotočiti na zakramente,

ki predstavljajo uvajanje v krščanstvo in na zakrament zakona, saj so izrednega pomena za gradnjo in utrjevanje Kristusovega telesa. Način pristopa k tem zakramentom pa tudi posamezna sklicevanja na druge zakramente in na splošni teološki okvir, ki je podan, bodo omogočili ugotoviti posledice tudi glede tistih zakramentov, ki jih ne moremo obravnavati posamično.

2. DIALOŠKA NARAVA ZAKRAMENTALNE EKONOMIJE ODREŠENJA

15. [*Uvod: načrt in cilj*]. V tem poglavju ponujamo splošni uvod v dveh delih, da bi lahko zaznali vzajemnost, ki obstaja med vero in zakramenti. V prvem odseku obravnavamo Božjo odrešenjsko ekonomijo tako, da v njej odkrivamo zakramentalno naravo.¹¹ To nam omogoča poglobitev zavedanja, da je zakramentalnost njena konstitutivna razsežnost. Ta poglobitev pa sama po sebi zahteva razpravo o veri tako, da osvetlimo notranjo povezanost med vero in zakramentalnostjo kot tudi, še bolj konkretno, med vero in zakramenti. Ta odsek sklenemo s povzetkom o pomembnih oseh zakramentalne ekonomije, ki jih postavljamo v ospredje. S tem je prvič osvetljena vzajemnost med vero in zakramenti. V drugem odseku se na eni strani ustavimo pri obravnavanju vere, na drugi pa pri zakramentih vere kot takšnih; v obeh primerih pa pokažemo na notranjo vez med vero in zakramenti. Vera je bistveno vnaprej pripravljena za zakramentalno obhajanje.

¹¹ Prim. KKC 1076: »Zakramentalna ekonomija« (zakramentalni odrešenjski red).

Dialoška struktura zakramentov zahteva ustrezno vero pri njihovem obhajanju. Oba koraka drugega poglavja se dopolnjujeta in tako prispevata k širjenju in poglobljanju razumevanja vzajemnosti med vero in zakramenti v vsej njeni razvejnosti. Poglavje se konča s kratkim sklepom.

2.1 TROEDINI BOG: IZVIR IN VRH ZAKRAMENTALNE EKONOMIJE

a) Trinitarični temelj zakramentalnosti

16. [*Zakramentalnost: pojem*]. K zakramentalni logiki spada neločljiva odnosnost med označevalno (signifikativno) resničnostjo, z zunanjo vidno razsežnostjo – kot na primer celotna človeškost Kristusa, in drugo, označeno resničnostjo, ki ima nadnaraven značaj in je nevidna, posvečujoča – na primer Kristusova božanskost.¹² Ko govorimo o zakramentalnosti, se nanašamo na ta neločljiv odnos, v katerem zakramentalni simbol vsebuje in posreduje simbolizirano resničnost. To predpostavlja, da vsa zakramentalna resničnost neločljivo vključuje v sebi odnos s Kristusom, virom odrešenja, in s Cerkvijo, ki hrani in posreduje Kristusovo odrešenje.

¹² »Če moramo govoriti na kratko, je Odrešenik iz 'enega' in 'd drugega' [ἄλλο καὶ ἄλλο]. Res je, da nevidno in vidno nista isto, kot tudi ne tisto, kar je zunaj časa, in tisto, kar je podvrženo času. Vendar Odrešenik ni 'eden' in 'drugi' [ἄλλος καὶ ἄλλος]. Absolutno!« (Gregor Nazianški. *Ep. I ad Cledonium*, 20: SCh 208, str. 44).

17. [*Troedini Bog: temelj*]. Zakramentalna logika predpostavlja razumevanje, kako deluje Božja ekonomija odrešjenja, ki izvira iz troedinega Boga, občestva med seboj različnih oseb v edinosti ene same Božje podstati (substanc), in iz odrešilnega učlovečenja, v katerem večna Beseda sprejme našo človeškost z vsemi njenimi posledicami, ne da bi prizadela svojo neskončno božanskost. Ta pogled jasno priznava navzočnost Boga samega v človeškosti Jezusa Kristusa, Besede, ki jo je poslal Oče po delovanju Svetega Duha v Devico Marijo. Srečanje s človeškostjo Jezusa Kristusa, ki jo je Sveti Duh mazilil za javno poslanstvo, je po veri srečanje z učlovečeno Besedo. Samo na tak način je mogoče dojeti, da je zaznavna *beseda*, zakramentalna, človeško dojemljiva, hkrati lahko resnična beseda *Boga*. Ljudje smo sposobni samo na »človeški« način dojemati, izkušati in se sporazumevati, tudi ko vstopamo v odnos z Bogom. Na kakšen način so lahko zakramentalna znamenja ali svete besede Svetega pisma nekaj več kot preproste človeške stvaritve in vsebujejo navzočnost *Boga samega*? Zato ker gre pri tem za resnično sporazumevanje; ni dovolj zgolj poslano sporočilo; potrebno ga je tudi sprejeti. Če bi nam Bog Oče govoril po Jezusu Kristusu in nihče ne bi poslušal njegovega sporočila (vera), se sporazumevanje med Bogom in človeštvom ne bi zgodilo. Toda po pričevanju Nove zaveze vsak, ki stopi v odnos s človekom Jezusom, stopi v odnos s *samim Bogom*, z učlovečeno Besedo. Sveti Duh deluje na način, da lahko verniki Božjo *Besedo*, zaprto v meje Jezusove človeškosti, dojamejo kot *besedo* Boga. Gregor Nazianški takole izrazi to resničnost: »Po luči, ki je Oče, razumemo luč, ki je Sin,

v luči Duha.« In doda, da je to »kratka in preprosta teologija Trojice«. ¹³

18. [*Vera kot dialoški sprejem zakramentalnega*]. Dejansko ne vstopa v igro samo neločljivost Jezusove človeškosti od Božje Besede, ampak s strani vernikov tudi sprejetje (vera) te Besede kot Božje po posegu Svetega Duha. V tem je zakramentalna logika, po kateri se *Bog sam* podarja v zakramentih. Prvotna zakramentalnost Jezusa Kristusa, tista, ki prihaja od Cerkve, in tista v sedmih zakramentih, temeljita na trinitarični veri. Samo če je Jezus Kristus pravi Bog, nam lahko razodeva Božje obličje. A v tem primeru je zakramentalno občestvo z Jezusom Kristusom zakramentalno občestvo z Bogom. Če je Sveti Duh pravi Bog, nas lahko odpre Bogu in uvede v Božje življenje prek zakramentalnih znamenj. ¹⁴

19. [*Umestitev pojma zakramentalnosti*]. Ker se razodetje dogaja na zakramentalen način, mora zakramentalni element prežemati vse življenje vernika in samo vero. Dejansko zakramentalnosti razodetja, milosti in Cerkve sledi zakramentalnost vere kot sprejem in odgovor na razodetje (prim. DV 5). Vera se v zakramentalnosti rodi, oblikuje, raste in izraža; torej v srečanju z živim Bogom, ki se zgodi prek sredništev, v katerih se podarja on sam. Zato je *zakramentalnost hiša vere*. Istočasno pa se *v tej dinamiki vera predstavlja kot vrata* (prim. Apd 14,27) *vhoda do zakramentalnega*: do

¹³ Gregor Nazianški. *Or. Theol.* V: PG 36, 135 C (Or. 31,3: SCh 250, str. 280).

¹⁴ Prim. KKC 1091.

srečanja in odnosa s krščanskim Bogom v stvarstvu, v zgodovini, v Cerkvi, v Svetem pismu,¹⁵ v zakramentih. Brez vere simboli zakramentalne narave ne udejanjijo svojega pomena, ampak ostanejo nemi. Zakramentalnost vključuje posredovanje in osebno občestvo vernika z Bogom prek Cerkve in zakramentalnih sredništev.

20. [*Soodvisnost zakramentalnosti in antropologije*]. Človeška oseba je učlovečen duh.¹⁶ Ljudje nismo ne preprosta neoduševljena materija niti breztelesen angelski duh. Najbolj pristno nas opredeli dopolnjujoča zveza med materialno-telesnim, vidnim, in duhovno-netelesnim, ki je neločljivo od materialnega, prek katerega ga spoznamo. Tako na primer obličje osebe, ki je izraz materialnega telesa, čudovito prikazuje zvezo med človeškim materialnim bivanjem, obličjem, in njegovo duhovno resničnostjo, njegovim stanjem duše in osebno istovetnostjo. Obraz predstavlja celotno osebo. Zakramentalna struktura Božjega razodetja upošteva našo najbolj izvirno resničnost.¹⁷ Radikalno se prilagodi našemu načinu bivanja, naši sposobnosti in našemu načinu povezovanja v najglobljih plasteh sporazumevanja. Najgloblja srečanja med osebami so vedno medosebne narave. Srečanje z Bogom deleži pri tej naravi: je osebno srečanje s *troedinim*

¹⁵ Prim. Benedikt XVI. Posinodalna apostolska spodbuda *Verbum Domini* (30. septembra 2010), 56: AAS 102 (2010), str. 735–736 [slovenski prevod: *Gospodova beseda*, CD 131].

¹⁶ Prim. četrti lateranski vesoljni cerkveni zbor. *Cap. 1. De fide catholica*: DH 800 [slovenski prevod: Vera Cerkve 295]; GS 14.

¹⁷ Prim. Ambrozij. *In Lucam* II,79: PL 15, 1581; Tomaž Akvinski, *S.Th.* III, q,61 a.1.

Bogom, ki je navzoč v Svetem pismu, v Cerkvi, v zakramentalnih znamenjih.

21. [*Zakramentalnost vere*]. »Zakramentalnost vere« bistveno vključuje vse, kar je bilo rečeno o krščanski veri, kajti celotna krščanska vera je zakramentalna vera zaradi posredništva Cerkve na našem romanju proti nebeški domovini. Vera je sprejem zakramentalnega razodetja Boga in odgovor nanj. Vera se izraža in hrani na zakramentalen način. Če želi biti resnično krščanska vera, niti ne more biti drugače. V tej perspektivi so zakramenti temeljno pojmovani kot *dejanja vere Cerkve*. *Vera Cerkve je pred vero kristjana, jo rodi, podpira in hrani*. Vera pa s svoje strani ni tuja zakramentalnemu, marveč je prepojena z njim v samem svojem bistvu, in vzpostavljena z zakramentalno logiko. Zaradi tega se v odnosu med vero in zakramenti pojavita dva elementa, ki sta notranje vzajemna: zakramenti, ki predpostavljajo in hranijo osebno vero in vero Cerkve, in nujnost zakramentalnega izražanja vere. Zakramenti se torej pojavljajo kot neke vrste *anamnetična predstavitev, ki udejanja vero in jo dela vidno*.

b) Zakramentalnost stvarstva in zgodovine

22. [*Bog stvarnik*]. Po svetopisemskem pričevanju je stvarjenje (prim. 1 Mz 1-2) prvi korak Božje ekonomije. Krščansko dojetje stvarjenja zagovarja, da ima to svoboden značaj. Bog ne ustvarja zaradi nujnosti ali zaradi pomanjkanja česa; če bi bilo tako, to ne bi bil pravi Bog. Bog ustvarja zaradi brezmejne polnosti ljubezni, ki je on sam, z namenom deliti

svoje darove bitjem, ki so jih sposobna sprejeti in odgovoriti z logiko ljubezni, ki je predhodna samemu stvarjenju.¹⁸

23. [*Zakramentalnost stvarstva*]. Oče uresničuje načrt stvarjenja po Besedi in Duhu. Zaradi tega stvarstvo nosi v sebi sledi tega, da ga je oblikovala Beseda in da ga Duh vodi proti njegovi dopolnitvi v samem Bogu. Ker Bog vtisne svoj pečat v stvarstvo, lahko teologija govori o določeni »zakramentalnosti stvarstva«, v analognem pomenu, in sicer v toliko, v kolikor je v njem, v njegovem bistveno ustvarjenem obstoju, neki sklic na njegovega Stvarnika (prim. Mdr 13,1-9; Rim 1,19-20; Apd 14,15-17; 17,27-28), ki mu omogoča, da je lahko posledično dvignjeno in dopolnjeno v odrešenskem delu brez kakršne koli zunanje prisile. V tem smislu govorimo o knjigi narave.¹⁹

24. [*Človeška oseba: odgovarja Bogu*]. V vidnem stvarstvu se človeška oseba razlikuje od drugih stvari po tem, da je ustvarjena po Božji podobi in podobnosti (prim. 1 Mz 1,26). Sv. Pavel pa podčrta kristološko razsežnost te podobe: Kristus je podoba nevidnega Boga (prim. Kol 1,15; 2 Kor 4,4), kajti prvi Adam je bil podoba tistega, ki je moral priti (prim. Rim 5,14). Zaradi tega je človeška oseba bitje, v katerem

¹⁸ Prim. Teofil Antiohijski. *Aut.* II, 10,1: PG 6, 1064 (FuP 16, 116); Irenej Lyon-ski. *Adv. haer.* IV, 14,1; IV, 20,4: SCh 100/2, 538; 636; Janez Duns Skot. *Ord.* III, d. 32, q. un., n. 21 (Vat. X,136–137); KKC 293.

¹⁹ Glej Hugo od sv. Viktorja. *De tribus diebus*, IV: PL 175, 814 B (CCCM 177, 9); Rihard od sv. Viktorja. *De Trin.* I,9; Bonaventura. *Itinerarium*, I,14; Benedikt XVI. *Verbum Domini*, 7.

lahko dobi podaritev Boga v stvarjenju oseben in svoboden odgovor. Človeška oseba tudi najbolj intenzivno uresničuje svoje lastno bivanje (istovetnost), kadar biva na način Božje podobe, kadar čim bolj vstopa v odnos ljubezni (drugost).

25. Bogata resničnost človeške osebe kot *podobe Boga* vsebuje različne vidike, v katerih je prek podobnosti Bogu poudarjena sposobnost odgovoriti Bogu tako, da v lastno bivanje sprejme Božje in ga naredi za svoje.²⁰ Med temi vidiki izstopata občestvenost in služenje.²¹ Če je troedini Bog resnično občestvo in medosebni odnosi, je bila človeška oseba ustvarjena kot Božja podoba, da bi živela občestvo in medosebne odnose. To na čudovit način izraža spolna različnost: »Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, po Božji podobi ga je ustvaril, moža in ženo ju je ustvaril« (1 Mz 1,27). Človeška oseba torej doseže svojo lastno bit toliko, kolikor uresničuje svojo odnosnost in sposobnost občestva: z drugimi človeškimi bitji, s stvarstvom in z Bogom. V Jezusu Kristusu v svoji polnosti zasije uresničenje dinamike občestvenosti in odnosnosti. Sinovsko življenje, ki se v njem razodeva, kaže vzvišenost človekove poklicanosti (prim. GS 10, 22, 41).

26. Ker je človeška oseba odnosno bitje in ustvarjena za skupnost, jo lahko opredelimo z jezikom. Jezik pa je resničnost simbolnega reda, ki teži po eni strani k temu, da

²⁰ Efrem Sirski. *Hymni de fide*, 18,4–5: CSCO 154, 70; 155, 54.

²¹ Prim. MTK. *Občestvo in oskrbnitvo. Človeška oseba, ustvarjena po Božji podobi* (2004), 20.

izrazi, kar je stvar sama po sebi (ustvarjeno Božje bitje), in po drugi strani teži k medosebni povezanosti (skupnost). Oseba kot simbolno bitje, ustvarjeno po Božji podobi, doseže svojo najbolj izvirno resničnost toliko, kolikor izrazi svoje bitje v specifičnem območju simbolnega izraza, v katerem se pokaže vse bogastvo njenega lastnega bitja: kot ustvarjenega, odnosnega in kot bitja, poklicanega v odnos z Bogom. Zakramenti to pestro bogastvo učinkovito zberejo, izrazijo, razvijajo in okrepijo.

27. Kot zgovorno znamenje lastnega dostojanstva in prijateljstva z Bogom sprejme človek tudi nalogo, da izvaja delegirano gospodstvo nad stvarstvom (prim. 1 Mz 2,15; 1,28; Mdr 9,2) tako, da poimenuje vsa ostala ustvarjena bitja (prim. 1 Mz 2,19-20) in da skrbi zanje v skladu z Božjim načrtom.²² Zaradi tega je človekovo delovanje v svetu usmerjeno v slavljenje Boga, saj v njem odkriva sledove Stvarnika (prim. GS 34). Na ta način človek vodi stvarstvo prek neke vrste »kozmičnega duhovništva« k doseganju svojega resničnega namena: izražanju Božje slave.

28. [*Zakramentalnost zgodovine*]. Božja želja podarjati svoje darove se ne omeji na puščanje sledi svoje ljubezni v stvarstvu. Zgodovino izraelskega ljudstva v njeni celoti lahko z vso pravico dojemamo kot zgodovino ljubezni med Bogom in njegovim ljudstvom. V tej zgodovini izstopajo nekateri posebni dogodki, ki so predpoda bistvenih

²² Prim. Frančišek. *Laudato si'*, posebej 65–75: AAS 107 (2015), str. 872–877.

vidikov, ki utemeljujejo zakramentalni odnos Boga s svojim ljudstvom, ki bo dosegel svoj višek s Kristusom. V teh dogodkih vidno zaznamo način, kako Bog stopa v odnos s svojim ljudstvom, ko ga obdaja s svojo milostjo, in hkrati odkrivamo »prvo slovnico« za nadaljnje oblikovanje zakramentalnega jezika v *ožjem pomenu*. Spomnimo na nekatere dogodke, ki jih lahko beremo na zakramentalen način: izvolitev Abrahama, Davida in Izraelcev, prav tako dar Postave – kar bo postalo osnova vsega govorjenja o zakramentih; mnoge zaveze znotraj celovitega Božjega načrta, v katerih se vzpostavi nov odnos med Bogom in človeštvom, in v katerih se zakramentalnost uresniči na poseben način; osvoboditev Izraela iz Egipta, odhod in vrnitev v Jeruzalem – v čemer je na nov način vnaprej vsebovano prihodnje odrešenje v Kristusu, prav tako je v njih v podobi [gr. *typos*] predstavljena zakramentalna vloga Cerkev; Božja navzočnost sredi njegovega ljudstva v skrinji zaveze in v templju, ki je dosegla prav posebno učinkovitost v Kristusu in krščanskih zakramentih. Te učinkovite Božje navzočnosti se bo Izrael spominjal in jo liturgično udejanjal z različnimi kultnimi obredi (npr. daritve), svetimi znamenji (npr. obreza) in prazniki (npr. pasha), vedno osvetljenimi z branjem Besede. Krščanska teologija opiše te resničnosti kot zakramente stare zaveze in jim pripisuje odrešenjski značaj zaradi njihovega odnosa do Kristusa²³ in sorazmerno z vero tistih, ki so jih obhajali

²³ »Proinde prima sacramenta, quae observabantur et celebrabantur ex Lege, praenuntiativa erant Christi venturi: quae cum suo adventu Christus implevisset, ablata sunt; et ideo ablata, quia impleta; non enim venit solvere Legem, sed adimplere.« (Avguštin. *Contra Faustum*, XIX, 13: PL 42, 355)

[lat. *ex opere operantis*]. Tako se odkrije, da ima sama zgodovina odrešenja neko določeno zakramentalno naravo.²⁴ Prek zgodovinskih dogodkov, tesno povezanih znamenj in besed se Bog sam približa svojemu ljudstvu in mu posreduje svojo voljo, svojo ljubezen, njegovo izvoljenost. Istočasno mu pokaže tudi pot prijateljstva z Bogom in kakšno je najbolj resnično človekovo življenje.

29. [Greh]. V zgodovini so mnogi verniki v vseh časih živeli v prijateljstvu z Bogom, prejeli njegov dar ter odgovarjali z velikodušnostjo na Božje usmiljenje in zvestobo. A je res tudi, da kljub Božjemu vztrajanju ljudje ne sprejmejo vedno te ponudbe ljubezni. Od vsega začetka ne obstaja samo skušnjava, da bi prezrli pot prijateljstva z Bogom, ki je najboljša pot za uresničenje tega, kar pomeni biti človek, ampak je bila Božja ponudba tudi zavržena (prim. 1 Mz 3). Zgodovino Izraela in tudi človeštva lahko razumemo kot težavno iskanje Boga, da bi ponovno vzpostavil ljubeče prijateljstvo s človekom, potem ko je bilo to izgubljeno (npr. Ezk 16). Iz tega lahko dojamemo globok pomen dejstva, da imajo mnoga starozavezna kulturna znamenja odrešenjskega značaja pomen zadostitve ali sprave z Bogom (npr. umivanja, darovanja).

²⁴ Prim. Irenej Lyonski. *Adv. haer.* IV, 21,3; SCh 100/2, str. 684; Tertulijan. *De baptismo*, 3; CCSL 1, 278–279.

c) Učlovečenje: središče, vrhunec in ključ zakramentalne ekonomije

30. [Jezus Kristus: prvotni zakrament]. Božje hrepenenje po darovanju doseže svoj vrhunec v Jezusu Kristusu (prim. DV 2). V moči osebne zveze (hipostatične unije; prim. DH 301–302; Vera Cerkve 178) je človeškost Kristusa, pravega človeka »v vsem nam enakega razen v grehu« (Heb 4,15), človeškost Božjega Sina, večne učlovečene Besede »za nas in naše odrešenje« (prim. DH 150; Vera Cerkve 250). Sodobna teologija pravi, da je Jezus Kristus prvotni zakrament [nem. *Ur-Sakrament*] in ključ zakramentalne strukture zgodovine odrešenja. Sintetično rečeno: v Jezusu Kristusu odkrijemo, da je Božja ekonomija odrešenja zakramentalna, v kolikor je učlovečena.²⁵ Zaradi tega lahko resnično trdimo, da so »zakramenti v jedru krščanstva. Izguba zakramentov bi bila enaka izgubi učlovečenja in obratno.«²⁶ Kajti v Jezusu Kristusu kot vrhuncu zgodovine in polnosti odrešenjskega časa (prim. Gal 4,4) obstaja najbolj tesna možna povezava med simbolom iz stvarstva, njegovo človečnostjo, in tem, kar je simbolizirano: odrešenjska navzočnost Boga v njegovem Sinu v zgodovini. Kristusova človeškost je, v kolikor je neločljiva od Božje osebe, Božjega Sina, »resnični simbol« Božje osebe. V tem najvišjem primeru nekaj ustvarjenega na najvišji način posreduje Božjo navzočnost.

²⁵ »Caro salutis est cardo« (Tertulijan. *De resurrectione*, 8: CCSL 2, 931. Prim. Kongregacija za nauk vere. Pismo *Placuit Deo* (22. februarja 2018), 1–2, 4, 8 (inkarnacijski značaj odrešenja) v povezavi z 13–14 (zakramentalni značaj odrešenja).

²⁶ J. Ratzinger. Prefazione, v: H. Luthe (ed.). *Incontrare Cristo nei sacramenti*. Cinisello Balsamo (MI), 1988, str. 8.

31. [Človeškost poveličanega Križanega: temelj zakramentov]. Posledično Kristusova človeškost notranje omogoča, da je on na kakovostno neprekosljiv način »srednik in polnost vsega razodetja« (DV 2), glede na katerokoli ustvarjeno resničnost, ker je človeškost lastna Božjemu Sinu (prim. Heb 1,1-2). Na vzvišen način je uresničeno v človeškosti Jezusa Kristusa vse, k čemur je na njemu lasten način usmerjeno vse stvarstvo. Vsa dejanja in besede Jezusa Kristusa, učlovečene Besede, maziljene z Duhom, ostanejo zaznamovane z učlovečenjem. In to na tak način, da se nam po njegovih besedah, dejanjih in pojavnosti celotne njegove osebe posreduje razodevanje Boga (prim. DV 4). Tako je Jezus Kristus sam skrivnost Boga, ki se daje in razodeva ljudem (prim. Kol 2,2-3; 1,27; 4,3) ter je navzoča v različnih odrešenjskih skrivnostih njegovega življenja: v rojstvu, krstu, spremenjenju itd. Seveda pa skrivnost Jezusa Kristusa doseže svoj vrh v smrti in slavnem vstajenju, ki mu sledi podaritev Duha (prim. DV 4). Prav v vsem tem se do konca razodeta Božja ljubezen (prim. Jn 13,1) in njena odrešenjska moč osredotočita z vzvišeno in neprekosljivo intenzivnostjo. Posledica je odpuščanje grehov (prim. Kol 2,13-14) in dostop do udeležbe pri večnem življenju Vstalega, po daru Duha, ki nam omogoči deleženje pri Božji naravi (prim. 2 Pt 1,4). Tako dojamemo, kako je v Jezusu Kristusu osredinjen temelj in izvir celotne zakramentalnosti, ki se nato razširi v različna zakramentalna znamenja, ki rojevajo Cerkev, kjer se zberejo pomenljivi vidiki in pomembni trenutki njegovega življenja: odpuščanje grehov (pokora in sprava), ozdravljanje bolnikov (bolniško maziljenje), smrt in vstajenje (krst in evharistija),

izbira in postavitev učencev kot pastirjev skupnosti (sveti red) itd. Zakramentalna logika, vpisana v trinitarično razodetje, se podaljšuje in zgošča v zakramentih, v katerih se Kristus ponavzočuje na posebej intenziven način (prim. SC 7). Zakramentalna struktura in logika vere sta odvisni od Jezusa Kristusa, učlovečene Besede in Odrešenika.²⁷

32. Jezus nam dejansko ne sporoča preprosto le nekaj pomembnega o Bogu. Ni preprosto *neki* učitelj, *neki* sporočevalec ali *neki* prerok, marveč osebna navzočnost Božje Besede v stvarstvu. Zaradi dejstva, da je on kot resničen človek, neločljiv od Boga, ki ga imenuje »Oče«, pomeni občestvo z njim občestvo z Bogom (prim. Jn 10,30; 14,6.9). Oče želi vse ljudi po Svetem Duhu vpeljati v občestvo z Jezusom Kristusom. Jezus Kristus pa je istočasno pot, ki vodi v življenje, in življenje samo (prim. Jn 14,6); z drugimi besedami: »On je istočasno Odrešenik in odrešenje samo.«²⁸ Z zakramenti Besede, obhajanimi v Duhu, posebej z obhajanjem spomina njene smrti in vstajenja, nam je po skrenitvi s poti zaradi greha darovano zdravilo in pot, ki nas uvede v občestvo in osebni odnos z Bogom prek deleženja pri življenju Kristusa; in to tako, da nas zakramenti vključijo vanj. Na ta način se uresniči delo odrešenja, ki se prične s stvarjenjem, in se tako dopolnjuje ter doseže svoj vrhunec. Kljub temu pa Bog želi, da je sprejetje tega daru odvisno od *sodelovanja* tistih, ki jim je namenjen. Kot nazorno kaže primer Device

²⁷ Tomaž Akvinski. *S.Th* III, q.60 a.6 resp.

²⁸ Kongregacija za nauk vere. Pismo *Placuit Deo*, 11.

Marije, cerkvenega modela učenca, milost spoštuje svobodo; ne vsiljuje se brez pristanka svobode (prim. Lk 1,38), čeprav je tudi soglasje možno le po sami milosti (prim. Lk 1,28).

č) *Cerkev in zakramenti v zakramentalni ekonomiji*

33. [Cerkve: temeljni zakrament]. Zgodovinska otipljivost milosti, ki je postala zgodovinsko navzoča v Jezusu Kristusu, se nadaljuje v Cerkvi na prvenstven, a odvisen način po delovanju Svetega Duha.²⁹ K obstajanju Cerkve spada vidna in zgodovinska struktura, ki služi posredovanju nevidne milosti, ki jo prejema od Kristusa in jo posreduje v moči delovanja Svetega Duha. Obstaja pomembna analogija med Cerkvijo in učlovečeno Besedo (prim. LG 8; SC 2). Na teh predpostavkah je sodobna teologija poglobila dojemanje Cerkve kot temeljnega zakramenta [nem. *Grund-Sakrament*] v smeri dojemanja Cerkve na drugem vatikanskem vesoljnem cerkvenem zboru kot vesoljnega zakramenta odrešenja.³⁰ Cerkev je kot zakrament v službi odrešenja sveta (prim. LG 1; GS 45), posredovanja milosti, katere sprejem jo je vzpostavil kot zakrament. Zakramentalnost vedno nosi v sebi misijonski značaj služenja v dobro drugih.

34. Tako v Cerkvi sami kot zakramentu že obstaja zaznavnost Božje milosti, vdor Božjega kraljestva v svet. Če je z ene strani Cerkev v službi izgrajevanja Božjega kraljestva,

²⁹ »*Moritur Christus ut fiat Ecclesia.*« (Avguštin. In *Johannis ev.*, IX, 10; CCSL 36, 96; PL 35, 1463)

³⁰ Prim. LG 1, 9, 48, 59; SC 5, 26; AG 1, 5; GS 42, 45.

je z druge strani v njej že navzoče Kristusovo kraljestvo v skrivnosti (prim. LG 3). Obdarjena s temi sredstvi milosti je resnično lahko seme in začetek kraljestva (prim. LG 5).³¹ Kolikor je Cerkev romarica in sestavljena iz grešnikov, se ne more popolnoma poistovetiti z Božjim kraljestvom; kolikor pa je resničnost, ki jo gradi milost, ima eshatološko razsežnost, ki dosega svoj vrhunec v nebeški Cerkvi in v občestvu svetnikov (prim. LG 48–49).³²

35. [*Cerkev: kristološka in pnevmatološka resničnost*]. Kot trinitarična resničnost je Cerkev »ljudstvo, zbrano v edinosti Očeta in Sina in Svetega Duha«,³³ Cerkev ne ohranja samo tesnega odnosa z učlovečeno Besedo, v smislu da lahko rečemo, da je resnično Kristusovo telo (prim. LG 7), ampak tudi s Svetim Duhom. In to ne samo zato, ker Sveti Duh, veliki dar Vstalega (prim. Jn 7,39; 14,26; 15,26; 20,22), deluje pri njenem nastajanju (prim. LG 4), prebiva v njej in v vernikih kot v templju (prim. 1 Kor 3,16; 6,19), jo zedinja in poraja misijonarski dinamizem, ki ji je lasten; ampak tudi zato, ker je Cerkev duhovno, pnevmatično ljudstvo (prim. LG 12), obogateno z različnimi darovi, ki jih Duh širi med verniki v dobro celotne skupnosti (prim. Rim 12,4–8; 1 Kor 12,12–30;

³¹ Prim. Janez Pavel II. Okrožnica *Redemptoris Missio* (7. decembra 1990), 18: AAS 83 (1991), str. 265–266 [slovenski prevod: *Odrešenikovo poslanstvo*. CD 46]; Kongregacija za nauk vere. Izjava *Dominus Iesus* (6. avgusta 2000), 18: AAS 92 (2000), str. 759–760.

³² Prim. MTK. *Ekleziološka vprašanja* (1984), 10. poglavje: »Eshatološkost Cerkve: Božje kraljestvo in Cerkev« [CD 35].

³³ LG 4, s Ciprijanovim citatom: *De dominica oratione*, 23: PL 4, 553; CSEL 3/I, 285.

1 Pt 4,10). Ti karizmatični darovi spodbujajo k posebnemu privzemanju bogastva Božje besede in zakramentalne milosti, utrjujejo občestvo s spodbujanjem njenega poslanstva (prim. AA 3). Na kratko: utrjujejo zakramentalnost Cerkve.³⁴

36. [*Zakramentalna neprekinjenost odrešenjskega daru*]. Odrešenjski dar, ki je postal v Jezusu Kristusu zgodovina, se na živ način nadaljuje v zakramentih po Cerkvi (prim. Lk 10,16), Kristusovem telesu, v moči delovanja Svetega Duha:³⁵ »Kar je bilo v našem Odrešeniku vidnega, je prešlo v zakramente« Cerkve.³⁶ Katoliška Cerkev trdi, da je sedem zakramentov postavil Kristus,³⁷ kajti samo on more v svoji moči učinkovito združiti dar svoje odrešenjske milosti z določenimi znamenji.³⁸ S tem je tudi jasno izraženo, da zakramenti niso stvaritev Cerkve; da ona ne more menjati njihovih bistvenih sestavin,³⁹ kajti temeljijo na celovitosti dogodka Kristus: na učlovečenju, življenju, smrti in vstajenju. Pri izvoru zakramentov vstopa v igro pomen učlovečenja

³⁴ Prim. Kongregacija za nauk vere. Pismo *Iuvenescit Ecclesiae* (15. maja 2016), 23; tudi 11 in 13 [slovenski prevod: *Cerkev se pomlaja*. CD 154].

³⁵ Prim. KKC 1116.

³⁶ Leon Veliki. *Sermo* 74,2: PL 54, 398. Prim. Ambrozij Milanski. *Apol. pro prophetae David*, XII, 58: PL 16, 875; KKC 1115.

³⁷ Prim. Tridentinski vesoljni cerkveni zbor. 7. seja, *Kanoni o zakramentih v splošnem*, kan. 1: DH 1601 [Vera Cerkve 506]; KKC 1114.

³⁸ Prim. Tomaž Akvinski. *S.Th.* III, q.64 a.2.

³⁹ Klemen VI. Pismo *Super quibusdam* (1351): DH 1061 [Vera Cerkve 587]; Tridentinski vesoljni cerkveni zbor. 21. seja, *Nauk o obhajilu pod obema podobama in o obhajilu nedoraslih otrok*, 2. pogl.: DH 1728 [Vera Cerkve 519, 589]; Pij X. Pismo *Ex quo, nono* (1910): DH 3556; Pij XII. *Konstitucija Sacramentum ordinis* (1947): DH 3857.

(glej št. 30–32) zaradi posebnosti, lastnih Kristusovi človečnosti, ki se kažejo v vseh skrivnostih njegovega življenja, vrh pa dosežejo v veliki noči kot najvišjem daru samega sebe in izviru vseh milosti, začeni z darom Svetega Duha. Cerkev je spoznala, razsvetljena s Svetim Duhom, ki ga je prejela na binkošti, in opogumljena z obhajanjem evharistije (prim. PO 5), virom in vrhuncem krščanskega življenja (prim. SC 10; LG 11), da se zakramentalni dar Kristusa na vzvišen način nadaljuje v sedmih zakramentalnih znamenjih, ki na različne načine izhajajo iz samega Kristusa;⁴⁰ a hkrati sprejema, da Božja milost ni omejena izključno na sedem zakramentov.⁴¹

37. [*Zakramentalna milost in nekristjani*]. Cerkev potrjuje, da sta milost, ki opravičuje in podarja odrešenje, in torej tudi prava vera podarjeni tudi zunaj vidne Cerkve, ampak ne neodvisno od Kristusa (prvotnega zakramenta) in od Cerkve (temeljnega zakramenta). Delovanje Svetega Duha ni zaprto v meje vidne Cerkve, »njegova navzočnost in njegovo delovanje sta vesoljna, brez krajevnih in časovnih meja«. ⁴² Nekrščanske religije lahko vsebujejo vidike resnice in so lahko posredna sredstva in znamenja duhovne milosti Jezusa Kristusa. A to ne pomeni, da gre za Kristusu

⁴⁰ Glej spodaj za vsakega od obravnavanih zakramentov kratko opombo glede svetopisemske podlage.

⁴¹ Tomaž Akvinski. *S.Th* III, q.64 a.2 ad 3.

⁴² Janez Pavel II. Okrožnica *Redemptoris Missio*, 28. Prim. Janez Pavel II. Okrožnica *Dominum et Vivificantem* (18. maja 1986), 53: AAS 78 (1986), str. 874–875 [slovenski prevod: Okrožnica *O Svetem Duhu*. CD 32]; GS 22.

vzporedne poti odrešenja ali neodvisne od Kristusa in njegove Cerkve.⁴³

38. [*Zakramentalna milost in vera*]. Če povzamemo jedro: ustvarjalna in učinkovita Božja beseda je dala življenje medosebnemu jeziku, zakramentalnim besedam, ki so zakramenti; besedam, v katerih Beseda nadaljuje delovanje po Svetem Duhu. V besedah, ki jih delivec izgovarja v imenu Cerkve, kot npr. »Jaz te krstim,« vstali Kristus nadaljuje svoje govorjenje in delovanje.⁴⁴ Kajti zaradi delovanja Svetega Duha zakramenti omogočajo osebni odnos z umrlim in vstalim Gospodom danes; brez tega odnosa, ki je povzet v besedi »vera«, ostajajo namreč zakramenti brez pravega smisla.

39. [*Zakramenti: najvišje udejanjenje zakramentalnosti Cerkve*]. Temeljna zakramentalnost Cerkve je udejanjena na privilegiran način in s posebno močjo v obhajanju zakramentov. Le-ti imajo vedno cerkvenostno naravo: v njih Cerkev po posegu Svetega Duha uresničuje lastno bistvo v službi posredovanja odrešenijske milosti vstalega Kristusa. Zaradi tega je vsak zakrament delovanje, ki je notranje cerkvenostno. Po prepričanju cerkvenih očetov se zakramenti vedno obhajajo v veri Cerkve, saj so bili zaupani Cerkvi. Vera Cerkve je v vsakem zakramentu predhodna

⁴³ Janez Pavel II. Okrožnica *Redemptoris Missio*, 28–29: AAS 83 (1991), str. 273–275; MTK. *Il cristianesimo e le religioni* (1997), 81–87.

⁴⁴ Prim. Avguštin. In *Johannis ev.*, V,18: CCSL 36, 51–53; PL 35, 1424; Janez Krizostom. In *2 Tm. Hom.*, 2,4: PG 62, 612.

veri posameznih vernikov. Gre dejansko za osebno uresničevanje vere Cerkve. Če ne bi deležila pri veri Cerkve, bi ta simbolna dejanja ostala nema; kajti vera tako rekoč odpira vrata do pomena zakramentalnega delovanja.

40. [*Zakramentali*]. Zakramentalnosti Cerkve ne odsevajo le zakramenti. Obstaja še druga vrsta resničnosti z zakramentalno naravo, ki je del cerkvenega življenja in vere; v teh resničnostih zavzema Sveto pismo vidno mesto. V krščanski pobožnosti imajo velik pomen tako imenovani zakramentali. Ta sveta znamenja nekako posnemajo zakramente in zanje razpolagajo ter posvečujejo različne življenjske okoliščine (prim. SC 60). Za zakramente je značilno, da jim priznavamo značaj pooblaščenega in zanesljivega cerkvenega opravila za posredovanje Kristusove milosti, pod pogojem, da so izpolnjene vse zahteve. Zakramentali pa nimajo podobne učinkovitosti.⁴⁵ Le-ti pripravljajo vernika za sprejem milosti in ga razpolagajo za sodelovanje z njo; njihova učinkovitost pa ni *ex opere operato* (prim. št. 65), ki pripada izključno zakramentom. Medtem ko krstna voda v zakramentalnem obhajanju povzroči učinek odpuščanja grehov, pa blagoslovljena voda, ki spominja na krst, ne učinkuje iz sebe, ampak po meri vere, s katero jo sprejmemo; kot na primer pri znamenju križa ob vstopu v svetišče.

⁴⁵ KKC 1670; prim. SC 61.

d) Koordinate zakramentalne odrešenske ekonomije

41. Osnovne ugotovitve dosedanjega dela lahko sistematično povzamemo v naslednje temeljne točke.

a) Božja trinitarična odrešenska ekonomija, kolikor je učlovečena, je zakramentalna. Ker sedmeri zakramenti sodijo v to ekonomijo, ki ima zakramentalno naravo, in jih je postavil Kristus, ohranja in obhaja pa jih Cerkev, so v cerkvenem občestvu osrednjega pomena.

b) Zakramentalnost Božje odrešenske ekonomije usmerja k veri. S pomočjo vere je ta zakramentalnost sprejeta, vera pa jo naseljuje. Dojemanje zakramentalnosti z vero je tesno povezano z učlovečenjem, po katerem je Božji odrešenski načrt na zgodovinski način viden in otipljiv; s Svetim Duhom, ki Kristusove darove nadaljuje tako, da posreduje odrešensko milost po zakramentalnih simbolih; s Cerkvijo, zgodovinsko in vidno institucijo, ki je prejela darove zakramentov in nadaljuje z njihovim obhajanjem, da hrani in utrjuje vero vernikov.

c) Jezus Kristus je postavil zakramente in jih podaril svoji Cerkvi, da bi bile skrivnosti vere v njih vidno navzoče. Vernik, ki se udeleži teh skrivnosti vere, prejme darove, ki jih te skrivnosti predstavljajo. Posredovanje vere posledično ne vključuje le vsebin nauka intelektualnega značaja, marveč skupaj z njimi podarja tudi življenjsko vključitev v zakramentalno odrešensko ekonomijo, ki je v okrožnici *Luč*

vere mojstrsko opisana: »A tisto, kar posredujemo v Cerkvi, tisto, kar predajamo naprej v živem izročilu, je nova luč, ki prihaja iz srečanja z živim Bogom. To je luč, ki se dotakne človeka v njegovi notranjosti, v srcu. Hkrati pritegne njegov razum, njegovo voljo in njegovo čustveno življenje in odpira človeka za žive odnose v občestvu z Bogom in drugimi. Da bi mogli predajati naprej to polnost, obstaja posebno sredstvo, ki prevzame celotnega človeka: telo in duha, notranjost in odnose. To sredstvo so zakramenti, ki jih obhajamo v bogoslužju Cerkve. V njih se posreduje učlovečeni spomin, ki je vezan na prostore in čase življenja in nagovori vse čute. V zakramentih je človek kot ud živega subjekta privzet v splet občestvenih odnosov. Zakramenti so zakramenti vere (SC 59). Ker to drži, je treba tudi reči, da ima vera zakramentalno zgradbo. Prebujanje vere vključuje prebujanje novega zakramentalnega smisla človeškega življenja in krščanskega bivanja, v katerem je vidno in snovno odprto skrivnosti večnega.«⁴⁶

č) Struktura zakramentalne odrešenijske ekonomije je dialogiška. Vera predstavlja trenutek milostnega odgovora človeka na Božji dar. Med vero in zakramentalnostjo obstaja bistvena vzajemnost na splošno, med vero in zakramenti pa na poseben način.

⁴⁶ Frančišek. Okrožnica *Lumen fidei* (29. junija 2013), 40: AAS 105 (2013), str. 582 [slovenski prevod: *Luč vere*. CD 138].

d) Dialoška narava (vera) odrešenjske ekonomije prinaša vrsto pomembnih posledic za teološko dojemanje različnih zakramentov in njihovo pastoralno uresničevanje. Na osnovi predhodnih trditev lahko utemeljeno rečemo, da bi sicer učinkoviti zakramenti brez vere pomenili: ali goli vzročni mehanizem, tuj področju odnosov med trinitaričnim Bogom in ljudmi, ki imajo dialoško in medosebno naravo; ali magično dejanje, tuje krščanski veri in zakramentalni logiki odrešenjske ekonomije; ali pa bi zakramenti vključevali pojmovanje Boga, nezdružljivo s katoliškim naukom, ki ne upošteva, da Božji dar sam vsebuje milost, ki omogoča bitju, da privoli in sodeluje z Božjim delovanjem na sebi lasten način. Z drugimi besedami: *ker je trinitarična odrešenjska ekonomija, v kolikor je zakramentalna, dialoška, ni mogoče razumeti delovanja milosti, ki se v zakramentih izraža, kot neke vrste zakramentalni avtomatizem.*

2.2 VZAJEMNOST VERE IN ZAKRAMENTOV VERE

a) Luči s poti vere učencev

42. [Rast vere]. Peter v imenu učencev odgovori na Kristusovo vprašanje z veroizpovedjo: »Ti si Kristus« (Mr 8,29 in vzporedna mesta). Petrova začetna vera bo morala še zoreti; kajti ko Jezus prične razlagati, da je Mesija na način trpečega Sina človekovega, odrešenik, ki bo križan, ga Peter zavrne in Jezus ga strogo posvari (prim. Mr 8,31-33). Peter

mora torej še prehoditi pot rasti v veri, da bo združil svojo brezpogojno privolitv Jezusu kot Kristusu s poznavanjem doktrinalnih vidikov, ki so tej privolitvi notranji. To ne zadeva samo Petra, ampak odseva resničnost vsakega vernika. Sami apostoli nam pričujejo o tej poti rasti s prošnjo, ki jo naslovijo na Gospoda: »Pomnoži nam vero!« (Lk 17,5). Tudi Pavel poziva k tej postopni rasti in stremi k njej, saj se sklicuje na »mero vere, ki jo je Bog dal vsakemu« (prim. Rim 12,3; 12,6). Nadalje opominja kristjane v Korintu, za katere bo moral skrbeti kot za »nedorasle v Kristusu« in jim dajati »mleko« namesto močne hrane (prim. 1 Kor 3,1-2). V Pismu Efežanom najdemo odmev te razlike v Pavlovem govoru članom krščanske skupnosti (prim. Heb 5,11-14). Močna hrana, ki presega temeljne osnove krščanskega nauka in vere, je namenjena vernikom, ki v svojem krščanskem življenju razločujejo med dobrim in zlim; tistim, za katere je celotno bivanje razsvetljeno z lučjo vere.⁴⁷

43. Učenci in drugi Jezusovi občudovalci, torej množica, so na podobi Jezusa že pred veliko nočjo zaznavali nekaj posebnega. Še posebej se o določeni »veri« govori v okviru ozdravljenj. Odkrijemo jo v njenih zelo različnih pojavnih oblikah: Jezus naredi čudeže, ne da bi izrecno omenjal vero (prim. Mr 1,14-45; 3,1-6; 6,33-44); stori jih zaradi vere prosilcev, ki prosijo v imenu druge osebe (prim. Mr 2,5; Lk 7,28-29); naredi jih kljub šibki veri (prim. Mr 9,24); ali pa prav zaradi vere (prim. Mr 5,34). Jezus na mnogo načinov spodbuja učence,

⁴⁷ Frančišek. Okrožnica *Lumen fidei*, 4.

da bi rasli v veri (prim. Mt 6,30; 8,26; 14,31; 16,8; 17,20), v verovanju v Boga in njegovo moč (prim. Mr 12,24) ter v dojemanju Jezusove enkratne vloge v Božjem načrtu (prim. Jn 14,1).

44. Jezusova smrt je to prvotno pripadnost učencev postavila na preizkušnjo. Vsi so se razkropili in zbežali (prim. Mr 14,50). Žene, ki so zgodaj zjutraj prišle h grobu, so prišle z namenom, da bi mazilile mrtvo truplo (prim. Mr 16,1-2). Kljub temu pa se vera učencev utrdi z novostjo vstajenja in darom Svetega Duha, ki jim je bil obljubljen (prim. Jn 14,16-17,26), do te mere, da bodo sposobni uvajati druge in jih potrditi v njihovi veri (prim. Jn 21,15-18; Lk 22,32). Pot vere učencev doseže svoj vrhunec na binkošti. Ne samo da povsem pripadajo Jezusu, ki je umrl in vstal, kot Gospodu in Sinu živega Boga, ampak postanejo pogumne priče, napolnjeni so z drznostjo, sposobni govoriti o Božjih delih in zahvaljujoč se Duhu oznanjati vero v vseh jezikih. Zdaj bodo priče, celo mučenci, ki bodo oznanjali Jezusa kot križanega in vstalega Mesija, Sina živega Boga, Gospoda živih in mrtvih. V tej podobi vere pripadnost Jezusu po veri vključuje doktrinarno vsebino vstajenja in razodetje njegovega pomena. Po navedbah virov ta prehod k veri v vstajenje ni bil ne lahek ne samodejen, zlasti za tiste, ki tako kot mi niso doživeli prikazovanj Vstalega (Tomaž: Jn 20,24-29). Pripoved o poti v Emavs (prim. Lk 24,13-35) daje nekaj dragocenih namigov, kako druge uvesti na pot vere.⁴⁸ Hoditi s tistimi,

⁴⁸ Prim. XV. redno plenarno zasedanje škofovske sinode. *I giovani, la fede e il discernimento vocazionale. Documento finale*, posebej št. 4.

ki, čeprav razočarani, kažejo nekaj vznemirjenosti. Prisluhniti njihovim skrbem in jih sprejeti. Potrpežljivo jih soočiti z lučjo zgodovine odrešenja, ki odseva iz Svetega pisma, in tako spodbujati v njih željo, da bi globlje in bolje spoznali Božji načrt. Tako se odpre pot veri, ki zori v zakramentalni in cerkveni razsežnosti, ki sta ji lastni.

45. [*Nujnost potrpežljivega razločevanja*]. Sveto pismo kot odsev zgodovine odrešenja prikazuje številne situacije, v katerih se vera, ki je dinamična in živa resničnost z napredkom in nazadovanji, razkriva z različnih zornih kotov: od iskanja otipljivih koristi, ki zasleduje izključno osebni interes, vse do skrajne velikodušnosti ljubezni, ki je izpoved vere. Jezus je kategorično zavračal hinavščino (prim. Mr 8,15); klical k spreobrnjenju in veri v evangelij (prim. Mr 1,15), vendar je velikodušno sprejel mnoge, ki so se mu približali in so na neki način hrepeneli po Božjem odrešenju. Zato je treba ceniti vrednost začetne vere, vere v procesu zorenja; vere, ki v svoji želji spoznati Boga ne izključuje nerazrešenih vprašanj in obotavljanj; nepopolne vere, ki s težavo soglaša z vsemi vsebinami, ki jih Cerkev ima za razodete. Naloga vseh pastoralnih delavcev je, da podpirajo rast vere na vsaki njeni stopnji, dokler ni odkrito celotno Kristusovo obličje in celota elementov nauka, ki vključuje pripadnost umrlemu in vstalemu Gospodu v veri. Zaradi te raznolikosti se ne predpostavlja enaka vera za vse zakramente ali v enakih okoliščinah življenja.

b) Različice vere

46. [*Nujne razjasnitve*]. Klasično premišljevanje o veri in zakramentih je izpostavljeno izrazilo tako nepreklicnost Kristusovega daru [*ex opere operato*] kot potrebne predpogoje za veljavno in rodovitno obhajanje zakramentov. Te določbe v osnovi ne smejo biti razumljene kot nekakšne samovoljno postavljene ovire, s katerimi bi onemogočali ali otežili dostop do zakramentov. Vsekakor nimajo nič opraviti s kakšnim »elitizmom«, ki bi preziral vero preprostih. Vendar gre za razvidnost glede notranjih pogojev, ki so potrebni pri verniku, da lahko sprejme, kar nam Kristus želi zastonsko podariti v zakramentih. To pomeni, da se v teh določbah kaže nujno razmerje med vero in zakramenti vere: Kakšno vero torej zahtevajo zakramenti vere po svoji naravi? Ne da bi zanemarili rezultate, pridobljene s teološkim premislekom, je primerno najprej izpostaviti nekatere izmed različnih vidikov osebne vere, da bi nato v naslednjih poglavjih razbrali, kakšno vlogo imajo v zakramentalnem obhajanju, razumljenem kot dialoško srečanje.

47. [*Teološka razsežnost*]. Posebnost vere je v dejstvu, da je izrecno vključena v resničnost odnosa z Bogom. Teologija razlikuje različne vidike v vsakem deju vere.⁴⁹ Tako ločimo *credere Deum*, verovati Boga, ki se nanaša na spoznavni element vere, na to, kar se veruje (*fides quae*). Značilnost vere

⁴⁹ Prim. Avguštin. *De symb.* I,181: PL 40, 1190–1191; Peter Lombardski. *Summa Sententiarum* III. d. 23, c. 2–4: PL 192, 805–806; Tomaž Akvinski. *S.Th.* II–II, q.2 a.2.

je v tem, da je naravnana na Boga. Zaradi tega ima vera *teo*-centričen značaj. *Credere Deo*, verovati Bogu, izraža formalni vidik, razlog za samo privolitev. Bog je tudi vzrok, zaradi katerega verujemo (*fides qua*), zato ima vera *teo*-loški značaj. Tako je torej Bog predmet vere in razlog zanjo. Vendar ti temeljni razsežnosti še ne osvetlita deja vere v celoti. Obstaja tudi *credere in Deum*, verovati v Boga. Tu se bolj jasno pokaže vidik volje, saj vera, kolikor združuje oba predhodna elementa, vključuje tudi hrepenenje po Bogu in gibanje k njemu; torej začetek poti, usmerjene k Bogu, ki se bo dovršila v eshatološkem srečanju z njim v večnem življenju. Vera torej vključuje tudi *teo*-eshatološko razsežnost. Dej vere v svoji celovitosti predpostavlja povezanost teh treh razsežnosti. To se zgodi zlasti v *credere in Deum*, ki vključuje druga dva.

48. [*Trinitarična razsežnost*]. Verovati v Boga v krščanski veri vključuje tudi verovati v Jezusa Kristusa kot Božjega Sina po delovanju Svetega Duha. V veroizpovedi je na poseben način trikrat ponovljeno »v Boga«, ki se nanaša na vse tri Božje osebe in poudarja trinitarično razsežnost. Besedilo pokaže na drugačnost glede na katerokoli primerljivo dejanje zaupanja, na primer v človeka.⁵⁰ Odnos s troedinim Bogom se razlikuje od vsakega odnosa s čimerkoli, kar je on ustvaril. *In Deum credere* [verovati v Boga] predstavlja popolno podobo osebnega odnosa; vključuje upanje in ljubezen,⁵¹ ali kot piše Avguštín: »Verovati v Boga torej pomeni,

⁵⁰ Pascasio Radberto. *De fide, spe et car.* I, 6 n.1: PL 120, 1402 f.

⁵¹ Faust de Riez. *De spir. S.* I, 1: CSEL 21, 103.

biti po veri zedinjeni z Bogom, da bi z njim dobro sodelovali.«⁵² To je prava podoba vere, ki vključuje zgoraj omenjeni dve razsežnosti: verovati Boga in verovati Bogu (*credere Deum* in *credere Deo*).⁵³ Formule »verujem v Boga« ne smemo zožiti na veroizpoved ali golo prepričanje, kajti pomeni proces spreobrnjenja in predanosti, vernikovo pot vere. Prav ta osebna razsežnost daje veroizpovedi in njenim delom skladnost. To se pokaže s posebno intenzivnostjo v zakramentalnih obhajanjih, lastnih ekonomiji Duha,⁵⁴ v katerih dojamemo, da je vera vedno cerkvenostna:⁵⁵ »Pri obhajanju zakramentov Cerkev posreduje naprej svoj spomin, zlasti z izpovedovanjem vere. Pri tem ne gre toliko za pritrjevanje celoti abstraktnih resnic. Nasprotno, z izpovedovanjem vere se celotno življenje napoti k polnemu občestvu z živim Bogom. Reči smemo, da je z veroizpovedjo, *Credom*, vernik

⁵² »*Credendo adhaerere ad bene cooperandum bona cooperanti Deo*« (Enarr. in Ps. 77,8: CCSL 39, 1073).

⁵³ Avguštin. In *Iohannis ev.*, XXIX,6; CCSL 36, 287; PL 35, 1684: »*Ut credatis in eum, non ut credatis ei. Sed si creditis in eum, creditis ei, non autem continuo, qui credit ei credit in eum ...*« Podobno Tomaž Akvinski. *S.Th.* .II–II, q.2 a.2.

⁵⁴ »Na binkoštni dan se je z izlitem Svetega Duha Cerkev razodela svetu (prim. SC 6; LG 2). Z darom Duha nastopi nov čas v 'posredovanju skrivnosti': čas Cerkve, v katerem Kristus prek liturgije, ki jo obhaja njegova Cerkev vse 'dokler ne pride' (1 Kor 11,26), razodeva, ponavzočuje in priobčuje svoje delo odrešenja. V tem času Cerkve Kristus živi in deluje odslej v svoji Cerkvi in z njo na nov način, lasten temu novemu času. Kristus deluje po zakramentih; to je tisto, kar skupno izročilo Vzhoda in Zahoda imenuje 'zakramentalna ekonomija' ('zakramentalni odrešenjski red'); ta zakramentalni odrešenjski red obstaja v posredovanju (ali 'razdeljevanju') sadov Kristusove velikonočne skrivnosti v obhajanju 'zakramentalne' liturgije Cerkve« (KKC 1076).

⁵⁵ Tomaž Akvinski. *S.Th.* II–II, q.1 a.9 ad 3: »*Confessio fidei traditur in symbolo quasi ex persona totius Ecclesiae, quae per fidem unitur.*«

povabljen, naj vstopi v skrivnost, ki jo izpoveduje, in naj ga preoblikuje tisto, kar izpoveduje.«⁵⁶

49. Trinitarični veri je notranji osebni odnos vernika z vsako osebo Svete Trojice. Po veri nas Duh vodi k spoznanju vse resnice (prim. Jn 16,12-13). Nihče ne more priznati Jezusa kot Gospoda razen v Duhu (prim. 1 Kor 12,3). Duh prebiva v verniku in ga usposablja, da gre k Bogu, pričuje za svojo vero, izkazuje krščansko ljubezen, živi v upanju, da bi končno kot vernik prišel do primerne doraslosti v Kristusovi polnosti (prim. Ef 4,13). Zato Duh deluje na vernika tako v samem njegovem subjektivnem deju vere kot v vsebini, ki jo veruje, in tako tudi v življenjski dinamiki, ki jo vtisne v vernika. Ta dinamika pomeni globlje sprejetje blagrov, upodobitev po Kristusovem srcu in s tem oblikovanje podobe učenca.⁵⁷ S svojimi darovi Duh krepi posameznega vernika⁵⁸ in Cerkev. Po veri izpovedujemo, da je Jezus Kristus Gospod, Sin živega Boga, postanemo njegovi učenci in smo mu podobni (prim. Rim 8,29). Po veri in posredovanju Sina in Duha poznamo načrt Boga Očeta, vstopamo v odnos z njim, ga hvalimo, blagoslovljamo in smo mu poslušni kot ljubljene otroci. Prizadevamo si, da bi izpolnili njegovo voljo glede nas, zgodovine in stvarstva.

⁵⁶ Frančišek. Okrožnica *Lumen fidei*, 45.

⁵⁷ Prim. Frančišek. Apostolska spodbuda *Gaudete et exsultate* (19. marca 2018), 65–94 [slovenski prevod: *Veselite in radujte se*. CD 156].

⁵⁸ Prim. KKC 1830–1832.

50. [*Reformacija in njen vpliv*]. Težko bi precenili vpliv reformacije na prevlado individualnega deja vere nad cerkvenostnim izpovedovanjem vere. Posamezne izstopajoče značilnosti so: poudarek na osebnem opravičenju iz vere, dojemanje deja vere kot prisvajanje milosti in istovetenje gotovosti vere z gotovostjo odrešenja. Ta tendenciozna subjektivizacija resnice je vplivala tudi na del novejše katoliške teologije o veri, ko je ta pod okriljem personalizma prevzela enostransko subjektivistično usmeritev. Iz tega razloga vero v teh pristopih opisujejo manj kot izpoved in bolj kot osebni odnos zaupanja (vera v nekoga) in tako vsaj nagiba k nasprotovanju veri kot sprejemanju nauka (veri v nekaj).

51. [*Fides qua; fides quae*]. Če ima Božji nagovor človeka zakramentalno naravo, ki prežema celotno razodetje, potem mora zakramentalno logiko, ki jo vodi in omogoča Duh, privzeti tudi odgovor vere. Torej ne obstaja subjektivno dojemanje vere [*fides qua*], ki ne bi bilo vezano na pristno resnico o Bogu [*fides quae*], ki jo posreduje razodetje in jo ohranja Cerkev. Pri tem »obstaja namreč globoka edinost med dejem vere in vsebinami, katerim pritrdimo. Apostol Pavel nam omogoča, da prodremo v globino te resničnosti, ko piše: 'S srcem namreč verujemo /.../, z usti pa izpovedujemo vero /.../' (Rim 10,10).«⁵⁹ V svetu in zgodovini so zakramentalna znamenja Božje navzočnosti tista znamenja, ki bujijo, izražajo in ohranjajo vero. V krščanskem pojmovanju

⁵⁹ Benedikt XVI. Apostolsko pismo v obliki motu proprija *Porta fidei* (11. oktobra 2011), 10: AAS 103 (2011), str. 728 [slovenski prevod: *Vrata vere*. CD 134].

ni mogoče razmišljati o veri, ki ne bi imela zakramentalnega izraza (v nasprotju s subjektivistično privatizacijo), a tudi ne zakramentalnega delovanja brez cerkvenostne vere (proti ritualizmu). Vera, ki izključuje poistovetenje z izpovedovanjem Cerkve in njenim življenjem, ne vključuje več vere v Kristusa. Privatizirano in ne-utelešeno vero gnostikov srečujemo skozi vso zgodovino krščanstva kot skušnjava.⁶⁰ A je treba prav tako reči, da pogosto obstaja tudi nasprotna tendenca: pozunanjena vera, ki besedno pritrjuje izpovedovanju vere, ga pa ne naredi za svojega z osebnim razumevanjem ali molitvijo. Subjektivistična privatizacija in ritualizem predstavljata dve nevarnosti, ki ju mora krščanska vera premostiti za vsako ceno.⁶¹

52. [*Temeljna enakost vseh vernih v veri*]. Osebna vera vsakega vernika ima lahko različne stopnje glede na intenzivnost odnosa s troedinim Bogom ali glede stopnje izrecnega sprejemanja njenih vsebin. Dinamiki vere kot odnosu osebne narave je notranja sposobnost rasti v obeh razsežnostih: v poznavanju in prisvajanju resnic vere in njihovi notranji skladnosti na eni strani ter v zaupanju in odločenosti usmerjati ves obstoj na osnovi osebnega odnosa z Bogom na drugi.⁶²

⁶⁰ Prim. Frančišek. Apostolska spodbuda *Gaudete et exsultate*, 43; Kongregacija za nauk vere. Pismo *Placuit Deo*, 12.

⁶¹ Prim. Frančišek. Apostolska spodbuda *Gaudete et exsultate*, 48–49; Kongregacija za nauk vere. Pismo *Placuit Deo*, 2–3.

⁶² Prim. Hugo od sv. Viktorja. *Sacr. I pars* 10: PL 176, 327–344, pogl. 3 in 4: *De incremento fidei*.

53. V zgodovini teologije so razpravljali glede vprašanja o nujno potrebnem minimumu razumskega poznavanja vsebine vere, kakor tudi o vlogi tako imenovane »implicitne vere«. Sholastični teologi so visoko cenili vero preprostih [lat. *simplices, minores*]. Po Tomažu Akvinskem ni treba od vseh pričakovati enake ravni izražanja glede poznavanja vsebin vere.⁶³ Razlika med »implicitno« in »eksplicitno« vero se naša na določene vsebine vere, ki so del vere same in v tem smislu so vsebovane v deju verovanja – neizrecno; ali pa se vanje veruje na zaupljiv in zavesten način [lat. *actu cogitatum crede*] – izrecno. Ni potrebno, da so preprosti verniki sposobni intelektualno in podrobno razložiti razvoj trinitaričnega ali soteriološkega nauka. Implicitna vera vsebuje v sebi temeljno predispozicijo poistovetiti se z vero Cerkve in se zediniti z njo.⁶⁴

54. [Veroizpoved: minimalna vsebina vere]. Po mnenju Tomaža Akvinskega so vsi krščeni dolžni izrecno z vero sprejemati vse člene veroizpovedi.⁶⁵ Tako ni dovolj verovati v neko splošno Božjo odrešenjsko voljo, ampak v učlovečenje, trpljenje in vstajenje Kristusa; to je mogoče le z vero v troedinega Boga. To je vera, »v kateri vsi dosežemo novo življenje«, v ka-

⁶³ Prim. Tomaž Akvinski. *Ver.* 14 a. 11 resp.; *S.Th.* II–II, q. 2 a. 6.7.8.

⁶⁴ Prim. Tomaž Akvinski. *Ver.* 14 a. 11 ad 7.

⁶⁵ Tomaž Akvinski. *Ver.* 14 a.11 resp.: »*Tempore vero gratiae omnes, maiores et minores, de Trinitate et de redemptore teneretur explicitam fidem habere. Non tamen omnia credibilia circa Trinitatem vel redemptorem minores explicite credere tenentur, sed soli maiores. Minores autem tenentur explicite credere generales articulos, ut Deum esse trinum et unum, filium Dei esse incarnatum, mortuum, et resurrexisse, et alia huiusmodi, de quibus Ecclesia festa facit.*«

teri je vsak kristjan krščen.⁶⁶ V patristični dobi je »pravilo vere« imelo podobno vlogo: za vse vernike je služilo kot povzetek temeljnih vsebin, pa tudi kot usmeritev pri preverjanju zavezujočih elementov vere.⁶⁷ Tomaž trdi, da takšno poznanje vere ne zahteva drugega predznanja, zato je dostopno tudi preprostim ljudem. Poleg tega te vsebine vsi poznajo prek praznikov v liturgičnem letu. Sorazmerno z obveznostjo, da vsi člani Cerkve izrecno verujejo v vse vsebine v veroizpovedi, je tudi priznanje enakega dostojanstva vseh kristjanov.

55. [*Opombe o pomanjkanju vere*]. Nasprotje vere ni pomanjkljivo poznavanje, marveč ostro zavračanje nekaterih verskih resnic⁶⁸ in nezanimanje zanje. Hugo od sv. Viktorja pa v tej smeri jasno razlikuje dve skupini. So verniki, ki imajo slabo intelektualno razumevanje vere in so brez globljega osebnega odnosa z Bogom; kljub temu pa se prištevajo k verski skupnosti ter vero udejanjajo v svojem življenju.⁶⁹ Drugi pa so verniki samo »po imenu in iz navade«. Ti »prejmejo zakramente skupaj z drugimi verniki, vendar brez vsake misli na dobrine prihodnjega sveta«.⁷⁰ Tu omenja ključni element krščanske vere: ali »obstaja upanje na prihodnje

⁶⁶ Tomaž Akvinski. *S.Th.* II-II, q.5 a.3; *S.Th.* II-II, q.2 a.7; a.8.

⁶⁷ Prim. Irenej Lyonski. *Adv. haer.* I, 10,1: SCh 264, str. 154–158; III, 12,13; III, *pr.* ss.; III, 5,3: SCh 211, str. 236–238; 20–22; 60–62; Klemen Aleksandrijski. *Strom.* IV, 1,3: GCS 15, 249; Tertulian. *Praesc.* 13; 36: CCSL 1, 197–198; 217; *Prax.* 2; 30: CCSL 2, 1160; 1204; *Virg.* 1: CCSL 2, 1209; Origen. *De Princ.*, I, *praef.*, 4: GCS 22, 9–11; FuP 27,120–124; Novacijan. *Trin.* 1,1; 9,46: CCSL 4, 11; 25.

⁶⁸ Tomaž Akvinski. *S.Th.* II-II, q.5 a.3.

⁶⁹ *Sacr.* I pars 10 cap. 3.

⁷⁰ *Sacr.* I pars 10 cap. 4.

dobrine« (prim. Heb 11,1) in ali je to upanje iz vere dovolj močno, da usmerja človekovo delovanje.

c) Vzajemnost med vero in zakramenti

56. [*Pojem zakramenta*]. Troedini Bog, ki ustvarja, da podarja svoje darove, in ki je ustvaril človeka, da bi ga poklical v občestvo s seboj, vstopa v odnose z ljudmi posredno, prek stvarstva in zgodovine, prek znamenj, kot smo videli. Med njimi zavzemajo pomembno mesto krščanski zakramenti, kajti nanje je Bog vezal posredovanje svoje milosti na gotov in objektivni način. Dejansko so zakramenti nove zaveze učinkovita znamenja, ki posredujejo milost.⁷¹ Kot smo že povedali, to niso edina sredstva, po katerih Bog podarja svojo milost;⁷² vendar pa zavzemajo privilegirano mesto, ker jih zaznamujeta gotovost in cerkvenostnost. Osebna predanost in pobožnost se lahko kažeta prek različnih praks, kot so: različne oblike molitve, povezane s Svetim pismom, npr. *lectio divina* ali motrenje skrivnosti Kristusovega življenja; premišljevanje Božjih del v stvarstvu in zgodovini; različni zakramentali (prim. št. 40) itd.

57. [*Vera in zakramenti v opredelitvi drugega vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora*]. Tekom zgodovine smo priče različnim opredelitvam zakramenta. Drugi vatikanski koncil to takole opiše: »Zakramenti so naravnani na posvečevanje

⁷¹ Prim. KKC 1084.

⁷² Tomaž Akvinski. *S.Th.* III, q.64 a.7.

ljudi, na graditev Kristusovega telesa in na Božje češčenje; kot znamenja pa imajo tudi nalogo poučevanja. Vero zakramenti ne le predpostavljajo, ampak jo z besedami in reči tudi hranijo, krepijo in izražajo – zato se imenujejo zakramenti vere. Res je, da podeljujejo milost, toda njihovo obhajanje vernike tudi najbolje pripravlja za sadu poln prejem te milosti, za pravilno češčenje Boga in za izvrševanje del ljubezni.«⁷³

To besedilo zgoščeno pokaže različne osnovne vidike glede bistvene vzajemnosti med vero in zakramenti, ki jih bomo na kratko pregledali. Prvič, zakramenti imajo *vzgojno poučevalni* namen za našo vero: pokažejo način, kako se zgodovina odrešenja odvija – na »zakramentalen« način. Jezus Kristus jih je postavil, da bi došli, da on podarja sam sebe in nam posreduje svoje odrešenje na občuten in viden način, kar pomeni prilagojeno človekovi pogojenosti⁷⁴ (prim. posebej št. 20.26). Drugič, zakramenti *predpostavljajo* vero v dvojnem pomenu: kot »vstop« v zakramentalno skrivnost; če izostane vera, zakrament izpade zgolj kot zunanji simbol ali prazen obred in tvega, da se spremeni v magično kretnjo. Torej je vera nujen pogoj, da zakrament tudi subjektivno podari darove, ki jih objektivno vsebuje. Tretjič, zakramenti *izražajo* vero osebe in Cerkve. Obhajanje zakramentov je živeta izpoved vere. Zakramenti so znamenja izpovedane vere, s katero je človek opravičen. Zakramentalna beseda zahteva vernikov odgovor vere, ki z njo dojema in prizna skrivnost, ki se uresničuje v zakramentu. Četrtič, zakramenti *hranijo*

⁷³ SC 59.

⁷⁴ Tomaž Akvinski. *S.Th.* III, q.61 a.1.

vero na dveh osnovnih ravneh: posredujejo dar Božje milosti, ki uresniči ali utrdi vernikovo krščansko življenje; so obhajanja, v katerih je skrivnost odrešenja učinkovito označena, trajno vzgajajo v veri in jo hranijo. Tako so zakramenti znamenja vere v vseh vidikih dinamizma njihovega uresničevanja: pred, med in po obhajanju. Ker torej zakrament predpostavlja vero, je posledično očitno, da je tisti, ki prejema zakramente, član Cerkve. Ne smemo pozabiti, da po veri in zakramentih vere vstopamo v dialog, v življenjski stik z Odrešenikom, ki sedi na Očetovi desnici. Poveljani Kristus nas ne doseže samo v notranjosti, ampak v konkretnosti naše zgodovinskosti in povzdigne temeljne dogodke našega bivanja v zakramentalne trenutke odrešenja.

58. [*Povezanost vere in zakramentov*]. V trenutku spreobrnjenja vera ni zagotovljena za vedno. Potrebno jo je gojiti z uresničevanjem ljubezni, molitvijo, poslušanjem Besede, življenjem v občestvu, nadaljnjim oblikovanjem; poleg tega ima pomembno mesto redno obhajanje zakramentov. Na področju odnosov je vse, kar ni izrecno in udejanjeno, v nevarnosti, da se razvedeni ali celo izgine. Kristus, ki je najvišji Božji dar, ne more biti sprejet le na neviden in zaseben način. Prav nasprotno, kdor ga prejme, je usposobljen in poklican, da ga utelesi v lastnem življenju, besedi, misli in dejanjih. Na ta način prispeva k preoblikovanju prvotne zakramentalnosti Odrešenika v temeljno zakramentalnost Cerkve. Sedem temeljnih uresničitvev Cerkve (zakramenti) dejansko udejanja to, kar pomeni. Kljub temu pa je za to, da bi mogel biti njihov sprejem rodoviten, potrebna volja

posameznega prejemnika, da poglobi, živi in pričuje o tem, kar je prejel.

59. Notranja povezanost med vero in zakramenti postane razvidna, če upoštevamo ostale bistvene vidike. Med njimi izstopajo naslednji.

a) Zakramentalno obhajanje, v katerem sta določeno dejanje ali materialna resničnost, ki že imata svoj pomen, postavljena v odnos z zgodovino odrešenja in sta določena z »dogodkom Kristus«. Po Besedi znamenje postane navzočnost, spomin in obljuba polnosti odrešenja.⁷⁵ Tako je na primer vodi kot takšni lastno, da je namenjena umivanju. Vendar, ko ji je pridruženo klicanje Svete Trojice, povzroči prerojenje s tem, da odstrani grehe.

b) Terminologija: »*sacramentum* (zakrament)« je prevod grškega »*mystērion* (μυστήριον)«. Skrivnosti, ki jih obhajamo v Cerkvi, so zakoreninjene v »skrivnostnem načrtu, ki je od vekov skrit v Bogu« (Ef 3,9), v osnovni skrivnosti, ki je zdaj razodeta: v Kristusu. Tisti, ki želi s svojim učlovečenjem, trpljenjem in vstajenjem vse »pritegniti k sebi« (prim. Jn 12,32), jih »spraviti z Bogom« (prim. 2 Kor 5,19-21). Po Pismu Efežanom (3,3-21 in 5,21-33; prim. Kol 1,25-27; 2,2-9) je Cerkev vključena v Kristusovo skrivnost; kot »telo« in »nevesta« pripada »skriti skrivnosti«, Božjemu odrešenju.

⁷⁵ »*Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum, etiam ipsum tamquam visibile verbum.*« (Avguštin. In *Johannis ev.*, LXXX, 3: CCSL 36, 529; PL 35, 1840)

skemu načrtu.⁷⁶ Novozavezni pojem *mystērion* označuje resničnost Boga, ki se podarja ljudem v Jezusu Kristusu. Toliko kolikor je neka resničnost neizčrpna, ostaja skrivnost kljub temu, da se razodeva, ker presega vsako razumevanje in pojmovanje. Čeprav latinski prevod *sacramentum* poudarja bolj razodevanje kot skrivnostnost, tudi latinski pojem vključuje nanašanje na nedosegljivo. Iz tega izhaja, da je vsak, ki obhaja bogoslužje Cerkve ali prejme zakrament, po svoji osebno izpovedani veri poklican k preseganju verovane vsebine v smeri skrivnosti, ki je vedno večja.

c) Obstaja še en zelo pomemben vidik, prav tako povezan s terminologijo. Prvotno *sacramentum* pomeni »sve-to prisego«, ki za razliko od *ius iurandum* ustvarja sveto vez. Ta pomen ima v mislih Tertulijan, ko imenuje krst »zakrament«⁷⁷ in ga primerja z zavezanostjo vojakov, ko prisegajo pred zastavo. Nobene stvari ne moremo določiti, če ne poznamo njene vsebine.

60. [Potrebnost kateheze]. Po že povedanem izhajamo iz dveh temeljev. Prvi: zakramentalnega obhajanja ne more biti brez vere. Drugi: osebna vera je deleženje pri veri Cerkve po Svetem Duhu. Ker je torej obhajanje zakramenta hkrati dejanje strogo osebne narave in izrazito cerkvenega značaja, se mora za prejemnika pred obhajanjem zakramenta opraviti ustrezna kateheza. V njej mora prvo mesto zavzemati

⁷⁶ Prim. Avguštin. *Epist.* 187, 34: PL 33, 846.

⁷⁷ Prim. Tertulijan. *Ad mart.* 3: CCSL 1, 5.

velikonočna skrivnost, saj ima osrednje mesto v krščanski veri. V primeru krsta je kateheza del same vključitve v Cerkev, kot je bila razumljena že tekom razvoja katehumenata v prvi Cerkvi. Iz drugačne perspektive, kot pričuje *Traditio apostolica*, to potrjuje dejstvo, da je prvotna oblika krsta vključevala izpoved vere v obliki dialoga.⁷⁸ Izpoved vere in dialoška Božje-človeška narava obhajanja zakramentov se morata nadaljevati z mistagoško katehezo, ki sodi k vsakemu prejemu zakramentov. Mistagoška kateheza v določenem smislu omogoča poglobitev zavedanja eshatološke navzočnosti, ki se udejanja v zakramentih, tako da pripomore k nenehnemu napredovanju v spoznanju le-te z udeležbo v obhajanih skrivnostih.

61. [*Manifestacija vere*]. Zakramenti sodijo k zakramentalni ekonomiji in vernika uvajajo vanjo. Ta ekonomija vključuje obstoj vidnih elementov, ki izražajo nevidno milost. Čeprav je vera v Boga, ki se je razodel v Kristusu, milostni dar, prejemnik vseeno ni goli objekt tega daru. Zato Tomaž Akvinski pojasni, da je vera »*virtus infusa vel supranaturalis*« [vlita ali nadnaravna krepost]. Kot »krepost« je vera sposobnost delovanja, ki jo omogoča milost, in jo je mogoče izpopolnjevati tako kot vsako sposobnost. Z drugimi besedami, čim globlji je odnos vernika s Kristusom, tem močnejša je zakramentalnost te vere, njegove molitve, njegovega izpovedovanja vere, njegovega poistovetenja s Cerkvijo

⁷⁸ *Traditio apostolica*, 16 (sprejem v katehumenat), 17–20 (potek katehumenata), 21 (krstno bogoslužje): SCh 11, str. 43–51.

in njegove ljubezni. Ker je torej vera krepost, se mora posledično pokazati navzven, na viden način, v življenjskem slogu, ki ustreza dvojni zapovedi ljubezni do Boga in bližnjega, in v odnosu do Cerkve, ki moli.

62. Obstaja lahko splošna vera kot privolitev v Božje razodetje, ne da bi v sebi vključevala upanje v Boga in ljubezen do Boga, ki sta ji lastna. Sholastično razlikovanje med *fides informis* in *fides (caritate) formata* odseva problematiko vere, ki še ni dosegla tiste stopnje zrelosti, ki je zanjo bistvena. V skladu s pismom Hebrejcem je vera nujno potrebna za zveličanje: »Brez vere pa (Bogu) ni mogoče biti všeč« (Heb 11,6). To verovanje je bilo zakoreninjeno v dojemanju vere v srednjem veku.⁷⁹ Medtem ko preprosta želja verovati, kar je resnično [*fides informis*], ne utemeljuje občestva s Kristusom, je posledica vere, ki jo oblikuje ljubezen [*fides caritate formata*], zakoreninjenost v deleženju pri zveličavni in blaženi resničnosti Boga. Z drugimi besedami lahko rečemo, da obstaja neka oblika vere, ki je notranje ne oblikuje osebni odnos s Kristusom. V tem smislu velja za *informis*: v njenem nastajanju je ne oblikuje Kristusova ljubezen, ker ni odgovor na njegovo predhodno ljubezen. Obstaja pa tudi tip vere, ki jo oblikuje osebni in ljubeč odnos s Kristusom. Zato se imenuje *caritate formata*: oblikuje jo ljubezen, ki je del resnice tega odnosa, ki ga vernik z vero želi izraziti.

⁷⁹ »Fidei obiectum per se est id per quod homo beatus efficitur.« (S.Th. II-II, q.2 a.5; prim. S.Th. II-II, q.1 a.6 ad 1)

63. S pomočjo tega razlikovanja lahko ugotovimo, da je vera, ki jo oblikuje ljubezen, dejansko začetek večnega življenja.⁸⁰ Samo osebni dej verovanja [*actus credendi*] in krepost vere [*virtus fidei*] zagotavljata, da je odrešenijski dogodek v verniku učinkovit. Torej dej vere ni mogoč brez pritrditve tisti resničnosti, ki ga omogoča. Kljub vsemu temu pa prejem vsakega zakramenta ne predpostavlja vere, oblikovane z ljubeznijo, kot je posebej poudarjeno v zakramentu pokore in sprave. Po Tomažu Akvinskem ne krst ne zakrament zakona ne zahtevata enake mere vere, napolnjene z ljubeznijo, kot evharistija. Rodoviten prejem obhajila pa ne predpostavlja samo vere v resnično navzočnost Kristusa pod zakramentalno podobo, ampak tudi voljo ohraniti vez edinosti s Kristusom in njegovimi cerkvenimi udi (prim. št. 120).

64. Ker je nadnaravna ljubezen [*caritas*] neposreden učinek milosti, *fides caritate formata* ne more biti potrjena zgolj na podlagi človeških meril. Posledično nihče ne more vedeti z vso jasnostjo ne za drugega človeka ne zase, ali je njegova vera taka. To je mogoče izpeljati le iz pokazateljev ali učinkov.⁸¹ Zato nikakor ne moremo soditi o tem, na kakšen način se določen človek nahaja pred Bogom, ali želeli potrditi oziroma zanikati v drugem človeku verovanja kot nadnaravnega daru milosti. Kljub vsemu pa je, ker je prejem

⁸⁰ »*Inchoatio vitae aeternae in nobis.*« (S.Th. II-II, q.4 a.1)

⁸¹ Prim. Bonaventura. III *Sent.* dist. 23 dub.4 (III 504ab); II *Sent.* dist. 38 dub.1 (II 894b); Tomaž Akvinski. S.Th. I-II, q.112 a.5; Ver 10 a.10 ad 1.2.8.

zakramenta javno cerkveno dejanje, odločilnega pomena zunanji in vidni element, ki vključuje: izražen namen, izpoved vere in zvestobo krstni obljudi v življenju.

č) *Dialoška narava zakramentov*

65. [*Vera, veljavnost in rodovitnost*]. Tridentinski koncil (DH 1608; *Vera Cerkve* 513) je uporabil izraz *ex opere operato*, da bi izrazil naslednje: ko se zakrament obhaja pravilno, v imenu Cerkve in v skladu s pomenom, ki mu ga Cerkev sama pripisuje, takrat obhajanje vedno posreduje to, kar izraža. Ta izjava nikakor ne zanemarija udeležnosti delivca in prejemnika. Nasprotno: kdor podeljuje zakrament, mora imeti namen delati to, kar dela Cerkev (DH 1611; *Vera Cerkve* 516: *faciendi quod facit ecclesia*). Na strani prejemnika pa je primerno razlikovati med rodovitnim [*fecunda*] in nerodovitnim [*infecunda*] prejemom. Izraz *opus operatum* ne nasprotuje sodelovanju delivca ali prejemnika zakramenta. Marveč podčrta, da niti vera prvega niti drugega ne pri naša odrešenja, ampak samo zakramentalno posredovana Odrešenikova milost. Kristus ne deluje po zakramentu zato, ker tisti, ki deli, in tisti, ki zakrament prejema, verjameta v to, kar se uresničuje v zakramentu, ampak vsakič, ko se zakrament obhaja na primeren način, glede na pomen, ki mu ga daje Cerkev, Kristus veže svoje delovanje na delovanje Cerkve.

66. V tem smislu je tridentinski koncil kot odziv na teologijo reformatorjev jasno potrdil učinkovitost zakra-

mentov.⁸² Vendar pa bi cerkvena praksa, ki bi se ukvarjala samo z veljavnostjo, škodila zakramentalnemu organizmu Cerkve, saj bi ga skrčila samo na enega od njegovih bistvenih vidikov. Veljavno obhajani zakrament posreduje tisto, kar je strokovna terminologija imenovala *res et sacramentum*, kot konstitutivni del zakramentalnega dejanja milosti. Na primer, v primeru krsta bi bilo to »neizbrisno znamenje«. Vendar pa zakramenti določajo in dobijo svoj polni pomen v posredovanju *res*, milosti, ki je lastna zakramentu. V primeru krsta: milost novega življenja v Kristusu, ki vključuje odpuščanje grehov.

67. [*Zakramentom primerna vera in namen*]. Zakramentalna logika vključuje kot bistveno sestavino svoboden odgovor, sprejetje Božjega daru, z eno besedo: vero, čeprav začetno, zlasti pri krstu. Sodobna teologija je, da bi osvetlila zakramentalni prenos milosti, vključila to dogajanje v široko polje označevanja, ki je lastno simbolom in znamenjem. To področje je zelo blizu ravni človeškega jezika in medosebnih odnosov. Ker se zakramenti nahajajo na dialoški in odnosni ravni razmerja vernika s Kristusom, se pokažejo prednosti tega pristopa. Pomena simbolov ali znamenj ni mogoče dojeti, če človek ni udeležen v svetu, ki ga simbol v svojem pomenu ustvarja. Prav tako ni mogoče prejeti učinkov zakramentalne milosti, ki jo posredujejo zakramentalna znamenja, ne da bi vstopili v svet, ki ga ta zakramentalna

⁸² »*Si quis dixerit, sacramenta /.../ aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre /.../ anathema sit.*« (Tridentinski vesoljni cerkveni zbor. 7. zasedanje. *Dekret o zakramentih*, can. 6: DH 1606 [Vera Cerkve 511])

znamenja izražajo. Vera je ključ, ki odpira vhodna vrata v ta svet in zagotavlja, da zakramentalne resničnosti res postanejo simboli, ki na učinkovit način označujejo in posredujejo Božjo milost.

68. Prejemanje zakramentov je lahko veljavno ali neveljavno, rodovitno ali nerodovitno. Za primerno pripravljenost ni dovolj, da navzven ali notranje ne nasprotujemo temu, kar pomeni zakrament. V tem smislu veljaven prejem ne pomeni samodejno tudi rodovitnega prejema zakramenta. Za rodoviten prejem je nujen pozitiven namen. Z drugimi besedami, prejemnik mora verovati tako v vsebino [*fides quae*] kot bivanjsko [*fides qua*] v to, kar mu Kristus zakramentalno daje po posredovanju Cerkve. Obstajajo različne stopnje skladnosti z naukom. Pri tem je odločilno, da prejemnik v ničemer ne zavrača cerkvenega nauka. Obstajajo tudi stopnje intenzivnosti vere. V tem primeru je odločilna pozitivna pripravljenost za prejem tega, kar pomeni zakrament. Vsak rodoviten prejem zakramenta je dejanje posredovanja in je zato del dialoga med Kristusom in posameznim vernikom.

69. Čeprav je gotovo, da je nauk o namenu pri obhajanju zakramentov nastal v zvezi z razmišljanjem o bistvenih zahtevah glede delivcev zakramentov, kljub temu zavzema odločilno mesto. Po eni strani popolnoma varuje učinkovitost *ex opere operato*, kar pomeni: učinkovitost zakramentalnih dejanj izhaja v celoti in izključno iz Kristusa in ne iz vere prejemnika ali delivca zakramenta. Ohranja pa tudi

dialoškost zakramentalnega dogodka, da ne bi zapadel niti v magijo niti v zakramentalni avtomatizem. Namen izraža nujni minimum za hoteno osebno udeležbo pri zastojnem dogodku zakramentalnega posredovanja odrešujoče milosti.

70. Zakramentalni simboli in simbolna dejanja, ki se izvajajo z vodo, oljem, kruhom, vinom in drugimi vidnimi in zunanjimi dejavniki, vabijo vsakega vernika, da odpre »notranje oko vere«⁸³ in vidi odrešilne učinke vsakega zakramenta. Ta simbolna dejanja, ki se opravljajo s temi materialnimi elementi, so pravzaprav v službi uresničenja dejanja Kristusa, Odrešenika. Kar se zgodi pri obhajanju zakramentov, je zakoreninjeno v dejanjih Kristusa, Odrešenika, v njegovem zemeljskem življenju, kot se na primer zgodi v ozdravitvah. Mnogi so verovali v Kristusa [nem. *Ur-Sakrament*] in tako dosegli posvečenje, kot na primer: Samarijanka pri Jakobovem vodnjaku (prim. Jn 4,28-29,39); Zahej, ko je sprejel Jezusa v svoj dom (prim. Lk 19,8-10); Sirofeničanka, ki je zaradi neomajne vere bila deležna ozdravitve svoje hčerke (prim. Mr 7,24-30) itd. Simbolna, »zakramentalna« Jezusova dejanja, opravljena z materialnimi elementi, so bila namenjena krepitvi vere udeležencev in njihovemu posvečenju po zaslugi vere-notranjega videnja. Utrditev vere mora preiti v izpoved vere s pričevanjem krščanskega življenja v svetu.

⁸³ Efrem Sirski. *Hymni de fide*, 53,12; 5,18; CSCO 154, 167,23; 155, 143,17.

71. [*Dialoška narava*]. Bogoslužno obhajanje zakramentov ne predstavlja samo spuščajočega se (katabatskega) odrešenskega delovanja Boga, temveč neločljivo od tega tudi vzpenjajoče (anabatsko) gibanje prejemnika, začenši pri odgovoru »amen« in vse do nekaterih krenenj, kot je iztegotvanje rok pri prejemanju obhajila. Vsi zakramenti so *sporočilna* dejanja, vpisana v ekonomijo odrešenja: spominjajo na v zgodovini razodeto Božjo željo, da bi Bog stopil v osebni odnos z ljudmi. Tako v zakramentih odseva narava *zaveze*, ki zaznamuje in spremlja celotno zgodovino odrešenja. Kjer dialoška narava zakramenta izgine, se pojavi napačno pojmovanje magičnega tipa (ritualizem) ali osredotočenje na odrešenje posameznika (subjektivistična privatizacija).

d) Zakramentalni organizem

72. [*Zakramentalni organizem*]. Zakramentalni organizem Cerkve,⁸⁴ izoblikovan v stoletnem razvoju, spremlja ključne okoliščine življenja posameznika in skupnosti; kristjana želi utrditi v veri, ga bolj živo vključiti v skrivnost Kristusa in Cerkve, ga spremljati in krepiti na celotni poti njegovega življenja vere. Ne združuje samo pomembnih trenutkov razodevanja skrivnosti Kristusa v njegovem zemeljskem življenju, ampak s tem, da jih zakramentalno posedanja, omogoča nadaljevanje Kristusovega dela. Na ta način izvorna Kristusova zakramentalnost doseže posameznega vernika in ga po zakramentalnih obhajanjih Cerkve

⁸⁴ Prim. KKC 1076.

spreminja v živ zakrament Kristusa. Zahvaljujoč vôdi, kruhu, vinu, olju in zakramentalnim besedam, ki dobijo iz neposredne povezanosti s Kristusom svoj pomen in le-tega tudi uresničijo, je vernik popolno vključen v to resničnost, ki ga oblikuje; seveda pod pogojem, da ta znamenja sprejema s potrebno razpoložljivostjo.

73. [*Zakramenti uvajanja*]. Zakramenti uvajanja, ki so postavljeni na začetek poti, vernika v celoti vključijo v Kristusa in cerkveno skupnost ter mu omogočijo, da po milosti postane na neki način s svojim življenjem Kristusov zakrament. Tako krst predstavlja vhodna vrata. Biti pokopan v vodi in ponovno izstopiti iz nje, izraža deleženje pri Kristusovi smrti in vstajenju, vstop v njegovo Telo in oblikovanje po njem, ki je v tem, da posameznik postane živ in dejaven član Kristusove Cerkve (prim. spodaj poglavje 3.1). Birma z maziljenjem s krizmo pomeni nadaljnji korak v isto smer. To maziljenje, vzporedno z maziljenjem Kristusa, z darom Duha usposobi kristjana, da pričuje za vero tako, da prevzema odgovornost v krščanski skupnosti z bolj misijonsko in cerkvenostno vero (prim. spodaj poglavje 3.2). Po evharistiji, zakramentu Kristusovega telesa, se izraža vključenost, občestvo in polna udeležba v Kristusovem telesu v vseh pomenih: kristološkem, zakramentalnem in cerkvenostnem (prim. spodaj poglavje 3.3). Ob koncu uvajanja je kristjan že ud Kristusa in njegove Cerkve, saj je prejel vsa redna sredstva upodobitve po Kristusu, ki mu omogočajo krščansko življenje in resnično pričevanje.

74. [*Zakramenti ozdravljanja*]. Tisti, ki prejmejo zakramente uvajanja, ne živijo vedno celovito in v polni zvestobi vsega, kar ti zakramenti pomenijo. Zaradi naše krhkosti in grešnosti obstajata zakramenta, imenovana zakramenta ozdravljanja. V zakramentu pokore in sprave smo deležni sprejema spovednika, ki predstavlja Kristusa in Cerkev ter izreka besede odveze v imenu Kristusa in Cerkve; pri tem se ne zgodi le sprava z Bogom, potem ko smo ga zatajili s svojim življenjem, ampak tudi s cerkvenim telesom, ki kot skupnost tistih, ki jim je bilo odpuščeno, oznanja Božjo dobroto v Jezusu Kristusu. Tako kristjan, zahvaljujoč zakramentu pokore in sprave, ponovno stopi na pot vere. Ker je evharistija zakrament Kristusovega telesa na vzvišen način, ne bi bilo primerno, da bi tisti, ki so resno načeli svojo vključenost v to telo, polno sodelovali pri njej, če niso prej prejeli daru usmiljenja, ki spravi z Bogom in v veselju ponovno vzpostavi pripadnost skupnosti.

75. Bolniško maziljenje obhajamo v stanju življenjske krhkosti, kot je bolezen. Bolniško olje, dišeč vonj in zdravilno mazilo, izražajo Gospodovo moč za celovito odrešenje človeka in za povzdignjenje v njegovo slavo, kar jasno vključuje odpuščanje (prim. Jak 5,14-15) kljub resnim padcem (grehom) glede skladnosti z življenjem po veri. Vsekakor imamo pričevanja, kako je lahko tudi bolezen priložnost za razodetje Božje slave (prim. Jn 11,4); in da v bolezni, življenju in smrti pripadamo Gospodu (prim. Rim 14,8-9), medtem ko z njim delimo njegovo trpljenje in njegove bolečine na poti do slave. Na ta način tako greh kot bolezen postaneta

priložnost za rast v edinosti z Gospodom in pričevanje, da je njegovo usmiljenje močnejše od naše krhkosti.

76. [*Zakramenta služenja občestvu*]. Naslednja dva zakramenta sta usmerjena bolj neposredno k služenju znotraj občestva. Skupnost potrebuje strukturo in vodenje, ki odsevata njeno zakramentalno resničnost. V ta namen posvečeni služabniki *ad sacerdotium* predstavljajo Kristusa Glavo in se s pastoralno ljubeznijo izrecno oblikujejo po njem. Zato je Kristus še naprej navzoč v svoji Cerkvi, ne samo po daru postavitve, ampak je tudi zakramentalno navzoč kot tisti, ki se ji nenehno podarja, jo na novo in nenehno poraja. Poleg tega z druge perspektive in kot člani Cerkve posvečeni duhovniki predstavljajo tudi Cerkev, zlasti v svoji bogoslužni molitvi, ko hvalijo Boga in ga v imenu vseh prosijo za milost. Torej Kristus, Pastir in Glava, še naprej gradi svoje Telo v zgodovini. Vsa Cerkev v svojih posvečenih služabnikih vedno znova prepoznava, kako zelo potrebuje Gospodov dar v Besedi in zakramentih, in hkrati pričakuje, da posvečeni duhovniki svoje življenje oblikujejo po Kristusu, da bi mogli biti dobri pastirji po njegovem srcu.

77. Tisti, ki so prerojeni iz vode in Duha, udeležujejo svoje skupno duhovništvo (prim. LG 10), neločljivo od življenja vere, tudi v ljubezni, ki si jo podarjajo kot zakonci. Ljubezen, ki si jo zakonca javno medsebojno podarita, je sveta vez, s katero je Kristusova ljubezen do njegove Cerkve zgodovinsko vidna in navzoča v svetu. Na ta način po zakramentu zakona raste krščanska skupnost in se kot sad ljubezni roje-

vajo otroci, ki z dihanjem vere v družini povečujejo število članov Kristusovega telesa. Na ta način družina postane domača Cerkev, prvotni prostor sprejetosti, življenja in izražanja vere (prim. 4. poglavje spodaj).

*e) Vzajemnost med vero in zakramenti
v zakramentalni ekonomiji*

78. Ta pregled vzajemnosti med vero in zakramenti v zakramentalni ekonomiji nam je pokazal več vidikov, ki so zelo pomembni za našo temo.

a. V Božji ekonomiji vse izhaja iz zveličavnega razodetja troedinega Boga. Ta ekonomija doseže svoj višek, ko Oče razodene svojega Sina po njegovi veliki noči in daru Svetega Duha na binkošti. Te zveličavne skrivnosti se ohranjajo v zgodovini po Cerkvi in zakramentih po zaslugi delovanja Duha.

b. To Božje razodetje in posredovanje ima zakramentalno naravo: nevidna milost je podarjena prek vidnih simbolov. Zakramentalno naravo razodetja prepoznamo z vero.

c. Vera je oseben odnos s troedinim Bogom, s katerim človek odgovarja na Božjo milost, na njegovo zakramentalno razodevanje; zato je vera bistvena in konstitutivno dialoška. Je tudi dinamična stvarnost, ki spremlja vse življenje vernika. Kot vsak odnos lahko vera raste in se krepi, lahko pa, nasprotno, tudi oslabi ali se celo izgubi. Ima hkrati oseben

in cerkvenosten pečat. Ker po veri živimo osebni odnos s troedinim Bogom, le-ta vodi v odrešenje in večno življenje.

č. Božje odrešensko delovanje, ekonomija, sega čez vidne meje Cerkve. Zdi se, da ta dejavnik zanika zakramentalno naravo te ekonomije. Natančen premislek o tem, kako odrešenje deluje v teh primerih, pokaže, da se zveličavno delovanje Boga, ki ga sprejema implicitna vera, ne dogaja na robu zakramentalnosti Božje ekonomije, ampak prav po njeni zaslugi.⁸⁵

d. Na različne načine in z različnih vidikov mora obhajanje zakramentov vedno spremljati vera v svojih različnih oblikah: osebna vera, ki je v svojem dinamičnem odnosu do Boga deležna vere Cerkve in se ji pridružuje po meri želene pripadnosti Cerkvi; kadar je pa ni, pa vsaj za svojega vzame poseben namen Cerkve glede zakramentalnih obhajanj. Na ta način zakramentalno obhajanje nikoli ne zdrsne v zakramentalni avtomatizem.

e. Vera sama v svojem bistvu naravno teži k temu, da se zakramentalno izraža in hrani prav zaradi zakramentalne strukture ekonomije, ki vero poraja. Vera v odrešensko moč milosti Jezusa Kristusa (*Ur-Sakrament*) ne sme in ne more biti v nobenem primeru nasprotna resnici, da je Cerkev (*Grund-Sakrament*) zgodovinsko nadaljevanje Kristusovega delovanja v prostoru in času.

⁸⁵ Prim. Kongregacija za nauk vere. Izjava *Dominus Iesus*, 761–764. Glej št. 37.

2.3 SKLEP: DINAMIZMI VERE IN ZAKRAMENTALNOSTI

79. V povzetku navajamo vrsto pomembnih dinamizmov, ki izhajajo iz premisleka o dialoški naravi zakramentalne ekonomije.

a. Vera predstavlja dialoški odgovor na zakramentalni nagovor troedinega Boga. To dejstvo določa vzajemnost med vero in zakramenti. Na vernikovi poti se vera oblikuje in izraža v različnih življenjskih situacijah, spremljajo pa jo različni zakramenti, ki jih Cerkev ponuja krščanskemu življenju na zemeljskem romanju.

b. Krščanska vera je po svoji zgradbi zakramentalna. Zato obstaja sonaravnost med vero in zakramentalnostjo. Eden izmed temeljnih dinamizmov vere je torej njen zakramentalni izraz, v katerem se hrani, krepi, bogati in izraža.

c. Pri zakramentalnem izražanju vere sta vključeni tako njena osebna (subjektivna) kot cerkvenostna (objektivna) razsežnost. Osebna vera v svoji dinamični rasti vedno popolneje soglaša z vero Cerkve in se vse bolj istoveti z njo. Vzajemnost med vero in zakramenti izključuje možnost zakramentalnega obhajanja, ki bi bilo popolnoma tuje veri Cerkve (namen).

č. Veri lastna zakramentalnost vedno vključuje misijon-ski dinamizem, saj vernika dejavno vključuje v dinamike

Božje ekonomije s tem, da ga postavi na prvi plan, za kar ga usposobi Božja milost. V tistem, ki obhaja zakrament, Duh okrepi njegovo upodobljenost po Kristusu, ponovno utrdi njegovo vključenost v Cerkev. Sam vernik pa daje bogoslužno slavo Bogu, ki nam po zakramentih deli svoje dobrine. S tega vidika razumemo na primer, da je tisti, ki sprejme krst, najprej zastonjsko oblečen v milost: se upodobi po Kristusovi velikonočni skrivnosti; hkrati pa je poklican, da pričuje za prejeti dar s slavljenjem Boga v življenju, ki izhaja iz vere Cerkve. Nihče ne prejme zakramentov samo zase, ampak tudi zato, da predstavlja in poživlja Cerkev kot Kristusovo znamenje in orodje (prim. LG 1), ki mora biti verodostojna priča in učinkovito znamenje upanja proti upanju, s pričevanjem svetu odrešenja v Kristusu, ki je vzvišen Božji zakrament. Tako se z obhajanjem zakramentov in njihovim udejanjanjem v življenju krepi Kristusovo telo.

3. VZAJEMNOST MED VERO IN ZAKRAMENTI UVAJANJA V KRŠČANSTVO

80. [*Uvod*]. Potem ko smo videli bistveno vzajemnost, ki obstaja med vero in zakramenti na dvojni splošni ravni, na ravni zakramentalne ekonomije ter vere in zakramentov, nadaljujemo z razmislekom o vplivu te vzajemnosti na zakramente uvajanja v krščanstvo. Gre torej za uporabo pridobljenih pojmov in vidikov na te zakramente ter njihovo povezavo z vsakim od treh zakramentov uvajanja posebej. Vsak zakrament ima svojo posebnost, ki jo je treba upoštevati. Da bi sistematično poglobili glavni argument, bomo razpravo oblikovali v petih korakih s posebnimi prilagoditvami pri obravnavi posameznega zakramenta. Ti koraki so: (1) osnovni svetopisemski temelj; (2) odnos med zakramentom in primerno vero za njegovo obhajanje; (3) težave, ki se danes pojavljajo pri tem odnosu; (4) osvetlitev iz posebnih in izbranih poudarkov v izročilu in v luči prejšnjega razmišljanja o vlogi vere pri obhajanju zakramenta; (5) teološki predlog pastoralni glede vere, potrebne za obhajanje posameznega zakramenta. Glede na razliko med krstom odraslih in krstom otrok bomo to shemo prilagodili vsakemu primeru. Začeli bomo pri krstu odraslih in razpravo

sklenili s posebnimi elementi krsta otrok. Pred vse to pa bo postavljena širša teologija vsakega zakramenta. Zbrali bomo preprosto nekaj bistvenih elementov, da bi oblikovali pomenljiv odgovor na vprašanje o vzajemnosti med vero in zakramentom v vsakem izmed zakramentov uvajanja.

3.1 VZAJEMNOST MED VERO IN KRSTOM

a) Svetopisemski temelj

81. Po velikem kerigmatičnem oznanjevanju na binkoštni dan je tiste, ki so slišali Petra, »do srca pretreslo. Rekli so Petru in drugim apostolom: 'Možje, bratje, kaj naj storimo?' Peter jim je odgovoril: 'Spreobrnite se! Vsak izmed vas naj se v imenu Jezusa Kristusa krsti v odpuščanje svojih grehov in prejeli boste dar Svetega Duha.' /.../ Tisti, ki so sprejeli njegovo besedo, so se dali krstiti« (Apd 2,37-38.41). Spreobrnjenje, ki je človeški odgovor na oznanjevanje evangelija, se zdi neločljivo povezano z zakramentalnim obredom krsta, ki ostaja vezan na različne temeljne vidike krščanskega življenja. S krstom je vernik udeležen pri Kristusovi veliko-nočni skrivnosti (prim. Rim 6,1-11), ki jo je vnaprej živel v lastnem krstu in jo uresničil v svojem trpljenju in vstajenju (prim. Mr 10,38; Lk 12,50). Krščeni obleče Kristusa, se oblikuje po njem do te mere, da je v Kristusu in s Kristusom. Na ta način postanemo nova stvar in sinovi ter hčere Boga. »Apostol Pavel je dojel, da je s krstom kristjan postal pokoren 'obliki nauka' [gr. *typos didachēs*], ki mu je iz srca poslu-

šen (prim. Rim 6,17). V krstu človek prejme tudi nauk, ki ga mora izpovedovati, in konkretno obliko življenja, ki terja vključitev celotne njegove osebe in ga vodi na pot dobrega. Prestavljen je v novo območje, izročen novemu okolju, novemu načinu skupnega delovanja v Cerkvi.«⁸⁶

Na enak način je krščeni vključen v Cerkev, Kristusovo telo (prim. 1 Kor 1,11-16; 12,13). S krstom prejmemo obljubljenega Svetega Duha (prim. Apd 1,5), odpuščanje grehov (prim. Kol 2,12-13), opravičenje. Na ta način ta nova stvar, komaj krščena, po tem novem rojstvu (prim. Jn 3,3.5) pripada Kristusu in Cerkvi, je sposobna živeti krščansko življenje in zanj pričevati z novim življenjem.

b) Vera in krst odraslih

82. Krst je zakrament vere na najodličnejši način. Že Marko (16,16) povezuje vero in krst: »Kdor bo veroval in bo krščen, bo zveličan.« Nadalje krstno naročilo, s katerim se konča Matejev evangelij (28,19), vsebuje krstno formulo, v kateri Cerkev vidi sintezo svoje trinitarične vere. Po drugi strani tudi obred krsta jasno odraža pomembnost vere. V sedanjem obredu vstopa v katehumenat katehumen prosi Cerkev za »vero«, ki zagotavlja »večno življenje«. ⁸⁷ V starodavni Cerkvi so obred trojne potopitve spremljali odgovori, ki jih vsebuje veroizpoved v obliki vprašanj. ⁸⁸ Danes so odpovedi grehu in hudobnemu duhu in izpoved vere sestavni del

⁸⁶ Frančišek. Okrožnica *Lumen fidei*, 41.

⁸⁷ Obrednik *Uvajanje odraslih v krščanstvo*, 75; prim. tudi 247.

⁸⁸ *Traditio apostolica*, 21: SCh 11, str. 50–51.

obreda. Obredno obhajanje samo s svojim spraševanjem poudarja dialoško naravo dogajanja: javna katehumenova izpoved vere, predhodno preizkušena v različnih obdobjih katehumenata, in prejem krsta, ki ga podeli služabnik Cerkve. Prav ta izpraševanja imajo, poleg predhodnih preizkusov glede poznavanja nauka, skladnosti z moralo in molitveno prakso v času katehumenata, tudi nalogo zagotavljanja skladnosti krščenih z vero Cerkve. Ker je zakrament Božji dar, ga nihče ne podeljuje samemu sebi. Tako kot vera, ki jo prejmemo po oznanjevanju in poslušanju Besede, spadajo tudi zakramenti v isto logiko prejemanja Božjega daru.

83. Tako kristjan, upodobljen po Kristusu, nadaljuje svoje romanje v veri in ob nekaterih drugih priložnostih prejme Svetega Duha pri obhajanju drugih zakramentov in zakramentalov. Dve analogiji osvetlujeta to resničnost. Najprej Stvarnikovo vdihnjenje »življenjskega diha« Adamu (prim. 1 Mz 2,7). Še pomembnejše pa se zdi dejstvo, da je celotno Jezusovo javno delovanje zaznamovano s prejemom Duha, ki ga je poslal Oče in s katerim je bil maziljen pri krstu (prim. Mr 1,10 in vzporedna mesta). Ta Duh ga odvede v puščavo (prim. Mr 1,12 in vzporedna mesta), v nazareški sinagogi je Jezus sam pričeval, da ga je Duh mazilil (prim. Lk 4,16-21), da je v njegovi moči izganjal hudobne duhove (prim. Mt 12,28), da ga je vodil na križ (prim. Mt 27,50; Lk 23,46). Na splošno lahko celotno njegovo poslanstvo štejemo za krst, s sklicevanjem na veliko noč (prim. Lk 12,50). Na ta način lahko kristjanovo življenje razumemo kot postopno razkrivanje tega, kar se je pričelo s prvotnim darom Duha

pri krstu, vse do izpolnitve njegovega življenja v podaritvi Očetu, kot je to storil Jezus.

c) Pastoralni predlog: vera za krst odraslih

84. S krstom, zakramentom novega življenja v Kristusu,⁸⁹ in z novim rojstvom človek stopi na pot, postane del Cerkve in vstopi v zakramentalno ekonomijo. V Cerkvi prvih stoletij se je ta sprememba življenja izražala vidno in telesno, tako da so se krščeni od zahoda, kamor so bili obrnjeni med odpovedovanjem grehu in hudobnemu duhu, za izpoved vere obrnili proti vzhodu. Že od začetka se je zahtevala priprava v obliki katehumenata ali druge oblike poučevanja, vendar je bila močna tudi zavest o začetni naravi krstne vere. Zato je bilo potrebno katehumenat opraviti z vso resnostjo in marljivostjo, katehumen pa je bil povabljen, da odgovorno izrazi svojo pripadnost prejeti trinitarični veri in svojo željo, da bi še naprej napredoval s poglobljanjem poznavanja le-te in v skladnosti svojega življenja z njo; vse to v moči daru krstne milosti. Ker krst predstavlja vhodna vrata, se zanj ne sme zahtevati popolna, ampak začetna vera, ki pa je pripravljena na rast.

85. Kakor katehumenat razumemo kot del uvajanja v krščanstvo, tako tudi krst ni vase zaprt obred, ampak po lastni notranji dinamiki zahteva, da se razodeva v življenju krščenca. Prav tako tudi ni zaprto razumevanje vere,

⁸⁹ Prim. Avguštin. *Sermo VIII in octava Paschatis ad infantes*, 1: PL 46, 838.

kljub istovetnosti v obredu obhajane vere in verovane vere.⁹⁰ Temu na neki način odgovarja kateheza po krstu kot nadaljnja stopnja poučevanja, ki je na poseben način posvečena zakramentu samemu. Praksa Cerkve prvih stoletij odseva prepričanje, da pravo razumevanje *mysteria* [zakramentov] nastopi po njihovem prejemu.⁹¹ Vsekakor pa niso predvidevali, da bi to razumevanje prišlo samo od sebe, ampak so novokrščence uvajali v zakramente z mistagoškimi katehezami.

86. [Osvetlitev iz izročila]. Ciril Jeruzalemski se neprestano sklicuje na spreobrnjenje srca in svari: »Če boš vztrajal pri svojem slabem namenu, /.../ te bo sprejela voda, Duh pa te ne bo sprejel.«⁹² Izrecno ne zahteva močne vere v smislu izjemne moči, ki je sposobna premikati gore, temveč verno privrženost cerkvenemu oznanilu: »V sebi neguj notranje prizadevanje človeške vere, da od njega prejmeš dar vere, ki presega človeške sposobnosti.«⁹³ Vera lahko in mora rasti; razpoložljivost, da se to zgodi, je že v sami odločitvi za krst.⁹⁴

⁹⁰ Prim. Bazilj Veliki. *De Spiritu Sancto* XI, 27: Sch 17bis, str. 340–342.

⁹¹ Ciril Jeruzalemski. *Catecheses mystagogicae* I, 1: PG 33, 1065; Sch 126, str. 84.

⁹² *Procatech.* Uvod št. 4: PG 33, 340A.

⁹³ *Procatech.* V,11: PG 33, 520B.

⁹⁴ *Procatech.* I, 6; I, 4 (obroditi sad: PG 33, 377 in 373–376). Zlasti v katehezah Janeza Krizostoma novokrščencem (*Cat.* 3/5, 2. 15. 21: FC 6/2, 412–415, 424s., 428–431; *Cat.* 3/7, 16–25: FC 6/2, 478–487) so med drugim svarila pred malomarnostjo in mlačnostjo.

87. Klasični katehumenat s svojo zahtevnostjo in različnimi stopnjami je po Konstantinovem obratu postopoma izginil in Cerkev se je prilagodila novim razmeram: družba je namreč postala večinoma krščanska. Splošna socializacija je v teh razmerah vključevala tudi določeno versko socializacijo, ki je pridobila sorazmerno večji pomen v primerjavi s prejšnjo dobo. Še naprej pa se je ohranjala potreba po vzorni in odgovorni cerkveni osebi za spremstvo na poti vere (boter) ter po minimalni predhodni pripravi, kar naj bi omogočalo odgovorno in zavestno osebno vključitev. Primer Indijancev je poučen. Čeprav so obstajale različne težnje in je bilo odrešenje v takratni teologiji zelo tesno povezano s krstom, je na koncu prevladalo mnenje, ki najbolje varuje dostojanstvo Indijancev in dialoško naravo zakramentov.⁹⁵ V tej smeri je dominikanec Francisco de Vitoria skupaj z drugimi teologi napisal poročilo o vprašanju ustrezne priprave kristjanov nove celine sredi velikega pomanjkanja duhovnikov, na katerih je ležalo breme kateheze: »Naj ne bodo krščeni, dokler niso dovolj poučeni ne samo o veri, ampak tudi o krščanskih navadah, vsaj v nujno potrebnem za zveličanje. Ne bi smeli biti krščeni, dokler ni gotovo, da razumejo, kaj s krstom prejemajo oziroma na kaj z njim odgovarjajo in kakšno vero izražajo ter da želijo v tej veri živeti in vztrajati v krščanstvu.«⁹⁶

⁹⁵ Prim. Pavel III. *Constitución Altitudi divini consilii* (1. junija 1537).

⁹⁶ »Mnenje teologov Univerze v Salamanki o krstu Indijancev«, v: *Colección de documentos inéditos, relativos al descubrimiento, conquista y colonización de las posesiones españolas en América y Oceanía*. Zv. III. Madrid 1865, 545; glej celotno poročilo: 543–553. (Lasten prevod.)

88. [*Pastoralni predlog*]. Cerkev je vedno naklonjena obhajanju zakramenta krsta. Ta drža namreč vključuje veselje, ki izhaja iz dejstva, da novi verniki prejmejo opravičenje, so vključeni v Kristusa, ga prepoznajo kot svojega Odrešenika, upodobijo svoje življenje po Kristusu, postanejo udje Cerkve, pričujejo o novem življenju v Duhu, po katerem so postali naslovniki milosti in so bili razsvetljeni. Vendar pa ob popolni odsotnosti osebne vere zakramentalni obred izgubi pomen. Medtem ko veljavnost temelji na obhajanju zakramenta s strani delivca z ustreznim namenom (prim. št. 65–70), pa brez minimalne vere s strani krščenca izgine bistvena vzajemnost med vero in zakramenti. Brez vere v to, da vidna znamenja (*sacramentum tantum*) prenašajo nevidno milost (npr.: potopitev v vodo kot prehod iz smrti v novo življenje), ta znamenja ne prinašajo nevidne resničnosti (*res sacramenti*), ki jo označujejo: odpuščanja grehov, opravičenja, ponovnega rojstva v Kristusu po Duhu, vstopa v sinovsko življenje. V tem primeru postane krst preprosto družbeni običaj ali pa je prežet s poganskimi elementi.

89. Ta minimalna zahteva vere je nepogrešljiva, da bi prejemniki zakramenta imeli pravi namen uresničiti, kar Cerkev veruje. Nekatere elemente, ki sestavljajo to minimalno zahtevo vere, je mogoče izpeljati iz dinamike samega zakramentalnega obhajanja,⁹⁷ in sicer: trinitarično vero, klicanje treh Božjih oseb nad novokrščenca; verovanje v ponovno rojstvo v Kristusu, ki ga simbolizira potopitev v vodo

⁹⁷ Prim. Frančišek. Okrožnica *Lumen fidei*, 42.

kot vodo življenja;⁹⁸ rojstvo v novo življenje, ki ga predstavlja nošenje bele obleke; prepričanje o prejemu Kristusove luči in željo po pričevanju zanj, kar predstavlja prejem luči z velikonočne sveče.

90. Pri sprejemanju in ponudbi katehumenskih poti so torej potrebni zvestoba cerkvenemu nauku, dobrodelnost in pastoralna preudarnost skupaj z ustvarjalnostjo. S tem, ko zaradi strahu pred minimalnimi zahtevami ne zavarujemo dovolj tega, kar zakrament je in kar pomeni, povzročimo veliko škodo zakramentalnosti vere in Cerkve. To je v škodo celovitosti in skladnosti same vere; tega torej, kar naj bi verovali. Vsekakor vera prejemnika ni vzrok za milost, ki deluje v zakramentu, a je del primerne in potrebne pripravljenosti za njeno učinkovitost, da je torej zakrament lahko rodovit. Brez kakršne koli oblike vere se zdi, da bi težko pritrdili, da ima nekdo nujno potreben minimum razpoložljivosti, ki na nižji ravni vključuje tudi ne postavljanje nobene ovire.⁹⁹ V tem smislu Božji dar, ki preoblikuje krščene v živi »zakrament« Kristusa, v Kristusovo pismo (prim. 2 Kor 3,3), brez minimalne vere ne more obroditi svojega sadu. Po drugi strani pa se tisti, ki priznava Kristusa za svojega Gospoda in Odrešenika, ne bo obotavljal čim tesneje, torej zakramentalno, povezati z osrednjim jedrom odrešenjske Kristusove skrivnosti: veliko nočjo.

⁹⁸ Prim. Iz 33,16, po *Barnabovem pismu*, 11,5: SCh 172, str. 162. Citirano po Frančišek. Okrožnica *Lumen fidei*, 42.

⁹⁹ Tridentinski vesoljni cerkveni zbor. 7. zasedanje. *Dekret o zakramentih*, kan. 6: DH 1606 [Vera Cerkve, 511]. Glej op. 82.

č) *Vera in krst otrok*

91. Krst otrok je izpričan že od antike.¹⁰⁰ Svojo upravičenost ima v želji staršev, da bi bili njihovi otroci deležni zakramentalne milosti, se vključili v Kristusa in Cerkev, postali člani skupnosti Božjih otrok, tako kot so člani družine. Krst je namreč učinkovito sredstvo odrešenja, odpušča grehe, začenši z izvirnim grehom, in posreduje milost. Otroci se zavestno ne odloči za pripadnost svoji telesni družini; niti ni ponosen na to, kot se pogosto zgodi pri mnogih iniciacijskih obredih, kot je obrezovanje v judovski veri. Če bo socializacija potekala normalno, bo to s hvaležnostjo storil kot mladostnik in kot odrasel. Pri krstu otrok je poudarjeno, da je vera, v kateri smo krščeni, vera Cerkve; da se naša rast v veri zgodi zaradi vključenosti v skupnostni »mik«.¹⁰¹ Bogoslužno obhajanje to slovesno potrjuje z izpovedjo vere: »To je naša vera. To je vera Cerkve. To ponosno izpovedujemo.«¹⁰² Ob tej priložnosti starši nastopajo kot predstavniki Cerkve, ki sprejema te otroke v svoje naročje.¹⁰³ Zato je krst otrok

¹⁰⁰ Prim. Irenej Lyonski. *Adv. Haer.* II, 22,4: SCh 294, str. 220; Origen. *In Rom.* V, 9: PG 14, 1047; Ciprijan. *Epist.* 64: CSEL 3, 717–721; Avguštin. *De Genesi ad lit.* X, 23,39: PL 34, 426; *De peccatorum meritis et remissione et de baptismo parvulorum* I, 26,39: PL 44, 131. Tudi Kongregacija za nauk vere. Navodilo *Pastoralis actio*: AAS 72 (1980), str. 1137–1156.

¹⁰¹ Prim. Frančišek, Okrožnica *Lumen fidei*, 43.

¹⁰² *Obrednik krsta otrok*, št. 127, 152.

¹⁰³ »*Sicut pueri in maternis uteris constituti non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur, ita etiam pueri non habentes usum rationis, quasi in utero matris Ecclesiae constituti, non per seipsos, sed per actum Ecclesiae salutem suscipiunt*« (Tomaž Akvinski. *S.Th.* III, q.68 a.9 ad 1). Naš poudarek.

utemeljen z odgovornostjo za njihovo versko vzgojo, ki jo starši in botri prevzemajo skupaj z odgovornostjo za njihovo vzgojo na različnih drugih področjih življenja.

d) Pastoralni predlog: vera pri krstu otrok

92. Številne družine živijo vero in jo tako izrecno kot posredno posredujejo svojim otrokom z vzgojo v veri, potem ko so jih krstili kmalu po rojstvu, po starodavnem krščanskem izročilu. Vendar se pojavijo različne težave. Na nekaterih območjih se število krstov drastično zmanjšuje. Nič nenavadnega ni več, da v tradicionalno krščanskih deželah otroci pri pripravi na prvo obhajilo odkrijejo, da niso bili krščeni. Pogosto starši zaprosijo za krst svojih otrok zaradi družbenih običajev ali družinskega pritiska, ne da bi sodelovali v življenju Cerkve; zato obstajajo resni dvomi glede namena in njihove sposobnosti, da bi lahko omogočili svojim otrokom versko vzgojo.

93. [*Osvetlitev iz izročila*]. Cerkve je vedno štela legitimost krsta otrok, kljub kritikam, ki jih je ta praksa deležna že od najstarejših časov. Že od samega začetka obstajajo pripovedi o krstu celotnih družin (prim. Apd 16,15.33). Izročilo krsta otrok je zelo staro. Dokazuje zanj najdemo že v *Apostolskem izročilu*.¹⁰⁴ Zagovarja ga sinoda v Kartagini iz leta 252.¹⁰⁵ Dobro znano Tertulijanovo oporekanje krstu

¹⁰⁴ *Traditio apostolica*, 21: SCh 11, 49.

¹⁰⁵ Prim. Ciprijan. *Pismo* 64, 2–6: CSEL 3/2, 718–721.

dojenčkov je bilo smiselno le, če je šlo za splošno razširjeno prakso.¹⁰⁶ To prakso so vedno spremljali nekateri pomembni cerkveni liki, ki so bili blizu otrokom (starši, botri), ki so se trudili, da so jim poleg redne vzgoje omogočali tudi versko. Odkar je krst otrok postal stalna praksa, je postala bolj očitna tudi potreba po katehezi po krstu, da bi krščence poučili o veri in tako čim bolj pripomogli, da se ne bi popolnoma odtujili ali oddaljili od vere.¹⁰⁷ Brez tega lika, ki predstavlja cerkveno vero, bi krstu, zakramentu vere s poudarjeno dia-loško naravo, manjkala ena od njegovih bistvenih sestavin.

94. [*Pastoralni predlog*]. V primeru krsta otrok je treba ugotoviti, ali obstaja upanje, da bodo otroci lahko vzgojeni v veri po zaslugi vere odraslih, ki so prevzeli to odgovornost. Brez vsakega upanja na takšno vzgojo v veri v prihodnosti niso izpolnjeni minimalni pogoji, pomembni za prejem krsta.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Prim. Tertulijan. *De baptismo*, 18,4-6: CCL 1, 293; SCh 35, 92-93.

¹⁰⁷ Prim. Izidor Seviljski. *De Ecclesiasticis Officiis*, II, 21-27; Tomaž Akvinski. *S. Th.* II-II, q.10 a.12.

¹⁰⁸ Prim. Kongregacija za nauk vere. Navodilo *Pastoralis actio*, 15 in 28,2: AAS 72 (1980), str. 1144-1145 in 1151.

3.2 VZAJEMNOST MED VERO IN BIRMO

a) Svetopisemska in zgodovinska podlaga

95. [*Biblični temelji*]. Kot krst tudi zakrament birme temelji na Svetem pismu. Duh ima, kot smo rekli, ključno vlogo v Jezusovem življenju in poslanstvu (prim. tč. 83). Zavzema tudi osrednje mesto v krščanskem življenju. Učenci morajo biti »obdarjeni z močjo od zgoraj« (Lk 24,46-49; prim. Apd 1,4-5,8), predno postanejo priče Vstalega. Po Apostolskih delih se je Duh spustil na učence (prim. Apd 2,1-11) in na mnoge druge, tudi na pogane (prim. Apd 10,45), ki so nato oznanjali in pričevali o Kristusu in evangeliju (prim. Apd 2, 43; 5,12; 6,8; 14,3; 15,12; prim. Rim 15,13). Obljubljeni Tolažnik (prim. Jn 14,16; 15,26; 16,7) pomaga učencem, da napredujejo v življenju vere in zanjo pričujejo svetu. V nekaterih odlomkih je opazna razlika med prejemom krsta in kasnejšim izlitjem Duha, ki je povezano s posredovanjem apostolov s polaganjem rok na kristjane, ki že živijo svojo vero (prim. Apd 8,14-17; 19,5-6; Heb 6,2). Kot lahko razlikujemo med trenutkom velike noči in trenutkom binkošti, podobno lahko v življenju kristjana, ki je del zakramentalne ekonomije, prepoznamo dva različna in medsebojno povezana trenutka: krst, ki poudarja upodobitev po veliki noči, in birmo, ki se bolj neposredno navezuje na binkošti s sprejemom Duha za popolno vključitev v misijonsko poslanstvo Cerkve. Pri uvažanju odraslih v krščanstvo sta oba vidika vključena v en sam skupni obred.

96. [Zgodovinski temelj]. Že od antičnih časov naprej zaznavamo vrsto obredov po krstu, ki niso vedno jasno ločeni od samega krsta, kot so polaganje rok, maziljenje s krizmo in znamenje križa.¹⁰⁹ Cerkev je te obrede po krstu vedno imela za del celovitega uvajanja v krščanstvo. V teku zgodovine in z naraščanjem števila kristjanov je Vzhod ohranil zaporedno enotnost krsta, birme in prvega svetega obhajila, ki jih podeljuje duhovnik, medtem ko je blagoslov olja ostal v pristojnosti škofa. Na Zahodu pa je ostalo maziljenje s krizmo (birma) pridržano škofu;¹¹⁰ stoletja vse do posredovanja Pija X. leta 1910 ga je podeljeval škof med obiskom pred obhajanjem prvega svetega obhajila.¹¹¹ Že na začetku 4. stoletja, na pokrajinskem koncilu v Elviri (ok. 302), je bila sprejeta razlika med krstom in birmo in to, da nista sočasna.¹¹²

b) *Vera in birma*

97. V obredu birme se obnovi odpoved hudobnemu duhu in grehu ter ponovi krstna izpoved vere. To označuje njeno kontinuiteto s krstom in hkrati nujnost njegove predhodnosti. Birmi lasten je dvojni element, ki se nanaša na vero. Na prvem mestu je popolnejša združitev in »posebna moč«

¹⁰⁹ Prim. *Traditio apostolica*, 22: SCh 11, str. 52–53.

¹¹⁰ Prim. Inocenc I. Pismo *Si instituta ecclesiastica* Decenciju, škofu Gubbija (leto 416): DH 215.

¹¹¹ Prim. Dekret Svete kongregacije za zakramente *Quam singulari* (8. avgusta 1910): AAS 2 (1910), str. 582: DH 3530s.

¹¹² Prim. Koncil v Elviri, kan. 77: DH 121; G. Martínez Díaz – F. Rodríguez. *Co-lección canónica hispana*. Zv. IV. Madrid 1984, str. 267.

Svetega Duha (LG 11), kot nakazuje sam obred: »N., prejmi potrditev, dar Svetega Duha.«¹¹³ Na drugem mestu pa birma »popolneje poveže s Cerkvijo« (LG 11). S tem je potrjena cerkvenostnost vere. Krstna vera se posledično krepi v več smereh. To je vera, ki je bolj pripravljena javno pričevati za vero Cerkve; je vera z večjo močjo in cerkveno prepoznavnostjo; gre za dejavnejšo vero, kolikor jo bolj oblikuje dar Duha, ki sledi prvemu krstnemu prejemu Duha. Ti vidiki označujejo zorenje vere glede na začetno vero, ki je potrebna za krst. Brez teh naravnosti vere obstaja tveganje, da bo zakrament ostal prazen obred.

98. Navzočnost škofa, »prvotnega« birmovalca (LG 26), še z večjim poudarkom izraža cerkveno naravo birme. Poleg zedinjenja s Svetim Duhom se dodatno okrepi zedinjenje s Cerkvijo. Udeležba pri birmi je znamenje in sredstvo cerkvenega občestva. Birma, ki jo obhaja krajevni škof, spodbuja duhovno edinost med škofom in krajevno Cerkvijo. Birmani je trdneje vključen v Cerkev in prispeva k izgradnji Kristusovega telesa (prim. Ef 4,12; 1 Kor 12). Poleg tega pa okrepi lastno krščansko življenje, ki se je začelo že s krstom. Z novim darom Duha je sposoben biti živa priča sprejete vere, podobno kot se je zgodilo na binkošti.

¹¹³ Obrednik *Sveta birma*, 32. Prim. KKC, 1294–1296.

c) Aktualna problematika

99. Trenutni položaj zakramenta birme na Zahodu je bolj posledica zgodovinskih in pastoralnih okoliščin kot strogo teoloških razlogov ali razlogov, ki bi izhajali iz posebnosti zakramenta. V uvajanju odraslih v krščanstvo se ohranja prvotno in teološko najbolj primerno zaporedje: krst, birma, evharistija. Čeprav zakrament birme ponuja možnost nadaljnje vzgoje v veri, nadaljnjega vključevanja v Cerkev in poosebljanje odločitve, ki so jo starši in botri naredili v svojem času v korist otroka, ni pričakovati, da bi lahko rešil težave mladinske pastorale oz. nenaklonjenosti mladih, ki so bili v svojem času krščeni, do cerkvene ustanove in vere. Kljub hvalevrednim prizadevanjem in dejstvu, da včasih povzroči bolj zrelo ponovno odkrivanje vere, s prehodom v bolj zavestno in odraslo aktivno pripadnost, mladi nemalokrat doživljajo birmo kot nekakšno »univerzitetno diplomu«: ko enkrat pridobiš naziv, se ti ni treba več »vrniti v predavalnico«. Drugi preprosto razumejo birmo kot nujen pogoj za nadaljnje korake, kot je poroka, ne da bi dojeli, kar je temu zakramentu svojstveno in je zamegljeno v čutenju mnogih vernikov.

č) Pastoralni predlog: vera, potrebna za birmo

100. Pomembnost krsta je bila vedno sprejeta, kakor tudi njegove teološke značilnosti. Odlaganje birme, kjer se dolgo prestavlja ali se sploh ne obhaja, je otežilo ovrednotenje njegovega mesta v krščanskem uvajanju kot zakramenta Svetega

Duha in Cerkve, dveh temeljnih elementov tega uvajanja. Misijonska Cerkev je sestavljena iz birmanih kristjanov, ki z močjo Svetega Duha prevzamejo polno odgovornost za svojo vero. Kristjan, logično, želi biti Kristusov zakrament. Zato se popolnoma vključi v Cerkev in prosi za dar Svetega Duha z maziljenjem s krizmo in polaganjem rok, če ga že ni prejel skupaj s krstom. Kakor je Kristus prejel maziljenje s Svetim Duhom, ko je pri krstu prišel iz vode, tako kristjan, ki se upodablja po Kristusu, dopolni svojo pot vere v Svetem Duhu, okrepljen z birmo.¹¹⁴

101. Pri krščanskem uvajanju odraslih se vera, potrebna za birmo, ujema s tisto, ki je potrebna za krst. V primeru ločenega obhajanja obeh zakramentov bo krstna vera zorela v različne smeri. Napredek bo lahko dosežen v osebem sprejemanju vere Cerkve in v zavesti pripadnosti. To pomeni boljše poznavanje, boljšo sposobnost podati razloge za vero Cerkve in ustrezno oblikovanje življenja po sami veri. Obenem bo prehojena tudi neka pot osebnega odnosa s troedinim Bogom, zlasti v molitvi. Bolj odločilno bo vera oblikovala življenje, saj je vzpostavila pot hoje za Kristusom v Cerkvi. Birma pomeni željo in odločitev, da nadaljujemo to pot, da z razločevanjem, ki ga omogoča Sveti Duh, najdemo primerno pot, kako slediti Jezusu in pričevati zanj. Ključ do vsega tega je globok osebni odnos z Gospodom, pridobljen z molitvijo, ki spodbuja pričevanje, cerkveno pripadnost in vztrajno pristopanje k zakramentom. Tako kot se

¹¹⁴ Prim. KKC 1285, 1294.

zakramentalna ekonomija ne konča z veliko nočjo, ampak vključuje binkošti, se tudi krščansko uvajanje ne konča s krstom. Če obstaja faza pričakovanja in priprave na prejem daru Svetega Duha v molitvi (prim. Apd 1,14), je primerna tudi prilagojena kateheza v pripravi na obhajanje birme, ne da bi pozabili na druge elemente – nauk, moralo – vse to naj bi dalo priložnost za okrepitev in poosebljanje odnosa z Gospodom po molitvi.

3.3 VZAJEMNOST MED VERO IN EVHARISTIJO

a) Svetopisemski temelj

102. Kar se je dogajalo med zadnjo večerjo (prim. Mt 26, 26-29; Mr 14,22-26; Lk 22,14-23; 1 Kor 11,23-26), je vedno veljalo za postavitev evharistije. Tem pripovedim, ki tvorijo temelj, moramo dodati še druge, v katerih je Cerkev prepoznala evharistični pomen: pomnožitev kruha (prim. Mr 6,30-44; 8,1-10 in vzporedna mesta; Jn 6,1-14), Pavlova opozorila skupnosti v Korintu (prim. 1 Kor 10-11) ali dogodek, ki zaključi srečanje učencev iz Emavsja z Vstalim (prim. Lk 24,30-31.35). Na podlagi zapovedi: »To delajte v moj spomin« (1 Kor 11,24, prim. 25; Luka 22,19), se od začetka (npr.: Apd 2,42.46; 20,7; 27,35) vse do danes povsod, kjer so kristjani in Cerkev, obhaja evharistija, spomin na Gospodovo trpljenje in vstajenje, vse do njegove vrnitve. To je njegov dar odrešenja za »mnoge«, za vse (prim. Rim 5,18-19; 8,32).

103. Pri zadnji večerji Gospod Jezus zbere smisel vsega svojega življenja, svoje skorajšnje smrti in prihodnjega vstajenja, da bi svoje življenje posredoval svojim učencem kot spomin in vzvišeno znamenje svoje ljubezni. Zato je dogajanje v tem dogodku in zakramentalni spomin na njegovo trpljenje in vstajenje izjemno bogastvo. Cerkev v evharistiji obhaja navzočnost in udejanjanje Kristusove izročitve Očetu, njegove daritve za vse nas. V evharistiji, v dejanju zahvale, naslovljene na Očeta »po Kristusu, s Kristusom in v Kristusu«, ¹¹⁵ ki postane navzoča po delovanju Svetega Duha, se Cerkev združi s Kristusom, se poveže z njim in postane njegovo Telo. Zaradi tega je mogoče resnično trditi, da se Cerkev rodi iz evharistije. ¹¹⁶ Ker je v evharistiji zbrano bistvo Kristusovega in s tem krščanskega življenja, je hkrati vrhunec in vir krščanskega življenja (prim. SC 10; LG 11).

b) Vera in evharistija

104. [*Vera v troedinega Boga*]. Vsaka evharistija se začne »V imenu Očeta in Sina in Svetega Duha«: s spominom na krstno formulo, na izpoved trinitarične vere, ki se razteza na celotno obhajanje in ga prežema. »Prva stvarnost evharistične vere je skrivnost samega Boga, ljubezen Svete Trojice.« ¹¹⁷ V evharistiji dejansko vstopamo v občestvo življenja

¹¹⁵ Doksologija, ki sklene evharistično molitev. Prim. *Rimski misal*, 3. tip. izd., 119, 127, 136, 144.

¹¹⁶ Prim. Janez Pavel II. Okrožnica *Ecclesia de Eucharistia* (17. aprila 2003), posebej 1 in 21–25: AAS 95 (2003), str. 433–434 in 447–450 [slovenski prevod: *Cerkev iz evharistije*. CD 101].

¹¹⁷ Benedikt XVI. Posinodalna apostolska spodbuda *Sacramentum caritatis*, 7.

z ljubeznijo troedinega Boga. Kot najvišje znamenje svoje ljubezni je Oče izročil svojega Sina za naše odrešenje; on pa je s svoje strani daroval samega sebe, navdihnjen »po večnem Duhu« (Heb 9,14). V evharistiji postanemo udeleženci v tem toku ljubezni, ki pripada notranjemu življenju Boga. Troedinemu Bogu dajemo najboljšo možno hvalnico po Kristusu v edinosti s Svetim Duhom, kot slovesno razglša doksologija, s katero evharistična molitev doseže vrhunec. Zahvala Očetu po Sinu, darovanem za nas, in po daru Svetega Duha, je potrjena z zahvaljevanjem, ki vključuje osebno pričevanje v vsakdanjem življenju.

105. [*Enost vere in ljubezni*]. Spokorno dejanje na začetku evharističnega obhajanja razodeva potrebo vsakega iskrenega vernika po odpuščanju grehov, po spravi z Bogom in brati, da bi mogel stopiti v občestvo z Bogom. Poleg tega spokorno dejanje podčrta neločljivost med vertikalnim občestvom s Kristusom, čigar daritve se takoj nato spominjamo (*anámnesis*), in horizontalnim z drugimi kristjani in širše: z vsemi ljudmi. Prava evharistična vera je vedno dejavna vera v ljubezni (prim. Gal 5,6). V evharistiji sta »ljubezen do Boga in ljubezen do bližnjega zdaj zares združeni: učlovečeni Bog nas vse pritegne k sebi. Zato razumemo, da postane *agape* zdaj tudi ime za evharistijo: v njej pride Božja *agape* telesno k nam, da bi v nas in po nas nadaljevala svoje delo.«¹¹⁸

¹¹⁸ Benedikt XVI. Okrožnica *Deus caritas est* (25. decembra 2006), 14: AAS 98 (2006), str. 229 [slovenski prevod: *Bog je ljubezen*. CD 112]. Prim. Benedikt XVI. Posinodalna apostolska spodbuda *Sacramentum caritatis*, posebej 88–89.

106. [*Vera kot odgovor na Božjo besedo*]. Ista veroizpoved, s katero se sklene krstni obred, je od 11. stoletja naprej stalni del evharističnega slavlja ob nedeljah in slovesnih praznikih. Ta izpoved vere je hkrati odgovor na Božjo besedo in izraz edinosti med verniki. V moči vere pri oznanilu Božje besede poslušamo Kristusov glas.¹¹⁹ Pokaže se tudi preroška razsežnost vere. Gre za močno Besedo, ki lahko preoblikuje svet, prav kot se zgodi v evharističnem obhajanju z darovoma, ki ju prinesemo, in z občestvom, ki obhaja. Tako se začenja eshatološka preobrazba, katere predujem je Cerkev, Kristusovo telo.

107. [*Pnevmatološka razsežnost vere*]. Pnevmatološka narava zakramentov se pokaže kristalno jasno v evharističnem obhajanju. V sedanjem latinskem obredu imamo dvojno *epiklezo*. Prvo izrekamo nad darovi, ki se bodo spremenili v darovano telo in prelito kri Jezusa Kristusa. Drugo nad zbranimi verniki, ki se nato na svoj način tudi spremenijo v Kristusovo telo, ko vstopijo v živo občestvo z vsemi svetimi. To občestvo je čutiti že v slovesnem prepevanju *Sanctusa*, v katerem se glasovi neba in zemlje združijo v skupno hvalnico. Tako smo v evharističnem bogoslužju udeleženi pri nebeškem bogoslužju (prim. SC 8). Posledično v evharistiji pride do izraza pnevmatološka razsežnost cerkvenostne vere in zasije moč Svetega Duha, ki preoblikuje tako vernika kot zemeljske resničnosti, jih povzdigne in uvede v Božje občestvo in slavo.

¹¹⁹ »Kadar se v Cerkvi bere Sveto pismo, Bog sam govori svojemu ljudstvu: Kristus, ki je navzoč v svoji besedi, oznanja blagovest« (Splošna ureditev Rimskega misala, 29).

108. [*Vera kot zraščenosť s skrivnosťjo*]. Po besedah posvetitve mašnik vzklikne: »*Mysterium fidei*« [skrivnosť vere].¹²⁰ Ta slovesni vzklik je hkrati potrditev, oznanilo in povabilo za vse. Evharistija je do te mere skrivnosť vere, da je brez vere ni mogoče ne dojemati ne obhajati. Vzklik kaže, da je zakramentalna resnica tega, kar se obhaja, pravzaprav skrivnosť vere: saj se pod podobama kruha in vina pojavita Kristusovo telo in kri. Kakor so oči vere prepoznale Jezusa iz Nazareta kot Božjega Mesijo, tako iste oči sedaj zaznavajo tudi zakramentalno navzočnost Jezusa Kristusa.¹²¹ Kristusovo skrivnosť spoznavamo po razodetju (prim. 1 Kor 2,7-11; Kol 1,26-27; 2,2; Ef 1,9; 3,3.9) in veri.

109. [*Vera kot priznanje zakramentalne ekonomije*]. Pri izgovarjanju slovesne evharistične molitve se v zahvali in prošnji spominjamo velikih mejnikov zakramentalne ekonomije: od stvarjenja do končne eshatološke dovršitve. Še posebej se spominjamo izročitve Gospoda Jezusa na križu, njegovega vstajenja in pomena, ki ga je Gospod sam dal svoji odrešilni smrti v kontekstu zadnje večerje. Vera se v celotni Božji ekonomiji vzgaja in utrjuje prav v evharističnem bogoslužju.

¹²⁰ Rimski kanon, v: *Rimski misal*, 3^a tipična izd., 112. Glej komentar Benedikta XVI. Posinodalna apostolska spodbuda *Sacramentum caritatis*, 6.

¹²¹ Prim. Tomaž Akvinski. *S.Th.* III, q.76 a.7. Dobro znana himna *Adoro te devote* veličastno izraža to, kar je rečeno. Primer: »Skrit si bil na križu kakor Bog samo, / tu še kot človeka te ne zre oko; / vendar Bog in človek tukaj si navzoč, / prosim, kar je prosil ropar zdihujoč.« (*Cerkveni molitvenik*. Ljubljana: Družina, 2007, str. 388)

110. [*Eshatološka razsežnost vere*]. V zakramentalnem obhajanju skrivnosti se srečajo: preteklost, spomin na to, kar se je dogajalo; sedanjost, udejanjenje tega, kar se je zgodilo; in prihodnost, vnaprejšnje okušanje končne polnosti, ki jo pričakujemo.¹²² Eshatološka novost, ki jo je začela uresničevati Beseda s svojim učlovečenjem, življenjem, smrtjo in vstajenjem, se udejanja v oblikovanju občestva in sveta po Kristusu, kar se dogaja v evharistiji.

111. [*Vera in občestvo s Kristusom*]. *Communio* (op. prev.: uporabljena je beseda »la comuni3n«, ki v španščini, in prav tako v latinščini, lahko pomeni tako *občestvo* kot *obhajilo*), kot pove že ime, izraža tesno zedinjenje s Kristusom po Svetem Duhu, ki ni mogoče brez vere. Ni mogoče biti z nekom v tesnem stiku in ga ne imeti za mar ali biti v odnosu proti njegovi volji. Vera, ki na evharistične darove odgovarja z besedo »amen«, ne vključuje le pripravljenosti za prejem zakramenta, ampak tudi to, da ga predstavljamo z življenjem. V zedinjenju s Kristusom pride tudi do osebne posvečenja kristjana v sočasnosti občestva življenja s Kristusom. To posvečenje nujno vključuje poslanstvo.

112. [*Misijonski značaj vere*]. Odslovitev na koncu evharistije, »*Ite, missa est*«,¹²³ predvideva misijonsko vrnitev

122 Francšek. Okrožnica *Lumen fidei*, 44. Slavna antifona to čudovito zajema: »O sveta večerja, v kateri prejemamo Kristusa, obhajamo spomin njegovega trpljenja, duša se napolnjuje z milostjo in nam daje poroštvo prihodnje slave.« (Antifona pri 2. večernicah na slovesni praznik svetega Rešnjega telesa in krvi (*Bogoslužni molitvenik*. Ljubljana: Družina, 2007, str. 658).

123 *Missale Romanum, editio typica tertia, Prex eucharistica IV*, 144.

v vsakdanje življenje, da bi v njem udeleženi to, kar smo prejeli v zakramentu, in tako postali evharistija za svet po podobi Kristusa in na njegov način. Dejansko v evharistični daritvi ne daruje samega sebe le Jezus Kristus, ampak tudi vsak vernik, ki sodeluje pri evharistiji, daruje sebe skupaj s Kristusom (prim. SC 48; LG 11; Rim 12,1). Osebna daritev, sprejem poslanstva in njegovo izvajanje se ne morejo uresničiti brez vere. Vse, kar kristjan prejme v zakramentu, odpušcanje lažjih grehov, poživitev krsta, oznanjevanje Besede, občestvo s Kristusom in preoblikovanje v Kristusovo telo po Svetem Duhu, pomeni okrepitev, ki mu omogoča, tako upodobljenem po Kristusu, pričevati vero v svetu in spreminjati stvarnost po Božjem načrtu. Po prejemu Očetovega daru, po Sinovi izročitvi, sprejeti v Duhu, ki se zgodi v vsaki evharistiji, je kristjan ob koncu obhajanja izrecno poslan uresničevati misijonsko poslanstvo.

113. [*Krepitev osebne vere*]. Tesno občestvo s Kristusom bogati, krepi in utrjuje vernikovo vero. Udeleženci evharistije uresničujejo in krepijo svojo cerkvenostnost, vpetost v vidno Kristusovo telo. Včlenitev v Kristusa je tako pomembna, da Avguštin vernikom pravi: »Če ste torej Kristusovo telo in udje, se na Gospodovi mizi nahaja vaša skrivnost. /.../ Ste, kar vidite, in prejemate, kar ste.«¹²⁴ Če povzamemo: po veri spoznavamo, da je evharistija najmočnejši način Kris-

¹²⁴ »Si ergo vos estis corpus Christi et membra, mysterium vestrum in mensa Dominica positum est [...] Estote quod videtis, et accipite quod estis.« (Avguštin. *Sermo* 272: PL 38, 1247sl.)

tusove navzočnosti med nami, saj je ta stvarna, telesna in bistvena.¹²⁵ Prav zato polna udeležba pri evharistiji z vidika vere pomeni najmočnejše občestvo s Kristusom.

114. [*Izgradnja cerkvenega telesa*]. V evharistiji se ne utrjuje le vera posameznika, ampak se v njej rodi Cerkev.¹²⁶ Kristus, ki se ji podarja v daritvi kot svoji ljubljeni Nevesti, jo vzpostavi kot svoje Telo.¹²⁷ Občestvo med cerkvami, ki si delijo isto prejeto vero, se po starodavnem izročilu izraža v evharističnem občestvu. Cerkev sama po sebi je Kristusovo telo, ustanovljeno kot takšno po Božjem načrtu, po zakramentalnem delovanju Svete Trojice. To Telo uresničuje, kar je, ko izpoveduje prejeto vero, posvečuje zgodovino, poje hvalnice Trojici in si prizadeva misijonsko oznanjati evangelij z besedami in dejanji.

115. [*Evharistija: najvišji izraz zakramentalne vere*]. Zato lahko na koncu rečemo: »Zakramentalna narava vere doseže svoj najvišji izraz v evharistiji. Evharistija je dragocena hrana vere, srečanje s Kristusom, ki je resnično navzoč z najvišjim dejanjem ljubezni, s podaritvijo samega sebe, ki poraja življenje.«¹²⁸

¹²⁵ Pavel VI. Okrožnica *Mysterium fidei* (3. septembra 1965), 5: AAS 57 (1965), str. 764.

¹²⁶ Prim. Janez Pavel II. Okrožnica *Ecclesia de Eucharistia* (17. aprila 2003: AAS 95 (2003), str. 433–475 [slovenski prevod: Okrožnica *Cerkev iz evharistije*. CD 101]).

¹²⁷ Prim. Benedikt XVI. Apostolska spodbuda *Sacramentum caritatis*, 14 in 27.

¹²⁸ Frančišek. Okrožnica *Lumen fidei*, 44.

116. [*Potrebnost vere za udeležbo pri evharističnem obhajanju*]. Posebno poučen je Pavlov opomin korintskim kristjanom. Kdor malikuje, se ne more obhajati ne s Kristusovo krvjo ne z njegovim telesom (prim. 1 Kor 10,14-22). Skupnost pri »Gospodovi mizi« ne predpostavlja le, da si uveden v krščansko vero in da si ud Kristusovega telesa, temveč tudi skladnost življenja s tem, kar je tam izraženo. Prav tako je nezdržljivo z »uživanjem Gospodove večerje« (1 Kor 11,20) vsako ravnanje, ki je v nasprotju s krščansko vero, kot je razdor v skupnostih, pomanjkanje ljubezni do bratov (prim. 1 Kor 11,21). To zahteva od nas, da razločujemo, ali živimo v bistveni skladnosti s tem, kar obhajamo (prim. 1 Kor 11,29). Če povzamemo: evharistična udeležba zahteva živo vero, ki se kaže v ljubezni in zavrnitvi malikov. Evharistična praksa zahteva tako udeležanje ljubezni kot skladnost z naukom in vključenost v cerkveno občestvo.

117. Spokorna praksa prve Cerkve je predvidevala izobčenje iz evharističnega občestva (ne iz Cerkve) za določen čas vernika, ki je javno zatajil svojo vero ali je prekršil veroizpoved in življenjska pravila Cerkve. V primeru javnega pohujšanja je bil grešnik po javnem obredu za določen čas izključen iz evharističnega občestva (izobčenje), da bi bil nato po opravljeni pokori slovesno sprejet nazaj (sprava). Na ta način se je pokazalo, da pokora ni koristna le za spravo grešnika s Kristusom, ampak tudi za očiščenje Cerkve. Spokornika so dojemali kot zidak Cerkve, le-ta pa mora biti luč sveta. Ko je zaradi javnega greha prenehal biti takšen, ga je bilo nujno treba na določen način »izključiti« (izobčenje),

s pokoro »popraviti« in nato postaviti nazaj na njegovo mesto (sprava).¹²⁹ Kljub spremembi načina obhajanja pokore, ki ni več javna, se teologija v temelju ni spremenila. Vendar je ta tesna povezava med pokoro in evharistijo danes marsikje med praktičnimi kristjani zamegljena.

c) Aktualne težave

118. Mnogi, ki se imajo za katoličane, menijo, da je redna udeležba pri nedeljski evharistiji pretirana. Drugi ohranjajo prakso pogostega obhajila tudi ob vsaki udeležbi pri evharistiji, ne da bi sploh kdaj obhajali zakrament pokore in sprave. Ni malo takšnih, ki menijo, da je evharistija osebna pobožnost, s katero lahko razpolagajo glede na osebne potrebe ali občutke. Ob večjih liturgičnih slovesnostih, zlasti božiču, veliki noči ali kakšnih zelo zakoreninjenih krajevnih praznovanjih, pa tudi ob nekaterih priložnostnih slovesnostih (poroke in pogrebi), se pojavijo nekateri verniki, ki jih običajno ni, in sodelujejo pri evharistiji vključno z obhajilom s popolnoma mirno vestjo, nato pa spet izginejo do naslednjega leta ali do naslednje posebne priložnosti. Takšne prakse, čeprav so teološko sporne, kljub temu odražajo stalen vpliv krščanske vere na ljudi, ki jo malo prakticirajo ali so oddaljeni. Ta ostanek krščanskega vpliva, čeprav vključuje nekaj odklonov, bi lahko bil izhodišče za bolj zavestno ponovno vključevanje v Cerkev in ponudil možnost oživitve šibke vere. Vendar pa takšne prakse v svoji protislovnosti

¹²⁹ Prim. Hermes. *Pastir*, Comp. IX: Funk, 211sl.

tudi pokažejo, kako v mnogih primerih obstaja razkorak med tem, kar Cerkev izpoveduje, da obhaja v evharistiji, zahtevami za polno udeležbo pri njej, posledicami, ki jih prinaša v vsakdanje življenje, in tem, kar mnogi verniki iščejo v priložnostnih ali občasnih evharističnih slavljih.

č) *Osvetlitev iz izročila*

119. Pogoji za prejem evharistije se oblikujejo že od prvih stoletij. Kot smo že omenili, Pavel opozarja tiste, ki pristopajo k evharistiji: »Zakaj kdor jé in pije, ne da bi razločil telo, jé in pije v svojo obsodbo« (1 Kor 11,29). Pri tem izpostavlja nekaj nepogrešljivih zahtev. Iz Janezovega evangelija je mogoče razbrati, da kdor prejme zakramentalne podobe brez vere, to je brez Svetega Duha, nima od njih nobene koristi, saj je za to potrebna vera (prim. Jn 6,63-69). Mučenec Justin omenja kot potrebne naslednje pogoje: vera, da so evharistični darovi to, kar pomenijo; prejemnik mora biti krščen in vse življenje ne sme zavračati Kristusovega nauka.¹³⁰ Zgoraj navedena Pavlova spodbuda odmeva tudi v *Didahe*: »Kdor je svet, naj pride! Kdor ni, naj se kesa!«¹³¹ In podobno v *Apostolskih konstitucijah*.¹³² Isto odseva tudi v liturgičnem povabilu: »Sveto svetim,«¹³³ ki ga je komentiral že Teodor

¹³⁰ Prim. Justin. *I Apol.* 66s: Wartelle, 190sl.

¹³¹ *Didaché*, 10,6; 9,5: Funk, 6; 5.

¹³² *Constitutiones apostolicas*, VII, 26,6: Sch 336, str. 57: »Če je kdo svet, naj se približa; kdor pa ni, naj to postane s pokoro.«

¹³³ Prisoten je v: *Liturgiji sv. Janeza Krizostoma* (67); *Liturgiji sv. Bazilija Velikega* (131); *Bogoslužju predposvečenih darov* (168). Strani se nanašajo na:

Mopsuetski. S »svetimi« so tukaj mišljeni, kot že pri Pavlu, krščeni, tisti, ki živijo v Cerkvi. To pojmovanje se kaže tako v homilijah Janeza Krizostoma¹³⁴ kot pri Ciprijanu: občestva s Kristusom ni mogoče ločiti od občestva s Cerkvijo.¹³⁵ »Učitelj evharistije« prosi svoje duhovnike, naj po potrebi odstranijo nekatere ljudi od obhajanja.¹³⁶ Tudi Avguštín z enako jasnostjo opozarja, da zakramentalna hrana proizvede zveličaven učinek in življenje le, če se uživa »duhovno«, z vero v njeno nevidno vsebino in s čisto vestjo;¹³⁷ torej z življenjem, ki ustreza ljubezni do Kristusa in njegovih udov.

120. Sholastična teologija imenuje to razpoložljivost »oblikovana vera [lat. *fides formata*]«, vera, ki jo oblikuje ljubezen (prim. št. 62–64).¹³⁸ V tem smislu Tomaž Akvinski jasneje pojasni naslednje: vsebino tega zakramenta je mogoče prejeti samo v veri, saj gre za »skrivnost vere [*mysterium fidei*]«. ¹³⁹ »Nevera [*infidelitas*]« še posebej onemogoča prejem zakramenta, saj nas »ločuje od edinosti s Cerkvijo«;¹⁴⁰ od

Liturgikon. La divina Liturgia de San Juan Crisóstomo, de san Basilio, de los Dones Presantificados. Madrid, 2016.

¹³⁴ Janez Krizostom. *Hom. In Mathu.* 82,4: PG 58, 743: vera v resnično navzočnost; *Hom.* 25,3: PG 57, 330sl.; *Hom.* 7,6: PG 57, 79sl. *Super Rom. Hom.* 8(9),8: PG 60, 464–466: ljubezen do bližnjega. *Super Hebr.* 17,4–5: PG 63, 131–134.

¹³⁵ Ciprijan. *Epistula* 57,2: CSEL 3/2, 651–652.

¹³⁶ Janez Krizostom. *In Matth. Hom.* 82,5. 6: PG 58, 743–746: duhovnikova odgovornost pri obhajanju.

¹³⁷ Avguštín. *In Johannis ev.*, XXVI, 11: CCSL 36, 364sl.

¹³⁸ Tomaž Akvinski. *S.Th.* III, q.80 a.4.

¹³⁹ Prim. tudi Bonaventura. *IV Sent. dist.* 9 a.1 qq.1–4: *sacramentaliter, spiritualiter manducare.*

¹⁴⁰ Tomaž Akvinski. *S.Th.* III, q.80 a.5 ad 2.

edinosti, ki jo evharistija pomeni. V določenih okoliščinah pa, ko nekdo »želi prejeti, kar daje Cerkev«, lahko prejme zakrament, tudi če je njegova vera glede na vsebino pomanjkljiva.¹⁴¹ Kdor veruje v Kristusovo navzočnost v evharistiji, a ni v stanju posvečujoče milosti, sicer prejme zakrament, a stori velik greh.¹⁴² Tomaž je prepričan, da je tak vernik zagrešil zlaganost [*falsitas*]: ta zakrament namreč izraža ljubezen, ki združuje Kristusa z njegovimi verniki, ki pa v tem primeru v prejemniku ne najde sprejetosti.¹⁴³ Vendar se Tomaž zaveda, da je za rodovitno udeležbo pri krstu oziroma evharistiji v vsakem primeru potrebna različna stopnja pripravljenosti, ki jo oblikuje vera. Za krst zadostuje namen prejeti, kar podeljuje Cerkev. Pri obhajilu pa je nujno zakrament dojemati kot takega in verovati.¹⁴⁴

121. V liturgičnih izročilih, zlasti na Vzhodu, je medsebojna povezanost med vero, ljubeznijo in prejemom evha-

¹⁴¹ »*Si infidelis sumat species sacramentales, corpus Christi sub sacramento sumit. Unde manducat Christum sacramentaliter, si ly 'sacramentaliter' determinat verbum ex parte manducati. Si autem ex parte manducantis, tuncproprie loquendo non manducat sacramentaliter; quia non utitur eo quod accipit ut sacramento, sed ut simplici cibo. Nisi forte infidelis intenderet recipere illud quod Ecclesia confert, licet non haberet fidem veram circa alios articulos vel etiam hoc sacramentum.*« (Tomaž Akvinski. *S.Th.* III, q.80 a.3 ad 2; poudarek je naš).

¹⁴² Prim. Tomaž Akvinski. *S.Th.* III, q.79 a.3.

¹⁴³ »*Quicumque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat, se esse Christo unitum et membris eius incorporatum. Quod quidem fit per fidem formatam.*« (Tomaž Akvinski. *S.Th.* III, q.80 a.4).

¹⁴⁴ Tomaž Akvinski. *Sent.* IV dist. 9 q.1 a 2 q.2 ad 2; prim. *S.Th.* III, q.79 a.7 ad 2; a.8 ad 2 (slednje o razliki med krstom in evharistijo).

ristije jasno zaznavna na primer v vzkliku občestvu pred obhajilom: »Približajte se z vero, ljubeznijo in strahom Božjim.«¹⁴⁵ V liturgiji sv. Janeza Krizostoma in v bogoslužju sv. Bazilija tako diakon, duhovnik kot ljudstvo tik pred obhajilom molijo kristološko veroizpoved pred Kristusom, navzočim v telesu in krvi: »Verujem, Gospod, in priznavam, da si ti Kristus, Sin živega Boga, ki si prišel na svet rešit grešnike, med katerimi sem jaz prvi. Verujem tudi, da je to tvoje brezmadežno telo in tvoja dragocena kri.«¹⁴⁶ Sirsko izročilo, ki ga izpričuje Efrem, razume, da se morajo obljube, povezane z obema rajskima drevesoma (prim. 1 Mz 2,17; 3,22), resnično izpolniti. Prvotna napaka pri zaužitju sadu z »drevesa spoznanja dobrega in hudega« je povzročila padec, ki pa ga je bilo treba kasneje popraviti. Uživanje z »drevesa življenja« postane resničnost v evharističnem obhajilu z evharistično daritvijo Kristusa na drevesu križa.¹⁴⁷ V evharističnem obhajanju postane besedno bogoslužje uživanje z »drevesa spoznanja dobrega in hudega«, ki je rodovitno in sposobno popraviti v raju storjeno napako. Po tem pravilnem uživanju je vsak povabljen, da v evharističnem obhajilu je z »drevesa življenja«.

¹⁴⁵ *Liturgikon*, 73.

¹⁴⁶ *Liturgija sv. Janeza Krizostoma: Liturgikon*, 69–73; *Liturgija sv. Bazilija Velikega: Liturgikon*, 133–135. Podobno koptska liturgija: *Die koptische Liturgie*. Übers. und kommentiert von Karam Khella (1989), 186.

¹⁴⁷ *In Genesim*, II, 23: CSCO 152, 39; 153, 29–30.

d) Pastoralni predlog: vera, potrebna za evharistijo

122. Krst predstavlja začetek romanja, katerega vrhunec dosežemo šele v eshatonu. Zato kristjani vedno znova prejemajo zakrament evharistije kot hrano na pot. Končno se zato tudi Cerkev nikoli ni nehala zbirati k obhajanju velikončne skrivnosti, da bi v evharističnem kontekstu slišala tisto, »kar je napisano o njem v vseh Pismih« (Lk 24,27), in obhajala gostijo, v kateri se uresničuje samopodaritev križanega in vstalega Odrešenika v sedanjosti vernikov. Toda človek ne more ustrezno prejeti daru, ki vključuje bivanjsko Kristusovo žrtev, če ni pripravljen v veri pustiti, da ga ta dar bivanjsko oblikuje. Brez vere niso ne Pilat ne rimski vojaki ne ljudstvo mogli dojeti, da je Bog v smrti Jezusa Kristusa na križu spraval svet s seboj (prim. 2 Kor 5,19); brez vere ni mogoče dojeti, da je tisti, ki visi na lesu, Božji Sin (prim. Mr 15,39). Pogled vere ne vidi le krvi in vode, ki pritečeta iz prebodene strani, ampak tudi Cerkev, utemeljeno na krstu in evharistiji (prim. Jn 19,34). Kri in voda, ki tečeta od tam, sta vir in moč Cerkve.¹⁴⁸ Po udeležbi pri Kristusovem telesu in krvi v vsakem kristjanu Božji Sin resnično postane »Emanuel«.¹⁴⁹

123. [*Zakramentalna vera in evharistija*]. Brez zakramentalne vere bi bila udeležba pri evharistiji, zlasti obhajilu, nesmiselna. Pri evharistiji ne gre za nedoločen ali splošen

¹⁴⁸ Efrem Sirski. *Commentaire de L'évangile concordant, version arménienne XXI*, 11: CSCO 137, 145; 145, 227–228.

¹⁴⁹ Efrem Sirski. *De virginitate*, 37,2: CSCO 223,133.

odnos z božanstvom. Zakramentalna vera, ki je dejavna v obhajanju evharistije, je trinitarična vera. V evharistiji namreč izpovedujemo živ odnos s troedinim Bogom: zahvaljujemo se Očetu za dar odrešenja, ki smo ga prejeli po podaritvi njegovega Sina v moči Svetega Duha; gre za dar, ki se ga spominjamo in se posedanji v vsakokratnem obhajanju.

124. Zakramentalna vera predpostavlja priznanje takšnega delovanja Svete Trojice in dojemanje evharističnega slavlja kot pristne predhodnice bodoče eshatološke gostije. Božja moč vstopa v vernike, jih preoblikuje in posvečuje ter jih naredi za sodržavljane svetih (prim. Ef 2,19) in prebivalce nebeškega Jeruzalema (prim. Heb 12,22; Raz 21-22; Heb 11,13).

125. Zakramentalna vera izrazi tudi nepreklicno samomejitev Jezusa Kristusa z zakramentom (*ex opere operato*), s podobama kruha in vina, posvečenima po klicanju Svetega Duha v epiklezi, tako da prejemnik ne le lahko upa, ampak po veri ve, da v danem trenutku prejema, kar pomenita posvečeni podobi.

126. Zakramentalna vera vključuje tudi zakramentalizacijo prejemnika samega: ne le da ta prejme zakrament, ampak tudi sam postane v nekem smislu »zakrament«, saj se po delovanju Svetega Duha močno upodobi po Kristusu in poslej živi v tesni povezanosti s Kristusom in Cerkvijo. To mu omogoča, da se daruje Bogu kot živa in duhovna daritev (prim. Rim 12,1) in pričuje s krščanskim življenjem.

Povedano v podobah, postane živi kamen verujočega občestva, ki ga drugi vatikanski koncil priznava kot Kristusovo znamenje in orodje, da vse ljudi pripelje v svoje domovališče.

127. [*Zakramentalna vera in cerkveno občestvo v evharistiji*]. S tega vidika se individualno uresničevanje osebne vere ne more ločiti od vere skupnosti, ki obhaja zakrament. Obstaja enost in neprekinjenost med tem, kar obhajamo (*lex orandi*), kar verujemo (*lex credendi*) in tem, kar živimo (*lex vivendi*); v tem okviru potekajo krščansko življenje, osebna molitev in zakramentalno obhajanje. Ker je resnica, ki jo kristjani izpovedujejo, oseba, Jezus Kristus, jo morajo apostoli in njihovi nasledniki tudi osebno predstavljati. Evharistično občestvo vsakega posameznika s Kristusom mora biti potrjeno z občestvom v veri s papežem in krajevnim škofom, ki se ju spominjamo poimensko pri vsakem evharističnem slavlju. Kdor prejme obhajilo, ne le izpoveduje vero v Kristusa, ampak je tudi eno v izpovedovanju vere občestva, v katerem se udeležuje evharistije.

128. Prevedeno v druge izraze vse to pomeni jasno in zavestno pripadnost veri Cerkve, ki izrecno vključuje: vero v Sveto Trojico, izraženo v veroizpovedi; vero v Kristusa, Božjega Sina, Gospoda, zgoščeno v odrešenjskem pomenu njegove smrti »za mnoge« in »zame« ter v vstajenju; vero v Svetega Duha, ki je posebej uresničena in navzoča pri dvojni epiklezi in je temeljnega pomena v obhajanju; in vero v to, kar evharistija pomeni kot zakrament Kristusovega in cerkvenega telesa. Vse to uokvirja pot vere, ki si prizadeva z za-

upanjem v mogočo moč Svetega Duha in njegovo trajno pomoč oblikovati svoje življenje po Kristusovi skrivnosti in zanj z veseljem pričevati sredi življenjskih okoliščin. Zaradi tega kristjan pogosto prejema evharistično jed, da je deležen daru občestva s Kristusom, da bi rasel v veri, upanju in ljubezni vse do večnega življenja.

129. [*Protislovnost udeležbe pri evharistiji brez vere v to, kar v njej obhajamo*]. Polna udeležba pri evharistiji pomeni občestvo s Kristusovim telesom (prim. LG 3) in Cerkvijo. Zato se je ni mogoče smiselno udeležiti v primerih: kadar kdo ne sprejema, kar pomeni Kristusova zakramentalna navzočnost v evharistiji; če zavrača vero Cerkve v Sveto Trojico, ki jo kličemo v različnih trenutkih med obhajanjem, in jo izpovedujemo v molitvi veroizpovedi; če je osebno življenje utrpelo veliko pomanjkanje krščanske ljubezni; če je bilo zavestno in načrtno storjeno dejanje v materiji, ki zelo nasprotuje temu, kar uči vera in morala Cerkve (smrtni greh).¹⁵⁰

130. [*Procesi rasti*]. Kdor je na poti s Kristusom, se nedeljske evharistije ne udeležuje zato, ker je to obveznost, ki jo je določila Cerkev, ampak zaradi želje, da bi ga okrepilo ljubeče Gospodovo usmiljenje. Ta želja nujno vključuje pripravljenost na zakramentalno spravo s Kristusom in Cerkvijo, kadar je to potrebno. Dejansko tisti, ki pripada katoliški veri, ve, da se je pridružil skupnosti z zakramental-

¹⁵⁰ Prim. KKC 1855–1861.

no strukturo, tudi če tega izrecno ne želi ali ne izrazi. Zato se tudi zaveda, da je njegova udeležba pri zakramentih, še posebej pri evharistiji, del javnega pričevanja, h kateremu se je svobodno zavezal: pričevati za zakramentalno resničnost vere, razodevati vidnost milosti in tako krepiti zakramentalnost Cerkve, skupnosti, ki ji pripada.

131. Zaradi vzajemne vzročnosti, ki obstaja med vero in evharistijo, je na območjih, kjer ni bilo ali običajno ni obhajanja maše in ni možnosti za zakramentalno katehezo, zaradi okrnjenosti cerkvene ustanove, težje odkriti smisel redne udeležbe pri nedeljski evharistiji. In ker je ponekod poleg tega pogosta udeležba pri mizi Besede in Kristusovega telesa nemogoča zaradi pomanjkanja duhovnikov ali pastoralnih vzrokov, manjka ključen predpogoj za stalno rast zakramentalne vere do njene polnosti. Poleg skrbi, da so evharistična slavlja v skladu s tem, kar izražajo, je primerno ponuditi možnosti procesov za ponovno globljo vključitev v vero Cerkve, kadar je bila izgubljena, ki naj dosežejo vrhunec vrnitve prav v obhajanju evharistije. V tem kontekstu se neevharistična obhajanja in priložnosti za srečanja, skupna molitev in krščanski pouk zdijo primerne ponudbe za ljudi, katerih evangelizacija še ni dovolj zrela za zavestno udeležbo pri evharistiji.

4. VZAJEMNOST MED VERO IN ZAKONOM

132. [*Problematika*]. Če obstaja zakrament, v katerem je iz različnih razlogov na preizkušnji bistvena vzajemnost med vero in zakramenti, je to zakrament zakona. V latinski Cerkvi se v sami opredelitvi zakramenta zakona vera ne pojavlja izrecno (prim. tč. 143). Predpostavlja se tako rekoč s predhodnim zakramentom krsta, ki je zakrament vere *par excellence*. Poleg tega se za veljavnost zakona med krščenima v latinski Cerkvi ne zahteva namen obhajanja zakramenta:¹⁵¹ torej želja ali zavedanje zakramentalnosti zakonske zveze, ampak le namen skleniti naravni zakon, seveda v skladu z redom stvarjenja in z lastnostmi, ki jih Cerkev neločljivo povezuje z naravnim zakonom. Naloga teologije pa je, da ob upoštevanju takšnega dojemanja zakona razjasni zapleten primer porok med »krščenimi nevernimi«. Skrajno zagovarjanje zakramentalnosti takšnih zvez bi ogrozilo bistveno vzajemnost med vero in zakramenti, kot je lastna zakramentalni ekonomiji, in ohranjalo, vsaj v primeru zakonske zveze, zakramentalni avtomatizem, ki smo ga že

¹⁵¹ Prim. ZCP, kan. 1099.

zavrnilo kot neprimerne za krščansko vero (prim. zgoraj 2. poglavje).

133. [Pristop]. V zavedanju težavnosti vprašanja, ki smo ga izpostavili pod naslovom »vzajemnost vere in zakona«, bomo nadaljevali takole. Glede na to, da kljub skupnemu jedru obstajajo opazne razlike v teologiji zakona med latinskim in vzhodnim izročilom, se bomo osredotočili izključno na latinsko razumevanje. Bogato vzhodno izročilo ima lastne značilnosti. Najprej želimo pokazati na nekaj vidikov, ki razlikujejo obe izročili. Medtem ko v latinski teologiji prevladuje razumevanje, da sta zakonca delivca zakramenta in da se to zgodi s svobodno medsebojno privolitvijo zakoncev, pa v vzhodnem izročilu sodi škofov ali duhovnikov blagoslov sam po sebi k bistvu zakramenta.¹⁵² Samo posvečenemu služabniku je podeljena moč klicati Duha (*epikleza*), da lahko izvrši posvečenje, ki je lastno zakramentu. Zato ima to izročilo lastno celotno kanonično ureditev.¹⁵³ To pojmovanje zakramenta zakona izhaja iz teologije z lastnimi značilnostmi in izročilom, ki ima v ospredju posvečujoči učinek zakramenta.¹⁵⁴

¹⁵² Prim. ZVC, kan. 828.

¹⁵³ Prim. ZVC, *Titulus XVI: De cultu divino et praesertim de sacramentis. Caput VII: De matrimonio*, kan. 776–866.

¹⁵⁴ »Ex Christi institutione matrimonium validum inter baptizatos eo ipso est sacramentum, quo coniuges ad imaginem indefectibilis unionis Christi cum Ecclesia a Deo uniuntur gratiaque sacramentali veluti consecrantur et roborantur« (ZVC, kan. 776, § 2).

134. Nato bomo skladno z dosedanja metodologijo (prim. tč. 80) in nujnimi prilagoditvami obravnavali reden primer zakramenta zakona. V nadaljevanju pa bomo raziskali vprašanje o zakramentalnosti zakonov med »krščeniimi nevernimi«, ki vzbuja dvome. To bomo storili v dveh korakih: najprej bomo obravnavali sedanje stanje tega vprašanja, nato pa podali teološki predlog rešitve, ki bo skladna z vzajemnostjo med vero in zakramenti in ne bo v neskladju s trenutno teologijo zakona.

4.1 ZAKRAMENT ZAKONA

a) Svetopisemski temelj

135. [*Zakon v Božjem načrtu*]. Čeprav je vsak zakrament enkratno poseben, pa zakonska zveza izstopa po svoji svojskosti. Zakon kot tak sodi v red stvarjenja, saj je znotraj Božjega načrta (prim. GS 48). Naravna resničnost zakonske zveze temelji na sposobnosti odnosov med ljudmi različnih spolov, moškega in ženske (prim. 1 Mz 1,27), ki je tesno povezana s plodnostjo (prim. 1 Mz 1,28) in doseže vrhunec v takšni obliki zveze, ki vzpostavi »eno meso« (1 Mz 2,23-24). V celotni Božji ekonomiji odrešenja najde Božja zakramentalna beseda edino tu resničnost, ki jo je Bog ustvaril po svoji podobi, po podobi troedinega Boga,¹⁵⁵

¹⁵⁵ Prim. MTK. *Občestvo in oskrbnitvo: človeška oseba ustvarjena po Božji podobi* (2004), 32–33.39. *Communio* 16 (2006): 220–254.

in je povsem sposobna izraziti ljubeč odnos, zavezo med Bogom in ljudstvom, njegovo nevesto, ki ga vedno simbolno predstavlja ženska. V krščanski perspektivi ta ustvarjena resničnost postane zakrament, vidno znamenje Kristusove ljubezni do Cerkve (prim. Ef 5,25,31-32).

136. [*Zakon v Jezusovem učenju*]. Soočen s prakso odslavljanja žene (prim. Mt 22,19,29; 24,1-4) Jezus pritrdi izvornemu Božjemu načrtu: »Kar je torej Bog združil, tega naj človek ne ločuje« (Mr 10,9 in Mt 19,6; prim. 1 Mz 2,24; 1 Kor 6,16), ki pojasnjuje, da je bila ločitev popuščanje zaradi trdote srca (prim. Mr 10,5 in Mt 19,8). Skozi zgodovino so na zelo nasprotujoče si načine razlagali Matejevo klavzulo: »Kdor odslovi svojo ženo, razen če zaradi nečistovanja (πορνεία), in se oženi z drugo, prešuštvuje« (Mt 19,9; prim. 5,32). Po neštetih razpravah ni bilo doseženo soglasje niti glede »porneia« niti glede natančnih posledic, ki naj bi jih imela. Latinsko izročilo je zaradi tega vedno izključevalo možnost druge zveze,¹⁵⁶ ki bi sledila veljavni prvi zvezi (prim. Mr 10,10-11), kar se ujema z zadrego učencev po besedilu pri Mateju (prim. Mt 19,10).

137. [*Zakon in mystērion*]. Jezusova navzočnost na svatbi v Kani (prim. Jn 2,1-12), s svojim pomenom v povezavi z mesijanskimi porokami, skupaj z drugimi namigi poročne narave (prim. Mt 9,15 in vzp.; Mt 25,5-6), poudarja zmožnost

¹⁵⁶ Prim. Tridentinski vesoljni cerkveni zbor. 24. seja. *Kanoni o zakramentu zakona*, kan. 7: DH 1807 [Vera Cerkve 741].

zakonskega odnosa, da izrazi globoke vidike Božje skrivnosti, kot je na primer njegova zvestoba kljub naši nezvestobi njegovi zavezi (prim. Ezk 16 in 23; Oz 2; Jer 3,1-10; Iz 54). Pismo Efežanom (5,31-32) izrecno povezuje zakonsko zvezo z *mystērion* (*sacramentum*) nepreklicne zveze med Kristusom in Cerkvijo. Cerkev ima na podlagi celotnega svetopisemskega pričevanja nerazvezljivost za temeljno prvino tako naravnega zakona kot zakona med kristjani. Zveza med moškim in žensko, ki je po naravi neločljiva, uresničuje svojo resničnost v zvestobi in dobrini potomstva. Po krstu (upodobitvi zakoncev po Kristusu in njunega posvečenja po prebivanju Duha) pa na neki način zakramentalno predstavlja Kristusovo zvestobo.¹⁵⁷ Ljubezen med krščanskima zakoncema ni zunanja temu novemu viru njunega krščanskega življenja in vere. Vere in ljubezni v krščanskem življenju ni mogoče ločiti na absoluten način.

138. [*Zakon, opredeljen po veri*]. Cerkev je sledila sv. Pavlu in tudi sama dojela zakonsko zvezo kot nekaj, kar je močno opredeljeno po prisotnosti vere (prim. 1 Kor 7,12-16). Pavel o poroki kristjana z nekristjanom pravi naslednje: »Neverni mož se namreč posvečuje po ženi in neverna žena se posvečuje po bratu« (1 Kor 7,14). Na tem odlomku (zlasti 1 Kor 7,15) temelji tako imenovani Pavlov privilegij, v katerem je v redu milosti zaznati višje vrednotenje zakramentalnega zakona v odnosu do naravnega.

¹⁵⁷ Prim. Avguštin. *De nuptiis et concupiscentia*, I,X, 11: CSEL 42, 222-224; PL 40, 420.

b) Osvetlitev iz izročila

139. Značilno krščanski izraz »poročiti se v Gospodu« je bil v zgodovini izražen na različne načine. *Pismo Diognetu* sporoča, da se kristjani sprva niso razlikovali od drugih: »Poročijo se kot vsi drugi.«¹⁵⁸ Vendar se je razumevanje kmalu razvilo. Ignacij Antiohijski že omenja nujnost sporočanja o zakonski zvezi škofu.¹⁵⁹ Tertulijan izpostavi zveze, blagoslovljene s strani Cerkve.¹⁶⁰ Poleg natančne razlage pomena izrazov teh prvih teologov je poudarjeno, da dogodek sklenitve zakona ni nekaj zunanjega ne veri zakoncev ne cerkveni skupnosti. Od 4. in 5. stoletja naprej je bil cerkveni blagoslov s strani duhovnika (škofa) ustaljena navada.¹⁶¹ Od tistega časa naprej se je razvijala lastna krščanska liturgija.¹⁶² Vključevala je tipične poganske običaje, ki jim je spremenila pomen, kot je primer zakrivanja neveste s tančico [lat. *velatio*],¹⁶³ kronanje,¹⁶⁴ izročitev žene, združitev rok,¹⁶⁵ blagoslov

¹⁵⁸ *Ep. ad Diognetum*, 5,6: Funk, 137.

¹⁵⁹ *Ep. ad Polycarpum*, 5,2: Funk, 107; FuP 1, 186.

¹⁶⁰ *Ad Uxorem* II, 8: CCSL 1, 393; Sch 273, 148.

¹⁶¹ Prim. Gregor Nazianški. *Ep.* 231: PG 37, 373; Ambrosiaster. *Comm. in Epist. I ad Cor.* 7,40: PL 17, 225; Isti. *Comm. in Epist. I ad Tim.* 3,12: PL 17, 470; Pseudo-Aguštin. *Quaest. Novi et Veteris Testamenti* CXXVII: CSEL 50, 400; Ambrozij Milanski. *Epist. 19 ad Vigilium trident.*, 7: PL 16, 984–985; *Predestinatus*, III, 31: PL 53, 670.

¹⁶² Prim. *Sacramentario Reginensis*, 316: *Rerum ecclesiasticarum documenta, series major*, Fontes 4, ed. L.K. Mohlberg, str. 1447, 1449, 1453; *Hanc igitur* del *Sacramentario Veronense*, 85: Mohlberg, 1107.

¹⁶³ Prim. *Sacramentario de Hadrianum*, 836: J. Deshusses (ed.); Pavlin iz Nole. *Carmen* 25,199–232: CSEL 30, 244–245.

¹⁶⁴ Prim. Janez Krizostom. *In I Tim.* Cap. II, hom. IX, 2: PG 62, 546.

¹⁶⁵ Prim. Gregor Nazianški. *Ep.* 193: PG 37, 316–318.

prstanov, ara in poljub zaročencev. Istočasno dodajajo še druge elemente, kot je pitje zakoncev iz »skupnega keliha«, ki je značilno za bizantinsko liturgijo.¹⁶⁶ Poročna liturgija v svojih molitvah in razlagi kretenj izraža edinstven položaj zakona v Božji ekonomiji z namigovanjem na svetopisemski besedila o zakonu. Tako Peter Lombardski kot drugi lateranski koncil obravnavata zakon kot zakrament; kar koncila v Firencah in Tridentu odločno potrdira.¹⁶⁷ Na slednjem je bila za veljavnost zakramenta določena obveznost kanonične oblike, ne da bi se spremenilo doktrinarno razumevanje zakona. S tem je poudarjeno, da gre za cerkveno stvarnost, ki sodi v red vere, ki se uresničuje *in facie Ecclesiae*,¹⁶⁸ v nasprotju z naukom reformatorjev, ki obravnava zakon zgolj kot civilno zadevo.¹⁶⁹ Na ta način je priznana cerkvena narava zakona, kar onemogoča, da bi ga razumeli zgolj kot zasebno stvar zakoncev.

¹⁶⁶ Za več podrobnosti: prim. A. Raès. *Le mariage, sa célébration et sa spiritualité dans les Églises d'Orient*. Chevetogne, 1959; K. Ritzer. *Formen, Riten und Religiöses Brauchtum der Eheschliessung in den Christlichen Kirchen des ersten Jahrtausends*. Münster, 1962; B. Kleinheyer, E. Von Severus, R. Kaczynski (ur.). *Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Liturgiewissenschaft* 8. *Sakramentliche Feiern*. Zv. II. Regensburg, 1984.

¹⁶⁷ Peter Lombardski. *Summa Sententiarum* IV. d. 2 in 26: PL 192, 842 in 908; Drugi lateranski koncil, kan. 23: DH 718; Florentinski koncil. *Odlok za Armenice*: DH 1327 [Vera Cerkev, 730]; Tridentinski koncil. 7. seja. *Dekret o zakramentih*. *Kanoni o zakramentih*, kan. 1: DH 1601 [Vera Cerkev, 506].

¹⁶⁸ Tridentinski koncil. 24. seja. *Cannones super reformatione circa matrimonium*. *Decr. »Tametsi«*: DH 1813–1816.

¹⁶⁹ Martin Luter. *De captivitate babilonica, De matrimonio* (WA 6,550); Jean Calvin. *Inst. christ.* Lib. IV, c. 19,34: Corp. Reform. 32,1121.

c) *Zakon kot zakrament*

140. Če zakramenti predpostavljajo vero (SC 59), zakonska zveza ni nobena izjema: »Dušni pastirji sprejemajo zaročenca v duhu Kristusove ljubezni in predvsem pospešujejo in poživijo njihovo vero: zakrament sv. zakona namreč vero predpostavlja in zahteva.«¹⁷⁰ Zakonska zveza med nekrščenima moškim in žensko je z vidika krščanske vere izjemno dragocena stvarjenjska resničnost, ki jo je mogoče povzdigniti v nadnaravni red, na primer v primeru naknadnega spreobrnjenja zakoncev. Kar pomeni, da že »naravna« zakonska zveza vključuje pomembno resničnost, ki je odprta za njeno polno uresničitev in dopolnitev v Kristusu. V prvih krščanskih skupnostih resničnost zakona ni bila ločena od vere. Kristjani živimo zakonsko zvezo »v Gospodu« (1 Kor 7,39). Določena javna ravnanja, nasprotna veri na področju zakonskih odnosov, so lahko postala vzrok za izobčenje iz skupnosti (prim. 1 Kor 5). Kajti zakonska ljubezen med krščanskima zakoncema je postala znamenje, zakrament, ki izraža Kristusovo ljubezen do njegove Cerkve. To znamenje nepreklicne ljubezni izraža, kar pomeni, samo če je ta vez neločljiva. Gre za vidik, ki je že »od začetka« del Božjega načrta in ki torej bistveno oblikuje resničnost vsakega pristnega zakona v njegovem teološkem jedru. Na ta način ta globoka človeška resničnost, ki je ljubezen med zakoncema, tako značilna za nas kot odnosna bitja, ta spo-

¹⁷⁰ *Sveti zakon: Poročni obred, Predhodna navodila* 16. Ljubljana: Družina, 2005², s sklicevanjem na SC 59.

sobnost medsebojnega podarjanja med zakonci in otroki, izraža največje globine Božje skrivnosti: ljubezen.

141. Dva katoličana, krščena, birmana, ki redno prejema obhajilo, naredita čudovit in pomenljiv korak naprej v svojem življenju vere z obhajanjem zakramenta zakona. Tako sta deležna milosti zakramenta zakona, ki je v bistvu v tem, da sedaj »označujeta skrivnost edinosti in rodovitne ljubezni med Kristusom in Cerkvijo in sta te skrivnosti deležna (Ef 5,32); v moči zakramenta si v zakonskem življenju in pri sprejemanju in vzgajanju otrok med seboj pomagata k svetosti«. ¹⁷¹ Njuni poti vere sta se združili, da bi pričevala o moči Kristusove ljubezni do Cerkve, da bi se medsebojno obogatila, da bi krščansko vzgajala otroke in da bi se medsebojno posvečevala. ¹⁷² Oblikujeta »domačo Cerkev«; ¹⁷³ »poseben zakrament /ju/ okrepi in tako rekoč posveti« (GS 48). Na ta način nadaljujeta konkretno birmansko pot zorenja vere, vstopita v poseben stan krščanskega življenja (prim. LG 11) in odgovornosti v krščanski skupnosti. Pri obhajanju zakona se njuna vera predpostavlja, izraža, hrani in utrjuje z zakramentalnim delovanjem Kristusa, ki »ostane z njima« (GS 48): z njuno zakonsko zvezo in v družinskem življenju, ki ga pričenjata z blagoslovom Boga in Cerkve. Katoliška zakonska zveza močno izraža, da je življenjski načrt, ki ga

¹⁷¹ LG 11; prim. 41; KKC 1641–1642.

¹⁷² Prim. Pij XI. Okrožnica *Casti connubii* (31. decembra 1930): AAS 22 (1930), str. 583.

¹⁷³ Prim. Apd 16,15; 18,8; LG 11; KKC 1655–1657.

spodbuja vera in je zasnovan na njej¹⁷⁴ kot na poti vzajemnega posvečevanja, na kateri zakonca z vzajemnim darovanjem v zakramentu¹⁷⁵ udejanjata skupno duhovništvo (prim. LG 10). Zavest in namen biti zakrament Božje ljubezni predpostavlja in izraža osebno vero vsakega od zakoncev. Tako se zakon resnično pokaže kot zakrament vere, v katerem učinkovito delujeta tako Jezus Kristus kot Sveti Duh, Duh ljubezni (prim. Rim 5,5). Ljubezen, ki jo zakonca izpovedujeta drug drugemu, določa že dejstvo, da sta krščena. Posvečevanje, ki ga uresničuje zakrament, vodi to nadnaravno ljubezen, da uresničuje zakonsko in družinsko občestvo.

č) *Vera in dobrine zakona*

142. Navzočnost vere in učinkovito delovanje zakramentalne milosti spodbuja zakonca, da uresničujeta dobrine, ki so lastne zakonu: »Takšno tesno zedinjenje, obstoječe v medsebojni podaritvi dveh oseb, pa tudi blagor otrok – oboje zahteva popolno zvestobo zakoncev in terja njuno nerazvezno edinost« (GS 48). Nerazvezljivost (prim. GS 49) je v veri razumljena kot bistven element zakonskega odnosa, saj bi sicer odstopal od prvotnega Božjega načrta (prim. 1 Mz 2,23-24) in ne bi bil več vidno znamenje nepreklicne Kristusove ljubezni do njegove Cerkve. Zvestobo med zakoncema in velikodušno iskanje dobrega drugega zakonca

¹⁷⁴ Prim. Frančišek. Posinodalna apostolska spodbuda *Amoris laetitia* (19. marca 2016), 218: AAS 108 (2016), str. 398–399 [slovenski prevod: *Radost ljubezni*. CD 152].

¹⁷⁵ Prim. Frančišek. Apostolska spodbuda *Gaudete et exsultate*, 141.

(prim. GS 49) oba zakonca živita kot nekaj, kar nežno in dosledno izhaja iz vere in osebnega odnosa z Gospodom Jezusom. Kajti vera nas postavlja v osebni odnos z Jezusom Kristusom, hkrati pa nam kot model, ki naj mu sledimo, predstavlja njega, ki je dal svoje življenje za grešnike (npr. prim. Mr 10,45; Rim 5,6-8; 14,15; Ef 5,2; 1 Jn 4,9-10). Krščanski zakonci skušajo z vero v svoje zakonsko in družinsko življenje prenesti izrek, po katerem »je večja sreča dajati kot prejemati« (Apd 20,35). Po veri vemo, da je v Božji načrt (prim. 1 Mz 1,28) vpisana rodovitnost (prim. GS 50); med znamenji njenega blagoslova najdemo tudi potomstvo. Ljubezen troedinega Boga nas po veri uči, da prava ljubezen vedno vključuje največjo mero ljubeče vzajemnosti in največjo odprtost do drugega. Zaradi tega nam vera preprečuje, da bi zakon razumeli kot nekakšno preračunljivo sebičnost para. Dejavna vera obeh zakoncev vključuje razumevanje, da je Bog zakon kot njegov avtor »obdaril z različnimi dobrinami in nameni« (GS 48), ki si jih krščanska zakonca prizadevata živeti in razodevati. Posledično živa in skupna vera v zakonski zvezi zmanjšuje možnost, da bi se egocentrične ali individualistične težnje ukoreninile v posameznem zakoncu in tudi v paru, čeprav okolje in kultura, ki ju obdajata, težita k temu.

4.2 QUAESTIO DUBIA: ZAKRAMENTALNA KAKOVOST ZAKONA »KRŠČENIH NEVERNIH«

a) Postavitev vprašanja

143. [Opređelitev]. Zakon je stvarjenjska resničnost. S krstom je naravna vez povzdignjena v nadnaravno znamenje: »Zakonsko zvezo, s katero mož in žena ustanovita dosmrtno življenjsko skupnost in je po svoji naravi naravnana na blagor zakoncev in roditev in vzgojo otrok, med krščeniimi Kristus Gospod povzdigne v dostojanstvo zakramenta.«¹⁷⁶ V skladu s teološkim pojmovanjem in trenutno veljavno cerkvenopravno prakso je vsaka veljavna zakonska zveza med krščeniimi »sama po sebi« zakrament,¹⁷⁷ tudi v primeru odsotnosti vere pri mladoporočencih. V primeru krščeniimi obstaja neločljiva vez med veljavno zakonsko zvezo, ki ustreza stvarjenjskemu redu, in zakramentom. Z drugimi besedami: ljudje, ki so na temelju svojega krsta bili postavljeni v nadnaravni red, so prejeli resničnost, ki določa celotno njihovo življenje in seveda tudi zakon, ki implicitno nosi v sebi zakramentalni značaj, kajti mladoporočenca po krstu neločljivo pripadata zakramentalnemu redu (prim. št. 166č in 167č). Ali naj se ta nauk uporabi tudi v primeru zakonske zveze med »krščeniimi neverniimi«? Zdi se, da je v občutljivi materiji »vzajemnosti med vero in zakramenti«, ki smo jo do sedaj zagovarjali, ta nauk postavljen pod vprašaj. Da bi vprašanje ustrezno obrav-

¹⁷⁶ KKC 1601, ki navaja dobesedno ZCP, kan. 1055, § 1.

¹⁷⁷ »*Quare inter baptizatos nequit matrimonialis contractus validus consistere, quin sit eo ipso sacramentum*« (ZCP, kan. 1055, § 2).

navali, moramo glede te materije natančneje opredeliti njeno stanje in pojme.

144. [»Krščeni neverni«]. Pod »krščenimi nevernimi« razumemo tiste ljudi, v katerih ni nobenega znamenja navzočnosti dialoškega značaja vere, značilnega za osebni odziv vernika na zakramentalni nagovor troedinega Boga, kot smo pojasnili v drugem poglavju. Ta kategorija zajema dve vrsti ljudi. Takšne, ki so bili krščeni v otroštvu, kasneje pa iz kakršnih koli razlogov niso uspeli narediti osebnega deja vere, ki bi vključeval njihov razum in voljo. To je zelo pogost primer v tradicionalno krščanskih deželah, kjer zelo močno razkristjanjenje družbe spremlja veliko pomanjkanje verske vzgoje. Druga skupina so tisti krščeni, ki se zavestno in izrecno odrekajo veri in se nimajo za katoliške ali krščanske vernike. Ti včasih celo formalno zapustijo katoliško vero in izstopijo iz Cerkve, ne da bi bil razlog za to dejanje vstop v drugo cerkev, skupnost ali krščansko veroizpoved. V obeh primerih ni zaznati, da bi bila v njih navzoča »razpoložljivost za verovanje«.¹⁷⁸

145. [*Predhodno oblikovanje vprašanja*]. Tako se postavlja vprašanje: ali se je zgodil zakrament, če sta dva neporočena »krščena neverna« različnih spolov, ki sodita v eno od obeh zgoraj opisanih kategorij, sklenila zvezo v zakramentalnem obhajanju ali kakšno drugo veljavno obliko zveze? Argument je predmet razprav. Glede njega je nastala že obsežna literatura. Rešitev še ni jasna, saj hkrati vstopajo v igro

¹⁷⁸ Prim. MTK. *La dottrina cattolica sul sacramento del matrimonio* (1977), 2.3.

različni zelo pomembni elementi. V nadaljevanju bomo analizirali nekatere pomembne prehode v razvoju argumenta v zadnjih letih, v nauku zadnjih papežev, pa tudi uradnih cerkvenih ustanov, da bi postavljeno vprašanje obravnavali na odgovoren način.

b) Stanje razprave in pripadajoča stališča

146. [Mednarodna teološka komisija]. Leta 1977 je MTK izdala dokument z naslovom *Katoliški nauk o zakramentu zakona*. Med obravnavanimi temami najdemo: zakramentalnost zakona, zakon med »krščenimi nevernimi« ter neločljivost pogodbe in zakramenta. Nastala je vrsta zelo niansiranih tez, ki razkrivajo določeno napetost med prepričanjem o nujnosti vere za veljavno obhajanje zakramenta in zavračanjem, da bi bila vera določujoč pogoj za zakramentalnost zakona. Med izjavami komisije, ki jih ne povzemamo v celoti, glede naše teme izstopajo naslednje.

147. Med nerazvezljivostjo in zakramentalnostjo obstaja konstitutivno in vzajemno razmerje. Pojasnili so: »Zakramentalnost tvori zadnji temelj nerazvezljivosti zakona, čeprav ni edini« (št. 2.2).

148. Glede medsebojnega odnosa med vero in zakramentom zakona MTK trdi, da je v zakramentu zakona vir milosti Jezus Kristus, ne vera oseb, ki izražata medsebojno privolitev. In dodajajo: »To pa kljub temu ne pomeni, da bi v zakramentu zakona bila milost podeljena izven vere ali brez vsake vere«

(št. 2.3). Vera naj bi bila *causa dispositiva* [potrebna razpoložljivost] za rodovitnost, ne za veljavnost.

149. O »krščenih nevernih« so izrazili: »Dejstvo 'krščenih nevernih' postavlja danes nov teološki problem in resno pastoralno dilemo, zlasti če gre za očitno odsotnost in celo za zavračanje vere. Zahtevani namen – delati to, kar počneta Kristus in Cerkev – je minimalni nujni pogoj, da je delovanje na področju zakramentalne resničnosti resnično človekovo dejanje. Vsekakor ne smemo pomešati vprašanja namena z vprašanjem osebne vere mladoporočencev. Vendar ju ni mogoče tudi popolnoma ločiti. *Končno se pravi namen rodi iz žive vere in se hrani z njo.* V primeru, da ni najti niti sledi vere kot take (v smislu izraza 'verjeti', nagnjenost k verovanju) niti želje po milosti in odrešenju, se resnično pojavi problem, kako vedeti, ali dejansko obstaja ali ne splošni in resnično zakramentalni namen, o katerem smo pravkar govorili; in ali je torej zakon veljavno sklenjen ali ne. Osebna vera novoporočencev ne utemeljuje, kot smo videli, zakramentalnosti zakona, ampak odsotnost osebne vere ogrozi veljavnost zakramenta« (št. 2.3; poudarki so naši).

V svojem komentarju, objavljenem skupaj z dokumentom, takratni tajnik MTK msgr. Ph. Delhaye navaja: »Ključno vprašanje je namen, da storimo to, kar počne Cerkev z obhajanjem trajnega zakramenta, ki vključuje neločljivost, zvestobo, rodovitnost.«¹⁷⁹

¹⁷⁹ *Comentario II* (v španski izdaji: Comisión Teológica Internacional. *Documentos 1969–1996*, C. Pozo (ed.). Madrid, 1998, str. 195).

150. Dokument v nadaljevanju poudari neločljivost med privolitvijo (pogodbo) in zakramentom: »Za Cerkev namreč med dvema krščenima osebama ne obstaja naravni zakon, ločen od zakramenta, ampak le naravni zakon, ki je povzdignjen v dostojanstvo zakramenta« (št. 3,5).

151. [Sv. Janez Pavel II.]. V času pontifikata Janeza Pavla II. se je večkrat pojavila problematika zakona »krščenih nevernih« in nujnosti vere za zakrament zakona. Predlog številka 12.4, ki ga je leta 1980 sprejela V. generalna skupščina škofovske sinode, ki je obravnavala družino, pravi: »Potrebno je resno preučiti, če izjava, po kateri je veljavna zakonska zveza med krščenima vedno zakrament, drži tudi za tiste, ki so izgubili vero. Naj se pokaže tudi na pravne in pastoralne posledice.«¹⁸⁰

152. V posinodalni spodbudi *Familiaris consortio* Janez Pavel II. dosledno trdi, da zakonsko dejanje notranje opredeljuje nadnaravna resničnost, ki ji krščeni nepreklicno pripadajo, ne glede na to, ali se tega izrecno zavedajo ali ne.¹⁸¹ O naši temi jasno poudari: »Zelo tvegano bi razen tega bilo, če bi hoteli določati za pripustitev k cerkveni poroki

¹⁸⁰ »43 predlogov škofovske sinode o družini«: *Ecclesia* n. 2039 (18. in 25. julij 1981), 894. Predlog 12.4 je bil potrjen s 196 glasovi za, 7 proti in 3 vzdržanimi. (»Les 43 propositions du Synode des évêques su la famille«: *La Documentation Catholique* 1809 (7. junija 1981), str. 540). Glej celoten predlog 12, ki se neposredno ukvarja z našo temo.

¹⁸¹ Janez Pavel II. Apostolska spodbuda *Familiaris consortio* (22. novembra 1981), 13 in 68: AAS 74 (1982), str. 93–96 in 163–165 [slovenski prevod: *Apostolsko pismo o družini*. CD 16].

še druga merila, ki bi zadevala stopnjo vernosti zaročencev. Najprej bi nas to moglo zapeljati k neutemeljenim in diskriminatornim sodbam; dalje bi to moglo izzvati dvome o veljavnosti že sklenjenih porok, in sicer v veliko škodo krščanskih občeſtev in prebuditi nov, neutemeljen nemir vesti pri poročencih; nastopila bi nevarnost za spodbijanje ali sumničenje glede zakramentalnosti številnih zakonov pri bratih in sestrah, ki ne žive v polnem občeſtvu s Katoliško Cerkvijo, in to v protislovju s cerkvenim izročilom.«¹⁸²

153. Kljub vsemu pa ne smemo spregledati možnosti, da zaročenca prosita za cerkveno obhajanje zakona in hkrati kaŕžeta znake, »da odkrito in izrecno odklanjata to, kar ima namen storiti Cerkev pri sklenitvi zakona krščenih«. V tem primeru, pravi papeŕ, pa »duſni pastir ne sme dopustiti, da se poročiſta«.¹⁸³ Kot razlago lahko dodamo: ker v tem primeru ne bi bilo pravega zakramenta. Z drugimi besedami to pomeni, da Janez Pavel II. zahteva vsaj minimum, tudi če je to le odsotnost izrecnega in formalnega zavračanja tega, kar dela Cerkev. S tem na svoj načiſn zavrača tudi to, kar lahko imenujemo absolutni zakramentalni avtomatizem.¹⁸⁴

154. Poleg tega je papeŕ Janez Pavel II. v pomembnem govoru Rimski roti (30. januarja 2003) jasno opozoril na neobstoj dveh vrst zakonskih zvez, ene naravne in druge

¹⁸² *Prav tam*, str. 164–165.

¹⁸³ *Prav tam*, str. 165.

¹⁸⁴ Prim. Tridentinski koncil. 7. zasedanje. *Kanoni o zakramentih v ſploſnem*, kan. 6: DH 1606 [Vera Cerkve, 511]. Glej opombo 82.

nadnaravne: »Cerkev ne zavrača obhajanja zakonske zveze nikomur, ki je *bene dispositus* [pravilno razpoložen], čeprav nepopolno pripravljen z nadnaravnega vidika, *samo da ima resničen namen skleniti zakon po naravni resničnosti zakonskega odnosa*. Pravzaprav ni mogoče oblikovati poleg naravne zakonske zveze drugega modela krščanskega zakona s posebnimi nadnaravnimi sposobnostmi.«¹⁸⁵ To mnenje je Janez Pavel II. jasno zagovarjal že v govoru Rimski roti (1. februarja 2001).¹⁸⁶ Takrat je izjavil, da za veljavnost ni potrebna vera kot minimalna zahteva, saj to ne bi bilo v skladu z izročilom.¹⁸⁷ Potrdil je naravne namene zakonske zveze in da je zakon sestavljen iz naravne resničnosti, ne izključno iz nadnaravne. V tem okviru je dodal: »Zato bi zakrivanje naravne razsežnosti zakona, z njegovim reduciranjem na zgolj subjektivno izkušnjo, pomenilo tudi implicitno zanikanje njegove zakramentalnosti.«¹⁸⁸ Povedano drugače, osnova vsega je v naravni resničnosti, ki izhaja iz stvarjenja.

155. [*Priprava Zakonika cerkvenega prava*]. V pripravi *Zakonika cerkvenega prava* je bilo veliko razpravljanja glede vprašanja o neločljivosti med naravno resničnostjo zakona in zakramentalnim zakonom kot zveličavno resničnostjo. Na koncu se je zakonodajalec odločil ohraniti najbolj

¹⁸⁵ Janez Pavel II. Govor na sodišču Rimske rote (30. januarja 2003), 8. odstavek: AAS 95 (2003), str. 397. Prvi poševni tisk v izvirniku; zadnji je naš.

¹⁸⁶ Janez Pavel II. Govor na sodišču Rimske rote (1. februarja 2001): AAS 93 (2001), str. 358–364.

¹⁸⁷ *Prav tam*, str. 363.

¹⁸⁸ *Prav tam*, str. 364.

splošno sprejet nauk, ne da bi poskušal vprašanje doktrinarno razjasniti, saj to ni v njegovi pristojnosti. V nastajanje zakonodaje so bile vključene najbolj splošno sprejete teološke predpostavke.¹⁸⁹ O tej neločljivosti so razpravljali že na tridentinskem koncilu. Med nasprotniki je izstopal Melchor Cano. Neločljivost ni bila opredeljena, čeprav predstavlja najbolj stalno mnenje. Mnogi ga označujejo kot katoliški nauk.¹⁹⁰ *Zakonik cerkvenega prava* ga vključuje v že omenjeni kanon 1055, § 2.¹⁹¹

156. [*Sodna praksa Rimske rote*]. Sodna praksa Rimske rote, ki sledi katoliškemu nauku, jemlje nerazvezljivost kot bistveno lastnost naravne zakonske zveze. Toda v zelo sekulariziranem družbenem in kulturnem okolju, v katerem so razširjena in zakoreninjena prepričanja, ki se zelo razlikujejo od prepričanj Cerkve, se postavlja vprašanje, ali je v primerih odsotnosti vere nerazvezljivost zakona resnično dejansko tudi sprejeta. Tako že nekaj let sodna praksa izkazuje, da lahko pomanjkanje vere vpliva na namen pri obhajanju naravnega zakona.¹⁹² Vse to na neki način odseva občutljivost, ki je bila izražena že v 40. predlogu XI. generalnega zasedanja škofovske sinode, ki je potekalo oktobra 2005 pod papeževanjem Benedikta XVI. in je obravnavalo evharistijo. Na njem je bilo v odgovoru na vprašanje glede razvezanih in ponovno poročenih rečeno: »Sinoda spodbuja, naj se vloži

¹⁸⁹ Prim. *Communicationes* 9 (1977), str. 122.

¹⁹⁰ Prim. *Communicationes* 15 (1983), str. 222.

¹⁹¹ Glej opombo 177.

¹⁹² Prim. *Sentencia coram Stankiewicz* (19. aprila 1991): SRRD 83, 280–290.

ves možen napor, tako za zagotovitev pastoralnega značaja cerkvenih sodišč, njihove dostopnosti ter pravilnega in skrbnega delovanja glede primerov ugotavljanja ničnosti zakonskih zvez (prim. *Dignitas connubii*); kakor tudi za možnost dodatnega poglobljanja razumevanja bistvenih prvin za veljavnost zakona. Pri tem pa naj se upošteva probleme, ki izhajajo iz konteksta globoke antropološke preobrazbe našega časa, ki na same vernike še posebej vpliva zaradi pomanjkanja solidnega krščanskega oblikovanja.«¹⁹³

157. [Joseph Ratzinger – Benedikt XVI.]. Takratni prefekt Kongregacije za nauk vere, kardinal Ratzinger, je leta 1997 jasno izjavil: »Treba je razjasniti, ali je vsak zakon med krščenima resnično *ipso facto* zakramentalni zakon. Dejansko tudi *Zakonik* nakaže, da je samo 'veljavna' medsebojna zakonska privolitev med krščenima hkrati zakrament (prim. ZCP, kan. 1055, § 2). Vera sodi k bistvu zakramenta, zato je treba še razjasniti pravno vprašanje, katera razvidnost 'nevere' ima za posledico, da se zakrament ne zgodi.«¹⁹⁴

Gre za mnenje, h kateremu se je vrnil kot papež Benedikt XVI. v nagovoru duhovnikom leta 2005, ki nakazuje, da je problem zelo težaven ter da se pojavlja več dvomov glede

¹⁹³ »Elenco finale delle Proposizioni della XI Assemblea Generale Ordinaria del Sinodo dei Vescovi su *L'eucaristia: fonte e culmine della vita e della missione della Chiesa* (2.–23. oktobra 2005), 40«: *Il Regno-Documenti* 19 (2005): 553. Poudarek je naš.

¹⁹⁴ J. Ratzinger. Introduzione. v: Congregazione per la Dottrina della Fede. *Sulla pastorale dei divorziati risposati*. Documenti e Studi. Zv. 17. LEV: Città del Vaticano, 1998, str. 27–28.

vere, ki bi bila razlog za neveljavnost, zato je treba reševanje vprašanja še poglobiti.¹⁹⁵

158. Papež Benedikt XVI. se je hotel v svojem zadnjem nagovoru Rimski roti (26. januarja 2013) znova poglobiti v to po njegovem pomembno vprašanje.¹⁹⁶ Izluščimo nekaj njegovih poudarkov. Na začetku svojega razmišljanja se dotakne vprašanja vere in namena v skladu z MTK, katere dokument omenja: »Neločljiva zveza med moškim in žensko ne zahteva osebne vere novoporočencev, da bi bila zakramentalna. Kar se zahteva kot minimalni nujni pogoj, je namen delati to, kar dela Cerkev. Če je pomembno, da problema namena ne zamenujemo z vprašanjem osebne vere poročencev, pa je vendar tudi pomembno, da ju ni mogoče popolnoma ločiti.«¹⁹⁷

159. V nadaljevanju papež razloži, kako vera in odprtost Bogu močno določata pojmovanje življenja v vseh njegovih vidikih in še posebej v nečem tako občutljivem, kot je doživljenska zveza (nerazvezljivost, izključnost, zvestoba). »Zavrnitev Božjega predloga dejansko vodi v globoko neravnovesje v vseh človeških odnosih, vključno z zakonsko zvezo, in hitreje privede do napačnega razumevanja svobode in samouresničitve.« Iz tega izhaja, po besedah Benedikta XVI., »globoko neravnovesje v vseh človeških odnosih, tudi v zakonu«

¹⁹⁵ Prim. Benedikt XVI. *Discorso ai sacerdoti della diocesi di Aosta* (25. julija 2005): AAS 97 (2005), str. 856.

¹⁹⁶ Benedikt XVI. *Discorso al Tribunale della Rota Romana* (26. januarja 2013): AAS 105 (2013), str. 168–172.

¹⁹⁷ Benedikt XVI. *Prav tam*, § 1, str. 168.

in »olajša zmotno razumevanje svobode in samouresničitve, ki skupaj z bežanjem pred potrpežljivim prenašanjem trpljenja vodi človeka k zapiranju v svojo sebičnost in egocentričnost«. ¹⁹⁸

160. Takšno pomanjkanje vere ne onemogoča avtomatične sklenitve naravnega zakona. Vendar: »Vera v Boga, ki jo podpira Božja milost, je zelo pomemben element za življenje medsebojne predanosti in zakonske zvestobe. /.../ Vsekakor pa zapiranje pred Bogom ali zavračanje svete razsežnosti zakonske zveze in njene vrednosti v redu milosti otežuje konkretno uresničenje vzvišene podobe zakona, kot ga Cerkev razume po Božjem načrtu, in lahko prične ogroziti samo veljavnost zveze takrat, ko prehaja v načelno zavrnitev obveznosti zakonske zvestobe kot tudi drugih bistvenih elementov ali lastnosti zakonske zveze, kot kaže ustaljena sodna praksa tega sodišča.« ¹⁹⁹

161. V nadaljevanju se papež poglobi v način, kako vera odločilno vpliva na dobro zakoncev: »Dejansko je v namenu krščanskih zakoncev, da živijo pristno *communio coniugalis*, vključena veri lastna dinamika, ki vključuje vernika v gibanje Božje ljubezni, in to prek njegove *confessio*, njegovega iskrenega osebnega odgovora na zveličavno oznanilo.« ²⁰⁰ Nadaljuje z izjavo, da izpoved vere, če ne ostane zgolj na

¹⁹⁸ Benedikt XVI. *Prav tam*, § 2, str. 169–170.

¹⁹⁹ Benedikt XVI. *Prav tam*, § 2, str. 170.

²⁰⁰ Benedikt XVI. *Prav tam*, § 3, str. 171.

abstraktni ravni, v polnosti vključi osebo v izpovedano ljubezen, saj sta resnica in ljubezen neločljivi. In sklene: »Zato ne smemo zanemariti dejstva, da lahko pride do primerov, v katerih je dobro zakoncev ogroženo in izključeno iz same privolitve prav zaradi pomanjkanja vere.«²⁰¹ Zato pomanjkanje vere »lahko, čeprav ne nujno, prizadene tudi dobrine zakona, glede na to, da je sklicevanje na naravni red, ki ga želi Bog, neločljivo povezano z zakonsko zvezo (prim. 1 Mz 2,24)«. ²⁰²

162. [Francišek]. Potreba po nadaljnjem poglobljanju vprašanja, ki ga je zahteval Benedikt XVI., ostaja veljavna tudi v luči poudarkov pred zadnjimi sinodalnimi zasedanji o družini in izjav papeža Frančiška. Tako je *Instrumentum laboris* za tretje splošno zasedanje izredne škofovske sinode (2014) takole povzel naše vprašanje: »V številnih primerih, poudarjenih zlasti v Evropi in Severni Ameriki, /.../ se je pokazala potreba poglobiti vprašanje odnosa med vero in zakramentom zakona, kot je predlagal Benedikt XVI.«²⁰³ Tudi *Relatio Synodi*, ki je sklep tretjega izrednega splošnega zasedanja in hkrati *Lineamenta* za XIV. splošno zasedanje sinode, prav tako nakazujeta to vprašanje;²⁰⁴ enako kot

²⁰¹ Benedikt XVI. *Prav tam*, § 4, str. 172.

²⁰² Benedikt XVI. *Prav tam*, § 4, str. 172.

²⁰³ III Assemblea Generale Straordinaria del Sinodo dei Vescovi. *Le sfide pastorali sulla famiglia nel contesto dell'evangelizzazione. Instrumentum laboris* (2014), št. 96. *Il Regno-Supplemento* 13 (2014) XXI.

²⁰⁴ »Glede na predloge je bila sprejeta možnost, da bi dali odgovarjajoč pomen vlogi vere zaročencev v zvezi z veljavnostjo zakramenta zakona, ob upoštevanju, da so vsi veljavni zakoni med krščenimi osebami zakrament.« (*Relatio Synodi*, 48: AAS 106 (2014), str. 904)

Instrumentum laboris za XIV. zasedanje (2015).²⁰⁵ Posinodalna spodbuda *Amoris laetitia* v uvodu nakazuje: »Sočasno z večplastnostjo obravnavanih tém se je pokazala nujnost, da sproščeno poglobljamo nekatera doktrinarna, moralna, duhovna in pastoralna vprašanja.«²⁰⁶ In dodaja: »Vsekakor moramo več razmišljati o Božjem delovanju v poročnem obredu: to pride jasno do izraza v vzhodnih cerkvah, ko poudarjajo pomen blagoslova nad poročencema kot znamenje daru Svetega Duha.«²⁰⁷ Pričujoče razmišljanje o »vzajemnosti vere in zakona« je skromno umeščeno na to pot.

163. Tudi papež Frančišek je v različnih okoliščinah obravnaval našo temo. V svojem govoru Rimski roti 23. januarja 2015 je omenil morebitne osnovne napake v privolitvi,²⁰⁸ ki lahko vplivajo na njeno veljavnost; podčrtal je, da do njih lahko pride »bodisi neposredno zaradi pomanjkljivega pravega namena ali zaradi resne *pomanjkljivosti* v razumevanju samega zakona, tako da to odločujoče vpliva na voljo (prim. kan. 1099)«. ²⁰⁹ In dodal: »Pravzaprav je kriza zakona pogosto v svoji korenini *kriza spoznanja, ki ga*

²⁰⁵ Prim. XIV Assemblée Generale Ordinaria del Sinodo dei Vescovi. *La vocazione e la missione della famiglia nella Chiesa e nel mondo contemporaneo. Instrumentum laboris* (2015), str. 114–115. *Il Regno-Documenti* 24 (2015), str. 31.

²⁰⁶ Frančišek. Posinodalna apostolska spodbuda *Amoris laetitia*, 2.

²⁰⁷ Frančišek. *Prav tam*, 75.

²⁰⁸ Prim. Frančišek. *Discorso al Tribunale della Rota Romana* (23. januarja 2015): AAS 107 (2015), str. 182–185.

²⁰⁹ *Prav tam*, str. 182–183.

osvetljuje vera, to je kriza pripadnosti Bogu in njegovemu načrtu ljubezni, uresničenem v Jezusu Kristusu.«²¹⁰

164. V tej smeri apostolsko pismo v obliki motu proprija *Mitis iudex Dominus Iesus* (15. avgusta 2015)²¹¹ pravi: »Med okoliščinami, ki omogočajo, da se ugotavljanje ničnosti zakonske zveze lahko obravnava po najkrajšem možnem procesu po kanonih 1683–1687, se na primer omenjajo: takšno pomanjkanje vere, ki lahko povzroči simulacijo privolitve ali zmoto, ki določa voljo.«²¹² Tako je pomanjkanje vere lahko odločilno za veljavnost.

165. Naslednje leto (22. januarja 2016), ko je papež govoril Rimski roti,²¹³ je glede tega pojasnil: »Dobro je jasno poudariti, da kakovost vere ni bistven pogoj zakonske privolitve, ki jo je po stalnem nauku mogoče ogroziti le na naravni ravni (prim. ZCP, kan. 1055, § 1 in 2).«²¹⁴ S tem je sprejel nauk o obstoju *habitus fidei*, ki deluje po krstu tudi brez psihološko zaznavne vere. In sklene: »Pomanjkljivosti verske vzgoje in tudi zmota glede edinosti, nerazvezljivosti in zakramentalnega dostojanstva zakona naredijo zakonsko privolitev neveljavno le, če vplivajo na voljo (prim. ZCP, kan. 1099). Prav

²¹⁰ *Prav tam*, str. 182–183 (poudarek je naš).

²¹¹ Francišek. Motu proprio *Mitis iudex Dominus Iesus* (15. avgusta 2015): AAS 107 (2015), str. 958–970.

²¹² Št. 14, § 1, str. 969.

²¹³ Prim. Francišek. *Discorso al Tribunale della Rota Romana* (22. januarja 2016): AAS 108 (2016), str. 136–139.

²¹⁴ *Prav tam*, str. 138–139.

zato je treba ovire, ki zadevajo zakramentalnost zakona, zelo pozorno presoditi.«²¹⁵

166. [*Postavitve vprašanja*]. Iz tega kratkega pregleda nauka zadnjih papežev pa tudi uradnih cerkvenih ustanov o naši temi se zdi jasno, da osnovno vprašanje še ni povsem razrešeno, čeprav je precej jasno naslovljeno. V iskanju določenega ravnovesja v razlagi in poskusih sistematizacije smo prišli do naslednjih vidikov, ki vstopajo v igro medsebojnih odnosov in dinamične napetosti.

a) Kot v vsakem zakramentu se tudi v zakonu udejanja Kristusova milost. Ta milost ni posledica vere delivcev, ki sta po latinskem izročilu poročenca, temveč je dar Kristusa, ki je dejavno navzoč v zakonski zvezi, in Svetega Duha.

b) Zakramenta ne more biti brez vere. Nekakšen zakramentalni avtomatizem bi zanimal dialoško naravo zakramentalne ekonomije, ki temelji na tesni povezanosti vere in zakramentov (prim. 2. poglavje). Torej, da obstaja zakrament v primeru zakonske zveze med »krščenimi nevernimi«, mora obstajati neka dejavna vera, ne glede na to, kako težko jo je pozitivno določiti, bodisi v zakoncih bodisi da jo v celoti pripišemo materi Cerkvi.

c) Praktična težava preverjanja odsotnosti vere zakoncev je pastoralno naporen in zapleten problem (prim. št. 61).

²¹⁵ *Prav tam*, str. 139.

Vendar pa je naloga teologije, da dogmatično razjasni prav to bistveno točko za pravilno razumevanje zakramenta zakona.

č) Veljavno obhajan krst krščenca nepreklicno vcepi v zakramentalno ekonomijo s tem, da mu vtisne »neizbrisno znamenje« (prim. št. 65). Njegova osebna resničnost je označena s to pripadnostjo ne glede na njegova zavestna dejanja dojemanja in volje, značilnih za vero;²¹⁶ greh ali odsotnost vere, bodisi še neoblikovane ali zrele, ne moreta izbrisati ali izničiti, kar je nastalo po nepreklicnem Kristusovem daru.

d) Najbolj uveljavljen katoliški nauk ohranja neločljivost med privolitvijo in zakramentom (prim. št. 155). Dokončna razjasnitev tega vidika je še v teku. Ločitev med privolitvijo in zakramentom bi neposredno vplivala na vprašanje, s katerim se ukvarjamo. Glede na trenutno stanje katoliškega nauka se zdi primerno, da se držimo danes najpogostejšega mnenja, da ni mogoče ločiti privolitve od zakramenta.

e) Vera zakoncev je odločilna za rodovitnost zakramenta (prim. št. 68). Veljavnost in z njo tudi zakramentalnost sta odvisni od tega, ali je prišlo do prave zakonske vezi: naravne zakonske zveze.

f) Nujni minimum za to, da resnično pride do zakramenta, je v namenu skleniti resnični naravni zakon (prim. št. 154).

²¹⁶ Prim. Tomaž Akvinski. *S.Th.* II-II, q.4 a.4.

g) V primeru zakramenta zakona ni mogoče istovetiti vere z namenom, vendar ju tudi ni mogoče popolnoma ločiti (prim. št. 149 in 158). Čeprav je jasno, da je zakramentalna resničnost zakona odvisna od namena in da vera vpliva na namen, pa ni povsem jasno, kako in v kolikšni meri pomanjkanje vere vpliva na namen.

Predlagamo, da se poglobimo v to zadnjo točko v primeru opisanih »krščenih nevernih« (prim. št. 144) z vidika, ki zadeva vzajemnost med vero in zakramenti, ki smo jo zagovarjali.

167. [*Možne teoretične alternative za rešitev vprašanja*]. A za dopolnitev si najprej pogledajmo seznam možnih teoretičnih rešitev naše teme in njeno teološko rešitev z upoštevanjem teološke perspektive, ki smo jo predhodno utemeljili in upoštevali (2. poglavje).

a) Lahko bi zagovarjali absolutni zakramentalni avtomatizem. Na osnovi dejstva krsta bi lahko sklepali, da je sklenjena zakonska zveza, neodvisno od vere zakoncev, povzdignjena *eo ipso* v nadnaravno resničnost zakramenta. Ta rešitev trči ob dialoško naravo zakramentalne ekonomije, ki smo jo razumno izpostavili; s to rešitvijo bi se ji odpovedali.

b) Druga možnost bi bila zagovarjanje ločitve med privolitvijo in zakramentom. Čeprav je res, da istovetnost med privolitvijo in zakramentom ni bila slovesno opredeljena,

bi bilo treba za teološko gotovost njune ločitve navesti prepričljivo posebno argumentacijo. To možnost zavračamo in bomo sledili najbolj splošni sodobni katoliški teologiji glede zakonske zveze.

c) Tretja možnost poudarja vrednost navzočnosti vere Cerkve, kljub odsotnosti osebne vere poročencev. Vera Cerkve bi nadomestila pomanjkanje osebne vere poročencev. Tudi ta možnost vključuje nekaj težav. Po eni strani pokaže, da je bistvo zakramenta v privolitvi zakoncev. Cerkev lahko na tej podlagi postavlja določene formalne zahteve za njeno veljavnost, kot se to dogaja danes in je plod dolge zgodovine. Po drugi strani pa smo v raziskavi dialoške narave zakramentalne ekonomije (2. pogl.) pokazali, kako je vera Cerkve pred osebno vero in jo spremlja, nikoli pa je ne more popolnoma nadomestiti. Pripisovanje zakramentalne narave zakona izključno veri Cerkve bi pomenilo zanikanje medosebne narave zakramentalne ekonomije.

č) Četrta možnost zakramentalnost pripisuje učinkovitosti, ki je povezana s krstnim »neizbrisnim znamenjem«. »Neizbrisno znamenje« je v odnosu z nepreklicnim Kristusovim darom. To pomeni vključitev v zakramentalno resničnost ekonomije odrešenja. Usposablja za dialoško uresničevanje zakramentalnosti, ne da bi sam po sebi zahteval njeno dejavno uresničevanje. *Habitus*, povezan z znamenjem, je zmožnost delovanja; ni pa sproženje te razpoložljivosti niti njeno dejanje. Za udejanjenje potrebuje

neko moč, kot je na primer volja.²¹⁷ Tako je z vtisnjenim »neizbrisnim znamenjem« in pridobitvijo *habitus*a jasnosti potrjen zakramentalni dialog s strani Boga, manjka pa osebni dialoški odgovor s strani z milostjo obdarovane osebe, ki ostaja sposobna uresničiti odgovor.

d) Kot smo predvidevali, ostaja možnost premisleka glede namena, saj je za veljavnost vsakega zakramenta treba imeti namen, delati to, kar ima namen storiti v posameznem zakramentu Cerkev.

4.3 NAMEN IN VZPOSTAVITEV ZAKONSKE ZVEZE PRI ODSOTNOSTI VERE

a) Namen je potreben za udejanjenje zakramenta

168. [Nujnost namena]. Kot smo že povedali (prim. št. 67–69),²¹⁸ k tradicionalnemu nauku o zakramentih sodi prepričanje, da je za podelitev zakramenta potreben vsaj namen delati to, kar dela Cerkev: »K izvršitvi vsakega izmed zakramentov spada troje: reči, ki so tako rekoč snov; besede kot slovilo in oseba delivca, ki podeli zakrament z namenom delati to, kar dela Cerkev [*cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*]. Če manjka eno od tega trojega, se zakrament ne iz-

²¹⁷ Prim. Tomaž Akvinski. *S.Th.* I–II, q. 49–51.

²¹⁸ Glej tudi št. 86 in tam navedeno besedilo Cirila Jeruzalemskega, ki se nanaša na krst.

vrši.«²¹⁹ Po splošnem mnenju latinske teologije sta delivca zakramenta zakona poročenca sama.²²⁰ Pri zakramentalnem zakonu je potreben vsaj namen skleniti naravni zakon. Naravni zakon, kot ga razume Cerkev, vključuje kot bistvene lastnosti nerazvezljivost, zvestobo in naravnost na dobro zakoncev in potomstva. Če torej namen sklenitve zakonske zveze ne vključuje teh lastnosti, vsaj implicitno, obstaja resna pomanjkljivost namena, ki postavi pod vprašaj sam obstoj naravnega zakona, ki je nujna osnova za zakramentalni zakon.²²¹

169. [*Vzajemen odnos med vero in namenom*]. Nauk zadnjih treh papežev z različnimi poudarki potrjuje medsebojno povezanost med živo in eksplicitno vero ter namenom obhajati resnični naravni zakon, ki je nerazvezljiv in izključen, osredotočen na dobro zakoncev z iskreno darovanjsko ljubeznijo in odprt za potomce. Janez Pavel II. zahteva, naj se ne sprejme zakoncev, ki »odkrito in izrecno odklanjata to, kar ima namen storiti Cerkev pri sklenitvi zakona krščenih« (prim. št. 153); podpre pa nujnost obstoja »pravega namena skleniti zakon po naravni resničnosti zakonskega odnosa« (prim. št. 154). Benedikt XVI. opozarja na zelo opazen vpliv odsotnosti vere na pojmovanje življenja, odnosov, same zakonske zveze in dobrega zakoncev, kar lahko na koncu »prizadene tudi dobrine zakona« (prim. št. 161). Frančišek nakazuje, da kriza zakona korenini v »krizi spoznanja,

²¹⁹ Firenški ekumenski koncil. Bula o uniji z Armenci *Exultate Deo*: DH 1312 [Vera Cerkve, 503].

²²⁰ Prim. KKC 1623.

²²¹ Prim. ZCP, kan. 1101.

osvetljenega po veri« (prim. št. 163) in navaja pomanjkanje vere kot možen razlog za navidezno privolitev (prim. št. 164). Pravna praksa Rimske rote gre v smeri, ki jo je poudaril Benedikt XVI. (prim. št. 156). Natančneje, prej omenjene cerkvene instance in zadnja dva papeža menijo, da pomanjkanje žive in izrecne vere vzbuja utemeljen sum glede resničnega namena obhajati nerazvezljiv, dokončen in izključen zakon kot zastonjsko vzajemno podaritev, odprto za potomstvo, tudi če v temelju ne izključuje možnosti, da se to zgodi. V nobenem primeru ni sprejemljiv poenostavljen zakramentalni avtomatizem.

b) Prevladujoče dojemanje zakonske zveze v današnji kulturi

170. [*Prevladujoča kultura in dojemanje zakonske zveze*]. V deželah, v katerih prevladujoča kultura vključuje poligamijo kot vrednoto, kar je v nasprotju z Božjim načrtom (prim. 1 Mz 1,26; 2,18-24), je težje predpostavljati, da bi ob odsotnosti izrecne vere namen skleniti zakonsko zvezo sam po sebi vključeval izključnost, lastno naravni zakonski zvezi po krščanskem pojmovanju. Poleg tega je kulturni okvir poligamije, skupaj z drugimi vidiki, ki se lahko pojavijo neodvisno od poligamije, v nasprotju z »načelom enakosti« zakoncev, ki temelji na dejstvu ustvarjenosti po Božji podobi in podobnosti,²²² v povezavi z dobrim zakoncev [*bonum coniugum*], ki je ena izmed temeljnih dobrin narav-

²²² Prim. MTK. *Občestvo in oskrbnštvo*, 32–39.

nega zakona. Po drugi strani pa se je kot dejanska resničnost po številnih zahodnih državah razširilo praktično izvajanje poligamije, ko se obstoj zakonske ali partnerske vezi ne dojema kot ovira za hkratno življenje drugih resničnosti, ki po mnenju Cerkve pripadajo izključno zakonskemu redu.

171. Pred leti je v tradicionalno krščanskih deželah obstajalo soglasje o resničnosti zakonske zveze, ki je temeljilo na vplivu krščanske vere v družbi. V takem okolju so izhajali iz prepričanja, da je vsak naravni zakon, ne glede na živo in izrecno versko življenje, vključeval v svojem namenu lastnosti naravnega zakona, kot jih razume Cerkev. V današnjem času, ob zakoreninjenosti in širjenju drugačnih pojmovanj družine, ki se izrazito razlikujejo od katoliškega, je potrebna večja previdnost, kar poraja nove doktrinarne in pastoralne probleme.

172. Dejstvo, da je zakon stvarjenjska resničnost, pomeni, da je antropologija sestavni del njegovega bistva v dveh vidikih, ki sta tesno povezana med seboj. Po eni strani v resničnost zakona v polnosti vstopa koncept človeške osebe, ki kot odnosno bitje uresničuje svoje bivanje v podarjanju samega sebe. Po drugi strani pa se bistva zakona dotika tudi razumevanje spolne različnosti, moškega in ženske kot elementa Božjega načrta, ki je usmerjen v spočetje in v zakonsko zvezo kot odsev Božje zaveze: Boga z izraelskim ljudstvom in Kristusa s Cerkvijo. Oba elementa prideta do izraza v naravnem zakonu, ki je nerazvezljiv, izključujoč, osredotočen na vzajemno dobro zakoncev v medosebni ljubezni in na

potomstvo. Tako se Cerkev, včasih sama in napadena, kaže kot kulturna trdnjava, ki ohranja naravno resničnost zakona. Vendar, izključujoč katastrofalna objokovanja, iskren pogled v naš kulturni okvir ne more spregledati, kako se v postmoderni kulturi vedno bolj utrjujejo kot aksiomi, o katerih se ne razpravlja, vidiki, ki v svojih antropoloških koreninah postavljajo pod vprašaj naravne osnove zakona. Zato lahko na primer rečemo, ne da bi želeli biti izčrpn, da prevladujoča usmerjenost vključuje kot razvidna naslednja močno razširjena, zakoreninjena in včasih z zakonodajo potrjena prepričanja, ki so očitno v nasprotju s katoliško vero.

a) Iskanje osebne samouresničitve, usmerjene v zadovoljitev samega sebe kot največjega življenjskega cilja, ki opravičuje najbolj bistvene etične odločitve tudi na zakonskem in družinskem področju. To pojmovanje nasprotuje smislu ljubečega darovanja in podaritve kot najvišje stopnje osebne resničnosti, kot ga predlaga krščanska vera, da bi tako na veličasten način dosegla svoj smisel in izpolnitev.

b) »Mačistična« miselnost, ki podcenjuje ženske, poškoduje zakonsko enakost, ki je povezana z dobrobitjo zakoncev, razume zakon kot zavezništvo med dvema, ki nista enaka po Božjem načrtu, naravi in pravicah, ki jih določa pravo, je nasprotna svetopisemskemu pojmovanju in krščanski veri.²²³ Jezusovo stališče proti ločitvi (prim. Mt 19,3-8), ki je

²²³ Prim. Benedikt XVI. *Discorso al Tribunale della Rota Romana* (26. januarja 2013): AAS 105 (2013), str. 171.

bilo nasprotno takratni kulturi, je predstavljalo obrambo najšibkejšega dela tedanje kulture: žensk.

c) »Ideologija spola«, ki zanika kakršno koli biološko določenost spolnega značaja pri vzpostavljanju spolne identitete, spodkopava dopolnjevanje med spoloma, zapisano v Stvarnikovem načrtu.

č) Ločitvena miselnost, ki spodkopava razumevanje nerazvezljivosti zakona, vodi namreč k pojmovanju zakonskih zvez, splošno poimenovanih »pari«, kot resničnosti, ki jih je mogoče kadarkoli spremeniti; kar je v neposrednem nasprotju s Jezusovim naukom o tem: Mr 10,9 in Mt 19,6 (prim. 1 Mz 2,24).

d) Pojmovanje telesa kot absolutne osebne lastnine, s katero lahko svobodno razpolagamo za doseganje največjega užitka, zlasti na področju spolnih odnosov, ločeno od institucionalne in trajne zakonske zveze. Medtem ko Pavel potrjuje pripadnost telesa Gospodu, izključuje nemoralnost [πορρεία], tako da telo postane kanal povečevanja Boga (prim. 1 Kor 6,13-20).

e) Ločitev med zakonskim dejanjem in spočetjem je v nasprotju s celotnim izročilom Katoliške Cerkve, od Svetega pisma (prim. 1 Mz 1,28) do danes.²²⁴

²²⁴ Prim. GS 50; Pavel VI. Okrožnica *Humanae Vitae* (25. julija 1968), posebej 12: AAS 60 (1968), str. 488–489 [slovenski prevod: *Posredovanje človeškega življenja*. CD 144].

f) Etično in včasih pravno izenačenje vseh oblik zvez. Tako se razširjajo ne le zaporedne zveze, dejanske zveze brez formalne zakonske privolitve, ampak tudi zveze istospolnih oseb. Zaporedne zveze dejansko zanikajo nerazvezljivost; začasna ali poskusna skupna bivanja pa jo ignorirajo. Istospolne zveze ne priznavajo antropološkega pomena razlike med spoloma (prim. 1 Mz 1,27; 2,22-24), ki je lastna razumevanju naravne zakonske zveze v skladu s katoliško vero.

c) Odsotnost vere lahko ogrozi namen skleniti naravni zakon

173. [*Odsotnost vere lahko ogrozi namen obhajati zakonsko zvezo, ki vključuje nekaj dobrin zakona*]. Z vidika dogmatične teologije utemeljeno dvomimo, da bi v primeru porok med »krščenimi nevernimi«, kot smo jih opisali zgoraj, prišlo do zakramenta vere, in sicer zaradi resne hibe v namenu pri sklenitvi naravnega zakona. To je zelo verjetna posledica, skoraj neločljivo povezana s pomanjkanjem vere, kot sta jo podobno na različne načine izrazila zadnja dva papeža. Pomanjkanje vere v primeru »krščenih nevernih« po zgoraj omenjeni tipologiji lahko razumemo kot nekaj, kar nedvoumno in določujoče vpliva na pojmovanje življenja. Zato lahko dvome, ki smo jih po papežih splošno navajali, za te primere v celoti prevzamemo. Ne moremo si želeli ali se pretvarjati ali ljubiti nekaj, česar ne poznamo ali izrecno zavračamo.

174. [*Vpliv odsotnosti vere na naravne dobrine zakona*]. V krščanskem zakonu obstaja vez, veliko večja kot v katerem koli drugem zakramentu, med ustvarjeno in nadnaravno resničnostjo, med redom stvarjenja in redom odrešjenja. »Zakonsko zvezo /.../ je ustvaril Bog stvarnik«²²⁵ in jo nato povzdignil v dostojanstvo zakramenta. Glede na to zelo tesno vez se razume, da sprememba naravne resničnosti zakona, odmik od stvarjenjskega načrta, neposredno vpliva na nadnaravno resničnost, zakrament. Podobna povezava se pojavlja tudi v obratni smeri, vsaj v skrajnem primeru porok med »krščenimi nevernimi«, in sicer zaradi izrecnega zanižanja nadnaravne resničnosti, izrecnega zavračanja vere – včasih tudi s formalnim dejanjem, ali popolne odsotnosti vere v primeru krščenih, ki niso nikoli osebno sprejeli vere. Vse to postavlja te ljudi v popolno odvisnost od trenutnih javnih mnenj glede materije zakona in družine, ki jim preprečujejo dostop do stvarjenjskega izvira zakona.

175. Dejansko, če upoštevamo celotno prevladujočo kulturno danost, ki smo jo zarisali zgoraj, in smer razmišljanja Benedikta XVI. v njegovem zadnjem nagovoru Rimski roti (26. januarja 2013), lahko trdimo, da v odsotnosti jasne in izrecne vere utрпи namen glede bistvenih dobrin zakona resno škodo. Benedikt XVI. je to jasno prikazal glede dobrega zakoncev. Njegovo izhodišče je bilo naslednje: »V okviru leta vere bi se rad na poseben način posvetil nekaterim vidikom odnosa med vero in zakonom, pri čemer bi izpostavil,

²²⁵ MTK. *La dottrina cattolica sul sacramento del matrimonio*, 3. pogl.

kako trenutna kriza vere, ki prizadeva različne dele sveta, prinaša s seboj krizo zakonske skupnosti.«²²⁶ Z drugimi besedami, nadnaravni element neposredno vpliva na naravno resničnost. In nekoliko naprej nadaljuje: »Nihče ne more spregledati, kako na izbiro osebe pri vzpostavljanju vezi, ki naj bi trajala vse življenje, vpliva njena temeljna perspektiva, ki je odvisna od tega, ali je zasidrana zgolj na človeškem načrtu ali pa se odpira Gospodu z lučjo vere. Samo z odprtostjo Božji resnici je pravzaprav mogoče razumeti in tudi v konkretnosti zakonskega in družinskega življenja uresničiti resnico o človeku kot Božjem otroku, prerojenem pri krstu.«²²⁷

176. Resnica o človeku, ki je navzoča v razumevanju naravnega zakona, spada k Božjemu načrtu. Benedikt XVI. povezuje daritveno sposobnost resnične velikodušne ljubezni v dobro zakoncev z odprtostjo resnični ljubezni, ki je Bog; izhaja pa iz notranje edinosti med resnico in ljubeznijo. Potrebna je odprtost za zadnjo resnico o ljubezni, za Božjo ljubezen, da bi bila podarjena posebna ljubezen res v dobro zakoncev. V družbi, ki razglša osebno samouresničitev za najvišjo dobrino, se zdi, da je ob opazni in izrecni odsotnosti vere zelo težko dojeti zakonsko zvezo tako, da bi izhajali iz darovanjske ljubezni. Po besedah Benedikta XVI.: »Kdor ostane v meni in jaz v njem, ta rodi obilo sadu, kajti brez mene ne morete ničesar storiti' (Jn 15,5): tako je Jezus učil

²²⁶ Benedikt XVI. *Discorso al Tribunale della Rota Romana* (26. januarja 2013), § 1: AAS 105 (2013), str. 168.

²²⁷ Benedikt XVI. *Prav tam*, § 2, str. 169.

svoje učence in jih spominjal na temeljno nezmožnost človeka, da bi sam uresničil, kar je potrebno za dosego resničnega dobrega.«²²⁸ Razumevanje življenja in udejstvovanje ljubezni kot altruističnega samopreseganja, ki išče predvsem dobro drugega, izpopolni le Božja milost.

177. Ljubezen, ki se daruje, in altruistično samopreseganje nista omejena le na vzajemno dobro zakoncev, temveč v celoti vplivata na dobro potomstva, ki je čudoviti sad rodovitnosti zakonske ljubezni. Če je dobro ljubezni med zakoncema prizadeto v korenini, to neposredno in izrecno vpliva tudi na dobro potomcev.

178. Samo pomanjkanje vere v našem kulturnem kontekstu vključuje resne dvome o neločljivosti. Za globoko zakoninjen skupni občutek glede razumevanja zakonske vezi je zaželeno, da bi bil trajen, vendar pojmovanje zakonske zveze ni jasno povezano z dobrinami zakona; tako kot žalostno množično širjenje ločitev pomeni, da se brez posebnega vira verskega spoznanja kot sredstva za pritrditev Božjemu načrtu stvarjenja vrstijo razlogi za dvom, da obstaja resničen namen nerazvezljivosti vezi pri sklepanju zakonske zveze.

179. Če povzamemo: razvili smo naslednje točke. Vera v osnovi določa antropologijo, ki jo živimo. Bistvena resničnost zakonske zveze je antropološke, stvarjenjske narave. Popolna odsotnost vere določa tudi antropologijo in s tem

²²⁸ *Prav tam.*

naravno resničnost zakona, ki jo obvladuje prevladujoče kulturno prepričanje. Takšno pomanjkanje vere nam v tem kontekstu daje pravico, da upravičeno dvomimo o obstoju resničnega naravnega zakona, ki je nujna osnova, na kateri temelji zakramentalni zakon. Z drugimi besedami: pri opisanih »krščenih nevernih« zaradi pomanjkanja vere ni mogoče domnevati, da je namen obhajanja naravne poroke zagotovljen, čeprav ga tudi ni mogoče v temelju povsem izključiti.

180. [Iz *zakramentalnosti*]. To stališče je popolnoma v skladu s konceptom zakramentalnosti, kot smo ga razvili (prim. zlasti št. 16). Spomnimo se, da je ta sestavljen iz *neločljive povezanosti* med vidno, zunanjo resničnostjo, označevalcem, in drugo nadnaravno, nevidno, označeno resničnostjo. Pojmovanje katoliškega zakona temelji na tem razumevanju zakramentalnosti. Zato je za obstoj zakramentalnega zakona potrebna kot zunanja vidna resničnost takšna vrsta ljubezni, ki lahko zaradi svojih posebnih kakovosti (dobrine zakona: GS 48–50) skupaj s pomočjo, prejeta po milosti, predstavlja Božjo ljubezen. Z drugimi besedami: zakonska zveza, ki ne bi vključevala nerazvezljivosti, zvestobe, darovanjske naravnosti na drugega zakonca in odprtosti za potomce, ne bi bila znamenje, ki bi lahko predstavljalo Kristusovo ljubezen do Cerkve. Cerkve je prepričana, da se v takšnem tipu vezi ne izrazi resnica zakonske ljubezni.

181. [Sklep]. Naš predlog zavrača dve skrajnosti. Po eni strani absolutni zakramentalni avtomatizem (prim. zlasti št. 41d in 78d), po katerem bi vsaka poroka med krščenioma bila zakrament, bodisi zaradi navzočnosti minimalne dejavne vere, povezane z »neizbrisnim znamenjem«, bodisi zaradi posega Kristusa in Cerkve, ki se predpostavlja pri krstu. Po drugi strani zavračamo tudi elitistični zakramentalni skepticizem, po katerem bi kakršna koli stopnja odsotnosti vere prizadela namen in povzročila, da bi bil zakrament neveljaven. Potrjujemo pa prepričanje, da v primeru tako eksplicitne in jasne odsotnosti vere, kot je pri zgoraj opisanih »krščenih nevernih«, nastanejo resni dvomi o navzočnosti namena, ki bi vključeval dobrine naravnega zakona, kot jih razume Cerkev; to pa daje osnovo za resne zadržke glede obstoja zakramentalnega zakona. Zato je v skladu z zakramentalno prakso Cerkve, da odreče zakrament zakona tistim, ki zaprosijo zanj pod takšnimi pogoji; kar je podpiral že Janez Pavel II. (prim. št. 153 in 169).

182. [Pastoralna skrb]. Zgoraj opisani kulturni okvir (prim. št. 156, 170–172) kot tudi obstoj porok med »krščenimi nevernimi« sta spodbuda, da zakonska pastorala razvije vso svojo moč in zmožnosti v skladu s predlogi Janeza Pavla II. in Frančiška.²²⁹ Sijaj globoke človečnosti, ki ga živijo v krščanskih družinah, katerih srce je vera, ki jo živijo vsi

²²⁹ Prim. Janez Pavel II. Apostolsko pismo *Familiaris Consortio*, posebej »četrti del: Družinska pastoral: časi, strukture, odgovorne osebe, posebne razmere«; Frančišek. Apostolsko pismo *Amoris Laetitia*, posebno »6. poglavje: Nekaj pastoralnih perspektiv«.

njeni člani, bo svetilnik in zvezda, ki bo sposobna pritegniti in prepričati. Eden izmed ciljev zakonske pastorage bi lahko bile prav poroke »krščenih nevernih«, saj bi prebuditev vere pomenila tudi, da bi lahko pričela delovati tudi moč zakramentalne milosti. Vsekakor pa je najboljši odgovor na »željo po družini«, ki se kljub težavam pojavlja povsod, »radost ljubezni, ki jo živijo družine«.²³⁰

²³⁰ Frančišek. Apostolsko pismo *Amoris Laetitia*, 1.

5. SKLEP: VZAJEMNOST MED VERO IN ZAKRAMENTI V ZAKRAMENTALNI EKONOMIJI

183. [*Zakramentalna vidnost milosti*]. Zakramentalna ekonomija kot utelešena ekonomija sama po sebi zahteva vidnost milosti. Cerkev, dedinja in nadaljevalka Kristusovega dela, predstavlja to vidno znamenje v zgodovini. Njen namen ni zgolj priskrbeti sredstva odrešenja za lastne vernike, ampak tudi narediti Božjo odrešenjsko milost vidno v svetu. Če bi Cerkev izginila, bi izginila zgodovinska oprijemljivost odrešenja v Jezusu Kristusu. V tem smislu Cerkev služi vsem: je sredstvo in orodje, ki oznanja navzočnost vesoljnega načrta odrešenja v Jezusu Kristusu v zgodovini. Vsak kristjan je udeležen v tem cerkvenem poslanstvu, ki ga vsak zakrament krepi na svoj način. V vsakem zakramentu prejmemo Božji dar: upodabljanje po Kristusu in cerkveno poslanstvo za življenje sveta.

184. Ker se zakramentalno področje nanaša na zunanjo in preverljivo vidnost, ni mogoče v primerih, ko je dostop do zakramentov onemogočen, na primer pri ločenih in ponovno

poročenih ali drugih, sklepati o celotni resnici kakovosti vere teh oseb. Člani drugih krščanskih skupnosti niso v polnem občestvu s Katoliško Cerkvijo zaradi resnih razlik v nauku in življenju. Zato zakramentalno obhajanje ne more izražati vidnega občestva, ki dejansko ne obstaja.²³¹ Kljub temu pa načelno ni mogoče izključiti, da je lahko odnos kakšnega ne-katoličana s Kristusom v molitvi in dejavni ljubezni mnogo intenzivnejši od odnosa katerega od katoličanov, čeprav ima le slednji objektivno popoln dostop do sredstev odrešenja. Končna sodba o kakovosti vsakega človeka pripada samo Bogu, kot pričuje liturgija: »Katerih vero edino ti poznaš.«²³²

185. [*Rast, katehumenat*]. Vera kot krepost je dinamična resničnost. Lahko raste, se krepi, dozoreva; lahko pa se z njo dogaja tudi obratno. Katehumenat pomaga, da se lahko zakramenti obhajajo z vero, ki se bolj zaveda prejetega daru in k čemu zakrament zavezuje. Pastoralna ljubezen bo morala določiti, kako naj katehumenat poteka, glede na zadevni zakrament in ljudi, ki zanj prosijo, ob upoštevanju kakovosti in intenzivnosti verske izkušnje, iz katere prosilci prihajajo. Ključnega pomena je tudi oblikovanje katehistov in njihovo življenjsko pričevanje. Po drugi strani pa nas že samo obhajanje zakramenta z obveznostmi, ki jih prinaša, vabi k nadaljevanju katehumenata z mistagoško katehezo, kar je še posebej očitno po zakramentih uvajanja in zakona.

²³¹ Za izredne primere prim. ZCP, kan. 844, § 5 in ZVC, kan. 671, § 5; Papeški svet za edinstvo kristjanov. *Direttorio per l'applicazione dei principi e delle norme sull'ecumenismo* (25. marca 1993), 122–131.

²³² *Rimski misal*, Evharistična molitev pri mašah za različne potrebe.

Tako rast v veri kot nekakšen stalen katehumenat uspešno potekata v nekaterih tako imenovanih novih cerkvenih gibanjih. V njih prihaja do socializacije, ki sloni na veri in cerkveni pripadnosti. Nadalje je v njih močno poudarjena zakramentalna razsežnost vere: prek zanosnega poudarjanja hvaležnega sprejemanja daru, češčenja Gospoda, pogostega prejetanja zakramentov, s poudarjanjem predvsem nepreklicnosti Božjega daru, ki povezuje svojo milost z zakramenti, ne da bi jo pogojeval s popolnostjo delivcev ali zaslugami prejemnikov. Vertikalno obzorje zakramentalnosti jih krepi, da ne zaupajo sami vase, ko horizontalno pričujejo v svetu, kako Božja milost deluje v slabotnosti (prim. 2 Kor 12,9).

186. [*Vključitev v zakramentalno ekonomijo po veri in zakramentih*]. Vključitev kristjana v zakramentalno ekonomijo se zgodi po veri in zakramentih. Zakramenti podarjajo tistim, ki si želijo in so primerno razpoložljivi, nekaj tako dragocenega, kot sta poroštvo večnega življenja in ljubeča Kristusova bližina.

187. V uresničevanju zakramentalne ekonomije, ki je zaznamovana z učlovečenjem in njegovo logiko, izstopa velikonočna skrivnost kot vrhunec, v katerem se ljubezen uresniči do konca (prim. Jn 13,1; 15,13). Kristjan je s krstom, zakramentom vere, vključen v to skrivnost in tako na zakramentalen način deleži pri Jezusovi smrti in vstajenju (prim. Rim 6,3-4) ter istočasno postane živi kamen Cerkve. Tako se krščansko življenje prične z vključitvijo v bistveno jedro zakramentalne ekonomije.

188. Kristusova skrivnost je v svojo ponudbo vključila dar njegovega Duha kot veliki dar Vstalega. Na binkošti, na vrhuncu lastne ustanovitve se je Cerkev, ko je prejela Svetega Duha, v polni meri zavedala, da je bila oblečena v milost in poslana v poslanstvo k vsem. Kristjan je z zakramenti uvajanja vključen v binkoštni dogodek. To krepi njegovo vero in odgovornost tako navznoter, v cerkveni skupnosti kot navzven kot »misijonskemu učencu«.

189. Pri zadnji večerji je Jezus s kretnjami in besedami vnaprej izrazil pomen vsega svojega življenja in lastne skrivnosti: darovano telo in prelito kri za »mnoge«. V evharistiji kristjan ponovno prejme Gospodov dar, ki ga kot takega izrecno sprejme z »amen«, da bi bil še naprej aktiven ud Kristusovega telesa, navzočega v svetu.

190. Zakramentalna ekonomija je dosledno določena z zavezo Boga s svojim ljudstvom, ki je pogosto ponazorjena s podobo zakonske zveze in pripadajočimi metaforami. Ker je bila po Kristusu zaveza Boga z ljudmi dokončno in nepreklicno obnovljena, je z njo določena vsa Kristusova skrivnost. In krščanski zakonci, ki so se poročili »v Kristusu«, postanejo znamenje, ki pričuje o ljubezni, kot jo predstavlja Kristusov odnos do Cerkve.

191. Jezus je s svojim življenjem, smrtjo in vstajenjem prinesel Božje odrešenje, ki vključuje odpuščanje grehov, spravo z Bogom in med brati, tako da je podrl zid ločitve (prim. Ef 2,4-6.11-14). Ko kristjan nasprotuje smislu evangelija in

hoji za Kristusom, se z obhajanjem zakramenta pokore in sprave z vero, ki vključuje kesanje, spravi z Bogom in Cerkvijo. Tako se po eni strani Cerkev prenavlja; tisti, ki mu je bilo odpuščeno, pa postane glasnik Božjega odpuščanja v Jezusu Kristusu.

192. Jezus se je približal mnogim bolnikom, jih potolažil, ozdravil in jim odpustil grehe. Kdor prejme bolniško maziljenje v trenutku, ko se zdi, da zmaguje moč bolezni in smrti, se zakramentalno združi s Kristusom, da bi z vero oznanjal njegovo zmago in upanje na večno življenje.

193. Jezus je okrog sebe zbral skupino učencev in sledilcev, ki jih je poučeval o skrivnostih Božjega kraljestva in jim razodel skrivnost svoje osebe. Tisti, ki so se z vero odzvali na Gospodov klic, so prejeli zakrament svetega reda in bili oblikovani po Kristusu, Glavi in Pastirju, da bi nadaljevali z oznanjevanjem evangelija, vodili skupnost po zgledu Dobrega pastirja in darovali živo in sveto daritev.

194. [*Zakramentalna narava vere*]. Božja ekonomija odrešenja se začne s stvarjenjem, uresničuje se v zgodovini in se giblje proti večni dovršitvi. Kljub temu pa vsak pogled na zgodovino ne zazna v njej navzočnosti Božjega delovanja. Lahko bi na primer tudi ne dojeli, da je bil izhod iz Egipta osvoboditev, ki jo je uresničil Bog. Podobno lahko tudi o Jezusu Kristusu vemo, da je delal čudeže ali da je bil križan, a le pogled vere v čudežih prepozna znamenja njegovega mesijanstva (prim. Lk 7,18-23) in božanstva (prim. Mt 14,33;

Lk 5,8; Jn 5), ne pa Belzebulove moči (prim. Mr 3,22); ali lahko bi tudi ne dojeli, da se je na križu zgodilo odpuščanje grehov (prim. Mt 27,39-44), sprava z Bogom (prim. 2 Kor 5,18-20) in ne samo sodna usmrtitev.

195. Po Avguštinu in Origenu je mogoče prepoznati nekaj, čemur lahko rečemo preprosto historicističen pogled na dogodke zgodovine odrešenja.²³³ Zanj je značilno, da se omeji zgolj na poznavanja dogodkov, pripisuje verodostojnost pričam, ki jih pripovedujejo, ne zajame pa zgodovinsko-odrešenjskega pomena dogodkov. Medtem ko pogled vere po daru Svetega Duha ne le pozna zgodovinske dogodke v njihovi zgodovinski konkretnosti, ampak v njih prepozna tudi njihovo odrešenjsko naravo. To pomeni, da ta pogled prodre v pristno zakramentalno resničnost dogajanja: ko zajame vidnost zgodovinskega, zazna tudi globino navzoče milosti, ki deluje v dogodkih. K tej obliki vere, ki je pravzaprav krščanska vera, ne sodi le intuicija o navzočnosti Božjega delovanja v vidni zgodovini, ampak tudi sposobnost zaznavanja povezave teh dogodkov z upanjem na prihodnje življenje. Zato ta vrsta vere ne le veruje v večno življenje, v Sveto Trojico in v Kristusa našega Gospoda, ampak je značilna tudi za ljudi, ki so v prikazovanjih prepoznali vstalega Gospoda. Brez te vere zgodovina ne more izražati Božje ekonomije odrešenja; ostaja skupek dejstev, katerih pomen

²³³ Prim. Avguštin. *De vera rel.* 50,99: CCSL 32, 251; *De trin.* I,6,11; II,17,29; IV,3,6: CCSL 50, 40; 119–120; 166–169; *Enarr. in Ps.* 65,5: CCSL 39, 842–844; *Ep.* 120,3,15; 147: PL 33, 459; 596–622; Origen. *Com Rm.* 2,14: PG 14, 913ss.; *Hom. in Lc.* 1,4: SCh 87, str. 104–106.

je težko razbrati; v vsakem primeru pa jim je pripisan od zunaj. Z darom vere pa se odkrije smisel poteka zgodovinskih dogodkov v pomenu, ki jim ga daje Bog sam: Božja ekonomija je predhodna zgodovini in jo vodi v večno življenje. Z eno besedo, ker je trinitarična Božja ekonomija odrešenja po naravi zakramentalna, je krščanska vera pristno zakramentalna.

ZBIRKA CERKVENI DOKUMENTI

1. Janez Pavel II., *Papeški govori v Mehiki*; Latinskoameriški škofje, *Poslanica škofov iz Pueble* (1979)
2. Janez Pavel II., *Okrožnica Človekov Odrešenik* (1979)
3. Janez Pavel II., *Na Poljskem* (1979)
4. Jugoslovanska škofovska konferenca, Kongregacija za verski nauk, *Veselje in veličina življenja* (1980)
5. Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o katehezi* (1980)
6. Janez Pavel II., *Na Irskem in v ZDA* (1980)
7. Janez Pavel II., *Afriški govori* (1980)
8. Janez Pavel II., *Govor v UNESCO* (1980)
9. Janez Pavel II., *Sveti Benedikt* (1981)
10. Janez Pavel II., *Okrožnica o božjem usmiljenju* (1981)
11. Janez Pavel II., *V ZR Nemčiji* (1981)
12. Janez Pavel II., *Na Daljnem vzhodu* (1981)
13. Janez Pavel II., *Okrožnica o človeškem delu* (1981)
14. Janez Pavel II., *Mednarodno leto prizadetih* (1982)
15. Kongregacija za škofove, Kongregacija za redovnike in svetne ustanove, *Redovniki v Cerkvi* (1982)
16. Janez Pavel II., *Apostolsko pismo o družini* (1982)
17. Janez Pavel II., *Sveto leto odrešenja* (1983)
18. Mednarodni kongres delegatov škofovskih konferenc za duhovne poklice, *Duhovni poklici* (1983)
19. Nemška in Francoska škofovska konferenca, *Nemški in francoski škofje o miru* (1984)
20. Janez Pavel II., *V Austriji* (1984)
21. Janez Pavel II., *Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju* (1984)
22. Kongregacija za katoliško vzgojo, *Smernice za vzgojo človeške ljubezni* (1984)

23. Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o redovništvu* (1984)
24. Kongregacija za verski nauk, *Navodilo o teologiji osvoboditve* (1984)
25. Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o pokori in spravi* (1985)
26. Janez Pavel II., *Apostolsko pismo vsem mladim sveta* (1985)
27. Janez Pavel II., *Okrožnica Apostola Slovanov* (1985)
28. Mednarodna teološka komisija id., *Dostojanstvo človeka, Bioetika* (1985)
29. Godfried Danneels id., *VI. simpozij evropskih škofov* (1986)
30. Škofovska sinoda, *20 let koncila* (1986)
31. Kongregacija za verski nauk, *Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi* (1986)
32. Janez Pavel II., *Okrožnica o Svetem Duhu* (1986)
33. Mednarodna teološka komisija, Papeška biblična komisija, *Kristološka vprašanja* (1987)
34. Janez Pavel II., *Okrožnica o Odrešenikovi Materi* (1987)
35. Mednarodna teološka komisija, Tajništvo za edinost kristjanov, *Ekleziološka vprašanja* (1987)
36. Kongregacija za verski nauk, *Navodilo o daru življenja* (1987)
37. Janez Pavel II., *Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje* (1988)
38. Janez Pavel II., *Tisoč let krščanstva v Rusiji* (1988)
39. Jugoslovanska škofovska konferenca, *Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri* (1989)
40. Janez Pavel II., *Apostolsko pismo o dostojanstvu žene* (1989)
41. Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o krščanskih laikih* (1989)
42. Konferenca evropskih Cerkev, Svet evropskih škofovskih konferenc, *Mir v pravičnosti* (1989)
43. Škofje ZDA, Papeški svet za pastoralo zdravstvenih delavcev, *Poklicani k sočutju: AIDS - živeti čemu?* (1990)
44. Kongregacija za verski nauk, *O meditaciji*; Kongregacija za katoliško vzgojo: *Študij cerkvenih očetov* (1990)
45. Janez Pavel II., *Okrožnica Ob stoletnici* (1991)
46. Janez Pavel II., *Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo* (1991)
47. Mednarodni svet za katehezo, *Kateheza odraslih v krščanski skupnosti* (1991)
48. Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev* (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi, *Katoličani v Evropi* (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje, *Na pragu novih časov* (1992)
51. Mednarodna teološka komisija, *Eshatološka vprašanja* (1993)
52. Janez Pavel II., *Okrožnica Sijaj resnice* (1994)

53. Papeški svet za pospeševanje edinosti kristjanov, *Ekumenski pravilnik* (1994)
54. Janez Pavel II., *Pismo družinam* (1994)
55. Carlo Maria Martini, *Cerkev in javna glasila* (1994)
56. Kongregacija za duhovščino, *Direktorij za službo in življenje duhovnikov* (1994)
57. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja in družbe apostolskega življenja, *Bratsko življenje v skupnosti* (1994)
58. Janez Pavel II., *Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja* (1995)
59. Janez Pavel II. id., *Cerkev in kultura* (1995)
60. Janez Pavel II., *Okrožnica Evangelij življenja* (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri Slovenski škofovski konferenci, *Izjave* (1995)
62. Janez Pavel II. id., *Mednarodno leto žensk* (1996)
63. Janez Pavel II., *Okrožnica Da bi bili eno* (1996)
64. Janez Pavel II., *Govori v Sloveniji* (1996)
65. Janez Pavel II., *Posinodalna apostolska spodbuda Posvečeno življenje* (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost – resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., *Govor na 50. generalni skupščini OZN* (1996)
68. Janez Pavel II., *Apostolsko pismo Luč z Vzhoda* (1996)
69. Papeški odbor za mednarodne evharistične kongrese, *Evharistija in svoboda* (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, *Zakrament sprave* (1997)
71. Papeški svet za družino id., *Priprava na zakon* (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, *Etika oglaševanja* (1997)
73. Italijanska škofovska konferenca, *Direktorij družinske pastorale za Cerkev v Italiji* (1997)
74. Kongregacija za duhovščino, *Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov* (1998)
75. Kongregacija za duhovščino, *Splošni pravilnik za katehezo* (1998)
76. Papeško delo za duhovne poklice, *Novi duhovni poklici za novo Evropo* (1998)
77. Komisija za verske odnose z judovstvom, *Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu* (1998)
78. Janez Pavel II., *Apostolsko pismo Gospodov dan* (1998)
79. Janez Pavel II., *Skrivnost učlovečenja* (1999)
80. Janez Pavel II., *Okrožnica Vera in razum* (1999)

81. Italijanska škofovska konferenca, *Načrtovanje novih cerkva, Preureditev cerkva* (1999)
82. Janez Pavel II., *Pismo umetnikom* (1999)
83. Papeški svet za laike, *Dostojanstvo starejših ljudi* (1999)
84. Janez Pavel II., *Pismo starejšim* (1999)
85. Papeški svet za kulturo, *Za pastoralo kulture* (2000)
86. Kongregacija za duhovščino, *Duhovnik za tretje tisočletje* (2000)
87. Papeška biblična komisija, *Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi* (2000)
88. Papeški svet za pastoralo zdravstvenih delavcev, *Listina zdravstvenih delavcev* (2000)
89. Papeški svet za družbeno obveščanje, *Etika v družbenem obveščanju* (2000)
90. Izjava socialne komisije francoskih škofov, *Rehabilitirati politiko* (2001)
91. Janez Pavel II., *Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja* (2001)
92. Kongregacija za nauk vere, *Navodilo o molitvi za ozdravljenje* (2001)
93. Papeški svet za družino, *Zakon, družina in zunajzakonske skupnosti* (2001)
94. Kongregacija za bogoslužje, *Splošna ureditev rimskega misala* (2002)
95. Italijanska škofovska konferenca, *Kako oznanjati evangelij v svetu, ki se spreminja* (2002)
96. Papeški svet za družbeno obveščanje, *Cerkev in internet, Etika na internetu* (2002)
97. Papeška komisija za kulturne dobrine, *Cerkev in kulturne dobrine* (2002)
98. Janez Pavel II., *Apostolsko pismo Rožni venec Device Marije* (2002)
99. Kongregacija za duhovščino, *Duhovnik, pastir in voditelj župnijskega občestva* (2002)
100. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja in družbe apostolskega življenja, *Znova začeti pri Kristusu* (2003)
101. Janez Pavel II., *Okrožnica Cerkev iz evharistije* (2003)
102. Kongregacija za bogoslužje in za zakramente, *Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje* (2003)
103. Janez Pavel II., *Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi* (2003)

104. Papeški svet za kulturo, Papeški svet za medverski dialog, *Jezus Kristus, prinašalec žive vode* (2003)
105. Papeški svet za pastoralo zdravja, *Cerkev, mamila in odvisnost* (2004)
106. Kongregacija za katoliško vzgojo, Kongregacija za duhovščino, *Stalni diakoni* (2004)
107. Kongregacija za verski nauk, *Pismo o sodelovanju moških in žensk* (2004)
108. Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov, *Navodilo o zakramentu odrešenja* (2004)
109. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, *Navodilo Kristusova ljubezen do migrantov* (2005)
110. Papeška biblična komisija, *Judovsko ljudstvo in njegovi sveti Spisi v krščanskem Svetem pismu* (2005)
111. Benedikt XVI., *Homilije in govori* (2005)
112. Benedikt XVI., *Okrožnica Bog je ljubezen* (2006)
113. Pij XII., *Okrožnica o češčenju Presvetega Srca Jezusovega – Haurietis aquas in gaudio* (1956–2006)
114. Benedikt XVI., *Apostolsko potovanje na Bavarsko* (2006)
115. Benedikt XVI., *Posinodalna apostolska spodbuda Evharistija – zakrament ljubezni* (2007)
116. Benedikt XVI., *Apostolsko pismo – Motuproprij Summorum pontificum* (2007)
117. Slovenska škofovska konferenca, *Nova ureditev Cerkve v Sloveniji leta 2006* (2007)
118. Benedikt XVI., *Okrožnica Rešeni v upanju* (2008)
119. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, *Navodilo o pastoralni oskrbi ljudi na cesti* (2008)
120. Italijanska škofovska konferenca, *Šport in krščansko življenje* (2008)
121. Benedikt XVI., *Pastoralni obisk v ZDA* (2008)
122. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja in družbe apostolskega življenja, *Služba oblasti in pokorščina* (2008)
123. Marc Ouellet id., *Evharistija, Božji dar za življenje sveta* (2009)
124. Papeška biblična komisija, *Sveto pismo in morala* (2009)
125. Kongregacija za verski nauk, *Dostojanstvo osebe. Navodilo o nekaterih bioetičnih vprašanjih* (2009)
126. Benedikt XVI., *Pismo za leto duhovništva ob 150-letnici smrti sv. Janeza Marije Vianneya* (2009)
127. Benedikt XVI., *Okrožnica Ljubezen v resnici* (2009)

128. Papeški svet za pastoralno migrantov in potujočih, *Navodilo o pastoralni oskrbi Romov* (2010)
129. Benedikt XVI., *Apostolsko potovanje na Portugalsko* (2010)
130. Mednarodna teološka komisija, *V iskanju univerzalne etike – Nov pogled na naravni moralni zakon* (2010)
131. Benedikt XVI., *Posinodalna apostolska spodbuda Gospodova beseda – Verbum Domini* (2011)
132. Italijanska škofovska konferenca, *Pismo iskalcem Boga* (2011)
133. Benedikt XVI., *Apostolsko potovanje v Nemčijo* (2011)
134. Benedikt XVI., *Apostolsko pismo Vrata vere – Porta fidei* (2012)
135. Kongregacija za duhovščino, *Duhovnik, služabnik Božjega usmiljenja* (2012)
136. Mednarodna teološka komisija, *Teologija danes – pogledi, viri in merila* (2012)
137. Kongregacija za katoliško vzgojo, Papeško delo za duhovne poklice, *Pastoralne smernice za pospeševanje poklicev v službeno duhovništvo* (2013)
138. Frančišek, *Okrožnica Luč vere – Lumen fidei* (2013)
139. Kongregacija za duhovščino, *Direktorij za službo in življenje duhovnikov* (2013)
140. Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselje evangelija* (2014)
141. Komisija škofovskih konferenc Evropske skupnosti, *Evropska skupnost solidarnosti in odgovornosti* (2014)
142. Papeški svet za zakonska besedila, *Navodilo Dostojanstvo zakona* (2014)
143. Papeški svet Pravičnost in mir, *Poslanstvo krščanskega poslovneža – razmišljanje* (2014)
144. Pavel VI., *Okrožnica Posredovanje človeškega življenja* (nova izdaja) (2014)
145. Tretje izredno splošno zasedanje škofovske sinode, *Sinodalno poročilo* (2015)
146. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja in družbe apostolskega življenja, *Pozorno opazujte* (2015)
147. Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov, *Homiletični direktorij* (2015)
148. Slovenska škofovska konferenca, *Narodne smernice za oblikovanje in službo stalnih diakonov v Sloveniji* (2015)
149. Frančišek, *Okrožnica o skrbi za skupni dom Hvaljen, moj Gospod – Laudato si'* (2015)

150. Luteransko-rimskokatoliška komisija za edinost, *Skupno luteransko-katoliško obeleževanje reformacije leta 2017. Od konflikta do skupnosti* (2016)
151. Frančišek, *Apostolsko pismo v obliki motu proprio Gospod Jezus, usmiljeni sodnik* (2016)
152. Frančišek, *Posinodalna apostolska spodbuda Radost ljubezni* (2016)
153. Konferenca katoliških škofov ZDA, *Čisto srce mi ustvari* (2016)
154. Kongregacija za verski nauk, *Cerkev se pomlaja* (2017)
155. Kongregacija za duhovščino, *Dar duhovniškega poklica* (2018)
156. Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselite in radujte se* (2018)
157. Dikasterij za laike, družino in življenje, *Dati vse od sebe* (2019)
158. Frančišek, *Posinodalna apostolska spodbuda Kristus živi* (2019)
159. Kongregacija za katoliško vzgojo, *Moškega in žensko ju je ustvaril* (2019)
160. Frančišek, *Škofovsko občestvo*; Mednarodna teološka komisija, *Sinodalnost v življenju in poslanstvu Cerkve* (2020)
161. Frančišek, *Posinodalna apostolska spodbuda Ljubljena Amazonija* (2020)
162. Kongregacija za duhovščino, *Navodilo – Pastoralno spreobrnjenje župnijske skupnosti v službi misijonskega poslanstva Cerkve* (2020)
163. Kongregacija za verski nauk, *Pismo Usmiljeni Samarijan* (2020)
164. Frančišek, *Apostolsko pismo Gorečnost za Sveto pismo* (2020)
165. Frančišek, *Okrožnica Vsi smo bratje* (2020)
166. Frančišek, *Apostolsko pismo Z očetovskim srcem* (2021)
167. Papeški svet za pospeševanje nove evangelizacije, *Pravilnik za katehezo* (2021)
168. Papeški svet za pospeševanje edinosti kristjanov, *Škof in edinost kristjanov: ekumenski vademekum* (2021)
169. Frančišek, *Apostolsko pismo – motu proprio Varuhi tradicije* (2022)
170. Frančišek, *Apostolsko pismo Srčno sem želel* (2022)
171. Dikasterij za laike, družino in življenje, *Katehumenatska pot za zakonsko življenje* (2022)
172. Frančišek, *Apostolski spodbudi Hvalite Boga, Nič drugega kot zaupanje* (2024)
173. Mednarodna teološka komisija, *Sensus fidei v življenju Cerkve* (2024)
174. Papeška biblična komisija, *»Kaj je človek?« (Ps 8,5). Pot po svetopisemski antropologiji* (2024)
175. Dikasterij za nauk vere, *Pravila za postopke razločevanja domnevno nadnaravnih pojavov; Kraljica miru. Navodilo o duhovni izkušnji, povezani z Medžugorjem* (2024)

176. Dikasterij za nauk vere, *Izjava Fiducia supplicans o pastoralnem pomenu blagoslovov; Navodilo Gestis verbisque o veljavnosti zakramentov; Izjava Dignitas infinita o človekovem dostojanstvu* (2024)
177. Frančišek, XVI. splošno redno zasedanje škofovske sinode, *Za sinodalno Cerkev: občestvo, soudeležba, poslanstvo, Sklepni dokument* (2025)
178. Frančišek, *Dilexit nos, Okrožnica o človeški in Božji ljubezni Srca Jezusa Kristusa* (2025)
179. Papeška akademija za družbene vede, *Mensuram bonam, Na veri temelječa merila za katoliške vlagatelje: izhodišče in poziv k ukrepanju* (2025)
180. Mednarodna teološka komisija, *Vzajemnost med vero in zakramenti v zakramentalni ekonomiji* (2025)

CERKVENI DOKUMENTI • 180

Mednarodna teološka komisija

**VZAJEMNOST MED VERO
IN ZAKRAMENTI
V ZAKRAMENTALNI EKONOMIJI**

Naslov izvirnika:

*La reciprocidad entre fe y sacramentos
en la economía sacramental*

© izvirnika: Dicastero per la Comunicazione –
Libreria Editrice Vaticana, 2020

© za slovensko izdajo: Družina d.o.o., 2025

Prva izdaja

Glavna urednica: dr. Alenka Arko

Odgovorni urednik: msgr. dr. Marjan Turnšek

Prevod: msgr. dr. Marjan Turnšek

Strokovni pregled: dr. Alenka Arko

Jezikovni pregled: Vida Frelih

Oblikovanje in prelom: Pavla Bonča

Izdala in založila: Družina d.o.o.

Za založbo: Tone Rode

Naklada: 800 izvodov

Cena: 14,90 €

Tiskano v Sloveniji

Ljubljana 2025

»Zakramentalna logika vključuje kot bistveno sestavino svoboden odgovor, sprejetje Božjega daru, z eno besedo: vero, čeprav začetno, zlasti pri krstu. Sodobna teologija je, da bi osvetlila zakramentalni prenos milosti, vključila to dogajanje v široko polje označevanja, ki je lastno simbolom in znamenjem. To področje je zelo blizu ravni človeškega jezika in medosebnih odnosov. Ker se zakramenti nahajajo na dialoški in odnosni ravni razmerja vernika s Kristusom, se pokažejo prednosti tega pristopa. Pomena simbolov ali znamenj ni mogoče dojeti, če človek ni udeležen v svetu, ki ga simbol v svojem pomenu ustvarja. Prav tako ni mogoče prejeti učinkov zakramentalne milosti, ki jo posredujejo zakramentalna znamenja, ne da bi vstopili v svet, ki ga ta zakramentalna znamenja izražajo. Vera je ključ, ki odpira vhodna vrata v ta svet.« (št. 67)

ZALOŽBA
DRUŽINA